

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
ΠΜΣ Εφαρμοσμένης Οικονομικής με κατεύθυνση την Άμυνα

Μεταπτυχιακή Διατριβή με θέμα

**Ο επιμερισμός του Οικονομικού Κόστους των μελών μιας
Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης**

του

Δημήτριου Χουχούλη

Επιβλέπων Καθηγητής: Χρήστος Κόλλιας

Βόλος, 2021

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Δημήτρης Χουχούλης

Βόλος, Ιανουάριος 2021

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή Χρήστο Κόλλια τόσο για την δυνατότητα που μου έδωσε να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα όσο και για τις χρήσιμες συμβουλές του σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της.

Επίσης θεωρώ ανάγκη να ευχαριστήσω το φιλικό μου περιβάλλον για το υλικό και την ψυχολογική υποστήριξη που μου παρείχαν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την γυναίκα μου για την αμέριστη ηθική συμπαράσταση καθ' όλη την διάρκεια της φοίτησης μου στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Αφιέρωσεις

Περιεχόμενα

Υπεύθυνη Δήλωση.....	ii
Ευχαριστίες.....	iii
Περιεχόμενα.....	v
Περιεχόμενα πινάκων.....	vii
Περιεχόμενα Γραφημάτων.....	ix
Συνομογραφίες.....	xi
Περίληψη.....	xiii
Abstract.....	xv
Εισαγωγή.....	1
1. Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση: μια εισαγωγή.....	3
1.1. Ιστορική Ανασκόπηση πορείας προς τη δημιουργία μιας κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης.....	3
1.2. Ανασκόπηση γεγονότων-ορόσημων που σχετίζονται με την άμυνα και ασφάλεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	4
1.3. Είναι εφικτή η ύπαρξη μια Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης;.....	6
2. Θεσμοί και Όργανα της «Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης».....	9
2.1. Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης Άμυνας/European Defence Action Plan (EDAP)	9
2.2. Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας/European Defence Agency (EDA).....	11
2.3. Σχέδιο Ανάπτυξης Δυνατοτήτων /Capability Development Plan (CDP)	13
2.4. Permanent Structured Cooperation (PESCO).....	15
2.5. Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση Άμυνας/Coordinated Annual Review on Defence (CARD).....	19
2.6. Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA)/European Defence Fund (EDF).....	21
2.7. Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης/Global strategy for the foreign and security policy of the European Union (EUGS).....	24
3. Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Αγορά.....	26
3.1. Αποτίμηση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας.....	27
3.2. Διαχρονική εξέλιξη αμυντικής βιομηχανίας ΕΕ.....	36
3.2.1. BAE Systems.....	36
3.2.2. Airbus Group.....	37
3.2.3. Leonardo.....	38

3.2.4. Thales.....	39
4. Το οικονομικό κόστος των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	44
4.1. Συσχέτιση οικονομικής ανάπτυξης και άμυνας.....	46
4.1.1. Έρευνα και ανάπτυξη στον αμυντικό τομέα.....	46
4.1.2. Ασφάλεια.....	47
4.1.3. Ζήτηση.....	47
4.1.4. Δαπάνες εργασίας.....	47
4.1.5. Επενδύσεις.....	47
4.1.6. Φαινόμενο εκτοπισμού.....	48
4.1.7. Κόστος ευκαιρίας.....	48
4.1.8. Αυξημένη φορολογία.....	49
4.1.9. Αποδοτικότητα της κατανομής πόρων.....	49
4.1.10. Αυξημένη πολιτική δύναμη του στρατού.....	49
4.2. Πηγές χρηματοδότησης ΕΕ για αμυντικές δαπάνες.....	50
4.3. Χρηματοδότηση Έρευνας και Ανάπτυξης για κρατική άμυνα.....	50
4.4. Χρηματοδότηση αμυντικών δαπανών ΕΕ.....	53
4.5. Επιμερισμός αμυντικών δαπανών ΕΕ.....	58
5. Επιμερισμός οικονομικού κόστους των μελών μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης.....	65
Συμπεράσματα.....	76
Βιβλιογραφία.....	78
Παράρτημα.....	82

Περιεχόμενα πινάκων

Πίνακας 1 Ετήσιοι προϋπολογισμοί EDA, 2013-2020. Πηγή: (European Defece Agency, 2020d), Ιδία επεξεργασία.....	13
Πίνακας 2 Οι μεγάλες αμυντικές εταιρείες της Ευρώπης, το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)	28
Πίνακας 3 Οι μεγάλες αμυντικές εταιρείες των ΗΠΑ, το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)	29
Πίνακας 4 Γεωγραφική Κατανομή των 100 μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών για το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)	31
Πίνακας 5 Πραγματική τιμή-δείκτη τάσης των εξαγωγών όπλων για μια επιλογή των μεγαλύτερων προμηθευτών όπλων (Οι αριθμοί είναι τιμές δείκτη τάσης SIPRI (TIV) εκφρασμένες σε εκατομμύρια). Πηγή: (SIPRI, 2020b)	33
Πίνακας 6 Πραγματική τιμή-δείκτη τάσης των εισαγωγών όπλων για μια επιλογή των μεγαλύτερων παραληπτών όπλων (Οι αριθμοί είναι τιμές δείκτη τάσης SIPRI (TIV) εκφρασμένες σε εκατομμύρια). Πηγή: (SIPRI, 2020b)	35
Πίνακας 7 Δέκα κορυφαίες χώρες του ΟΟΣΑ σε χρηματοδότηση E & A κρατικής άμυνας, 2017, σε εκατομμύρια PPP (Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης. Πηγή:(OECD, 2020a).....	53
Πίνακας 8 Σύνολο δαπανών γενικής κυβέρνηση άμυνας των χωρών της Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένων των χωρών της ΕΕ), ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a).....	55
Πίνακας 9 Επιμερισμός δαπανών ανά κατηγορία άμυνας, σε εκατομμύρια ευρώ, 2003-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)	59
Πίνακας 10 Αναλυτικός καταμερισμός συνολικών αμυντικών δαπανών χωρών μελών EDA, 2005-2017. Πηγή: (EU Open Data Portal, 2019)	61
Πίνακας 11 Δεδομένα αμυντικών δαπανών για τις χώρες της ΕΕ27 και δείκτης κατανομής φορτίων (BSI). Πηγή: (European Defece Agency, 2020c)	68
Πίνακας 12 Βασικά μεγέθη των χωρών της ΕΕ28. Πηγή: (Eurostat, 2020b; IndexMundi, 2020; OECD, 2020b; Reliefweb, 2020; The World Bank, 2020)	70
Πίνακας 13 Συνεισφορά στο φορτίο δαπανών άμυνας και στα οφέλη των χωρών μελών της ΕΕ27. Πηγή: Ιδία επεξεργασία	72
Πίνακας 14 Συνεισφορά στο φορτίο δαπανών άμυνας συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς εμπορίου και στα οφέλη των χωρών μελών της ΕΕ227. Πηγή: Ιδία επεξεργασία	73

Πίνακας 15 Συνεισφορά στο φορτίο δαπανών άμυνας συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς εμπορίου & της τρομοκρατίας και στα οφέλη των χωρών μελών της ΕΕ227. Πηγή: Ιδία επεξεργασία.....	74
Πίνακας 16 Σύνολο δαπανών γενικής κυβέρνησης για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ για τις χώρες της ΕΕ, 2001-2018. Πηγή: (OECD, 2020a)	82

Περιεχόμενα Γραφημάτων

Γράφημα 1 Διαχωρισμός παραθύρων ευρωπαϊκής αμυντικής χρηματοδότησης. Πηγή: (European Commission, 2016).....	11
Γράφημα 2 Χώρες-μέλη της ΕΕ που ανήκουν στην PESCO. Πηγή: (Wikipedia, 2020f)	16
Γράφημα 3 Ανάλυση βημάτων δοκιμαστικής εκτέλεσης CARD. Πηγή: European Defence Matters (2017)	21
Γράφημα 4 Επιμερισμός προϋπολογισμού χρηματοδότησης για την άμυνα της ΕΕ, 2021-2027. Πηγή: European Commission (2018a)	23
Γράφημα 5 Γραφική παγκόσμια ποσοστιαία απεικόνιση κατανομής των μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών με βάση τον αριθμό πωλήσεων για το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a).....	32
Γράφημα 6 Γραφική ευρωπαϊκή ποσοστιαία απεικόνιση κατανομής των μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών με βάση τον αριθμό πωλήσεων για το 2018. Στο γράφημα συμπεριλαμβάνεται και το Ηνωμένο Βασίλειο που αποχώρησε από την ένωση το 2020. Πηγή: (SIPRI, 2020a).....	33
Γράφημα 7 Κατανομή εσόδων Airbus Group ανά κατηγορία αεροσκαφών. Πηγή: (Airbus, 2019).....	38
Γράφημα 8 Διαχρονική απεικόνιση της πορείας κατάταξης των δέκα μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών του 2018, για τα έτη 2002-2018, Πηγή: (SIPRI, 2020a).....	40
Γράφημα 9 Διαχρονική απεικόνιση των πωλήσεων των δέκα μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών του 2018, για τα έτη 2002-2018, Πηγή: (SIPRI, 2020a)	41
Γράφημα 10 Γραφική απεικόνιση της διαχρονικής πορείας του πλήθους αμυντικών βιομηχανιών ανά χώρα/ομάδα χωρών, 2002-2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)	42
Γράφημα 11 Γραφική απεικόνιση της διαχρονικής πορείας των πωλήσεων των αμυντικών βιομηχανιών ανά χώρα/ομάδα χωρών, 2002-2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)	43
Γράφημα 12 Συσχέτιση οικονομικής ανάπτυξης ΕΕ με αμυντικές δαπάνες, 2008-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a, 2020c) και ίδια επεξεργασία.....	50
Γράφημα 13 Δαπάνες για Ε&Α άμυνας, σε εκατομμύρια ευρώ, 2003-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a).....	52

Γράφημα 14 Μερίδιο της συνολικής χρηματοδότησης της έρευνας και ανάπτυξης της κυβέρνησης του ΟΟΣΑ, ανά χώρα, 2017 (σε όρους ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης). Πηγή: (OECD, 2020a)	52
Γράφημα 15 Διαχρονική πορεία δαπανών ΕΕ για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)	56
Γράφημα 16 Διαχρονική πορεία δαπανών Ελλάδας για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a).....	56
Γράφημα 17 Διαχρονική πορεία δαπανών των εννέα χωρών με τις υψηλότερες δαπάνες για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a).....	57
Γράφημα 18 Σύνολο δαπανών γενικής κυβέρνησης για άμυνα (ως ποσοστό του ΑΕΠ), 2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)	57
Γράφημα 19 Γραφική απεικόνιση επιμερισμού δαπανών ανά κατηγορία άμυνας, 2003-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)	60

Συντομογραφίες

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	ΑΕΠ
Ευρωπαϊκή Ένωση	ΕΕ
Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης	EYEDA
Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας	ΚΕΠΠΑ
Airborne Electronic Attack	AEA
Beyond Line of Sight	BLOS
Capability Development Plan	CDP
CBRN Defence Training Range	CBRNDTR
Common Security and Defence Policy	CSDP
Coordinated Annual Review on Defence	CARD
Counter Unmanned Aerial System	C-UAS
Cyber and Information Domain Coordination Center	CIDCC
Energy Operational Function	EOF
EU Collaborative Warfare Capabilities	ECoWAR
EU Cyber Academia and Innovation Hub	EU CAIH
EU Radio Navigation Solution	EURAS
EUFOR Crisis Response Core	EUFOR CROC
European Defence Action Plan	EDAP
European Defence Agency	EDA
European Defence Community	EDC
European Defence Fund	EDF
European Defence Industrial Development Programme	EDIDP
European Defence Technological and Industrial Base	EDTIB
European External Action Service	EEAS
European Military Space Surveillance Awareness Network	EU-SSA-N
European Patrol Corvette	EPC
European Secure Software defined Radio	ESSOR
European Union Global Strategy for Foreign and Security Policy	EUGS
European Union Network of Diving Centres	EUNDC
European Union Training Mission Competence Centre	EU TMCC
Harbour & Maritime Surveillance and Protection	HARMSPRO
Implementation Plan on Security and Defense	IPSD
Integrated European Joint Training and simulation Centre	EUROSIM
Integrated Unmanned Ground System	UGS

Independent European Programme Group	IEPG
GeoMETOC Support Coordination Element	GMSCE
Maritime (semi-)Autonomous Systems for Mine Countermeasures	MAS MCM
Maritime Unmanned Anti-Submarine System	MUSAS
Materials and components for technological EU competitiveness	MAC-EU
Organisation Conjointe de Cooperation en matiere d'Armement	OCCAR
Permanent Structured Cooperation	PESCO
Preparatory Action on Defence Research	PADR
Purchasing Power Parity	PPP
Small Joint Operations	SJO
Special Operations Forces	SOF
Special Operations Forces Medical Training Centre	SMTC
Stockholm International Peace Research Institute	SIPRI
Timely Warning and Interception with Space-based Theater surveillance	TWISTER

Περίληψη

Στην παρούσα μελέτη διερευνάται ο επιμερισμός του οικονομικού κόστους των μελών της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης. Αναλύονται εκτενώς οι κύριοι θεσμοί που ενεργούν στην ΕΕ για την εύρυθμη λειτουργία μιας ενοποιημένης αποδοτικής αμυντικής ένωσης και τα όργανα που εποπτεύουν και συντονίζουν τους θεσμούς αυτούς. Ακόμα αναλύονται οι κύριες συνιστώσες της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και με τη χρήση στατιστικών στοιχείων που αποτυπώνουν το επίπεδο ανάπτυξης της. Παρατίθενται επιπλέον στοιχεία για την Ευρωπαϊκή Αμυντική Αγορά, η οποία σε γενικές γραμμές εμφανίζεται έντονα κατακερματισμένη από τα κράτη-μέλη της ΕΕ, χωρίς συνοχή και σύνδεση μεταξύ τους, αλλά με μια έντονη εκδήλωση επιθυμία προς την ενοποίηση της άμυνας τους. Η απομάκρυνση του ΗΒ από την οικογένεια της ΕΕ φαίνεται να αποτελεί μεγάλο πλήγμα για την ένωση καθώς αποτελεί την μεγαλύτερη δύναμη σε επίπεδο αμυντικών δυνατοτήτων και μένει να δούμε πως θα εξελιχθεί η αμυντική ένωση έπειτα από αυτήν. Στο εμπειρικό κομμάτι μελετάται του οικονομικού κόστους μιας ενδεχόμενης μελλοντικής αμυντικής ένωσης, ακολουθώντας τη λογική των (Beeres & Bollen, 2017; Kollias, 2008; Sandler & Forbes, 1980) εκτελέσαμε τρεις διαδοχικούς ελέγχους μεταβλητών για τον υπολογισμό ενός δείκτη οφέλους, σε αντιπαραβολή ενός δείκτη βάρους για να υπολογιστεί η συμβολή των χωρών μελών σε μια ενδεχόμενη αμυντική ένωση στην ΕΕ27. Η έρευνα κατέδειξε πως οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμβολή στην αμυντική ένωση έχουν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Γαλλία, ενώ αντίθετα τη μικρότερη συμβολή έχουν η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Σουηδία.

Λέξεις κλειδιά: Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση, Ευρωπαϊκή Αμυντική Βιομηχανία,
Ευρωπαϊκή Αμυντική Αγορά, Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας

Abstract

This study investigates the apportionment of the financial costs of the members of the European Defense Union. On the one hand we extensively analyse the main institutions operating in the EU in order to achieve a smooth operation of an integrated and efficient defence union and on the one hand we study the organisations that supervise and coordinate these institutions. The main components of the European defence industry are also analysed, both at a theoretical level and with the use of statistics that reflect its level of development. Additional data are provided for the European Defense Market, which in general appears strongly fragmented by the EU Member States, without coherence and connection between them, but with a strong desire to unify their defence strategy. The removal of the UK from the EU family seems to be a major blow in the union as it is the biggest force in terms of defence capabilities and it remains to be seen how the defence union will evolve after that.

Keywords: European Defense Union, European Defense Industry, European Defense Market, European Defense Fund

Εισαγωγή

Το ζήτημα μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής, ή ακόμη και η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού, αποτέλεσε αντικείμενο έντονων συζητήσεων, τις τελευταίες δεκαετίες. Η συζήτηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας είναι μια δύσκολη αποστολή από πλευράς των κρατών μελών της ένωσης. Τα κύρια θέματα συζήτησης αναφορικά με αυτό το ζήτημα, σχετίζονται με το βαθμό στον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) είναι διατεθειμένη και μπορεί να αντέξει οικονομικά να προχωρήσει στη δημιουργία μιας πιο ολοκληρωμένης κοινής άμυνας, δεδομένου ότι αυτή συνεπάγεται την επίτευξη συμφωνιών, τη λήψη συγκεκριμένων ενεργειών και την παροχή οικονομικής υποστήριξης.

Παρά το σχετικά σύντομο ιστορικό της ένωσης, αυτό το θέμα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος ενός εξαιρετικά δυναμικού παραδείγματος, το οποίο προκάλεσε στρατηγικές αλλαγές στο προφίλ της ΕΕ στο διεθνές πλαίσιο ασφάλειας και ειδικότερα στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων. Επιπλέον, κατά την ανάλυση του θέματος, δεν πρέπει να παραβλέψουμε την ουσιαστική πολυπλοκότητα που συνδέεται με αυτό, δημιουργώντας την ανάγκη για μια πιο διεπιστημονική και πολυδιάστατη προσέγγιση. Αυτό οφείλεται κυρίως στη φύση της ΕΕ καθώς και στις αλληλεπιδρώντες παραμέτρους μεταξύ των θεσμικών οργάνων και των κρατών μελών. Αυτά τα στοιχεία ήταν θεμελιώδη για την καθοδήγηση της εξέλιξης της ασφάλειας και της αμυντικής συνεργασίας στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Ομοίως, η συζήτηση της ευρωπαϊκής ασφάλειας είναι μια από τις πιο σημαντικές πτυχές της σύγχρονης ατζέντας για την ασφάλεια, θέτοντας μια θεωρητική πρόκληση, επικεντρωμένη στα θεμελιώδη ερωτήματα σχετικά με τα βασικά στοιχεία αυτής της προσέγγισης και τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν.

Το σχέδιο της ΕΕ αναπτύχθηκε με σκοπό την επίτευξη στενών οικονομικών συνδέσεων και αλληλεξαρτήσεων μεταξύ των κρατών μελών, ώστε να καταστεί σχεδόν αδύνατη μια σύγκρουση της «φύσης» των δύο παγκόσμιων πολέμων. Η ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα δεν αναφέρθηκαν ρητά στην αρχή του σχεδίου αυτού, καθώς υποτίθεται πως και οι δύο έννοιες καλύπτονται από τους στενούς δεσμούς μεταξύ κρατών. Δυστυχώς, η πραγματικότητα δείχνει ότι αυτή η υπόθεση δεν είναι έγκυρη, καθώς η οικονομική ολοκλήρωση δεν μπορεί να λειτουργήσει όπως είχε προγραμματιστεί, οδηγώντας στην εμφάνιση πολλών διαφορών, ακόμη και διαφωνιών μεταξύ των κρατών μελών. Αυτές οι διαφωνίες αφορούν ακόμη και τα

οικονομικά και πολιτικά ζητήματα που αποτελούν το θεμέλιο λίθο της ΕΕ, όπως το ελεύθερο εμπόριο, την ελεύθερη μετακίνηση ατόμων, τα κριτήρια σύγκλισης κ.λπ., πόσο μάλλον σχετικά νεότερες εξελίξεις, όπως η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ).

Πολλά κράτη μέλη βιώνουν την αναβίωση των εθνικιστικών και αντιευρωπαϊκών ρευμάτων (Constantinescu, 2016). Αυτό αντικατοπτρίζει τη δυσαρέσκεια των ανθρώπων που δεν σχετίζονται πλέον με τα μέτρα των αξιωματούχων της ΕΕ, και θεωρούν πως απομακρύνονται από την πραγματικότητα και καθοδηγούνται από κατοχυρωμένα συμφέροντα. Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα ασφάλεια, το πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, η ανάπτυξη μιας κοινής προσέγγισης για μια ευρωπαϊκή άμυνα είναι ύψιστης σημασίας, αλλά ταυτόχρονα αντιμετωπίζει πολλά εμπόδια, εκ των οποίων πολλά από αυτά είναι οικονομικού χαρακτήρα.

Ο στόχος αυτής της μελέτης είναι να προσδιορίσει τις βασικές πτυχές που μπορεί να αποτελούν ένα πλαίσιο για την ανάλυση και τη διατύπωση ενός σχεδιασμού κοινής ευρωπαϊκής άμυνας. Επικεντρώνεται στην κατανόηση των οικονομικών συνδέσεων που απορρέουν από τους κινδύνους ασφάλειας και τις απειλές που αντιμετωπίζει η ΕΕ καθώς και στη διατύπωση συμπερασμάτων και συστάσεων που λαμβάνουν υπόψη την περίπλοκη πολιτική, οικονομική και κοινωνική δυναμική της.

Η δομή της παρούσας μελέτης είναι η εξής: στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση της πορείας της ΕΕ για τη δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής ένωσης, στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι θεσμοί και τα όργανα που διέπουν την Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση, στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται η λειτουργία και το επίπεδο ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Αγοράς, στο τέταρτο κεφάλαιο μελετάται το οικονομικό κόστος της Ευρωπαϊκής ένωσης και τέλος ακολουθούν τα συμπεράσματα της έρευνας.

1. Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση: μια εισαγωγή

1.1. Ιστορική Ανασκόπηση πορείας προς τη δημιουργία μιας κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης

Η ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική αναπτύχθηκε μέσω διαφόρων πρωτοβουλιών. Αρχικά, το 1948 με τη Συνθήκη των Βρυξελλών δημιουργήθηκε η Δυτική Ένωση που αποσκοπούσε στην αμοιβαία αυτοάμυνα, η οποία στη συνέχεια επεκτάθηκε στο NATO το 1949 (Karlan & Honick, 2007). Αργότερα, η Δυτική Ένωση εξελίχθηκε στη Δυτική Ευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), ύστερα από την αποτυχημένη προσπάθεια μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας (1954) (Deighton, 1998).

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) το 1999 σηματοδότησε τη μεταφορά της οργάνωσης και των δυνατοτήτων της ΔΕΕ στην ΕΕ και η ΔΕΕ έπαψε να υπάρχει τον Ιούνιο του 2011 (Winter & Anderson, 2011). Η ΚΠΑΑ απαιτούσε τη δημιουργία αξιόπιστων στρατιωτικών δυνάμεων ικανών να ανταποκριθούν σε διεθνείς κρίσεις (Chappell, 2009).

Παράλληλα με τη δέσμευση της για μια ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική υπήρχε η δέσμευση για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού οργανισμού εξοπλισμών. Αυτό οδήγησε στη δημιουργία του 1976 της Ανεξάρτητης Ευρωπαϊκής Ομάδας Προγράμματος (Independent European Programme Group-IEPG) η οποία, το 1992, αντικαταστάθηκε από την Ομάδα Δυτικοευρωπαϊκών Εξοπλισμών (Western European Armaments Group-WEAG, θυγατρική της ΔΕΕ) (Dundee, 1995). Στην WEAG δόθηκαν συγκεκριμένοι στόχοι, όπως, η ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Τεχνολογικής και Βιομηχανικής Βάσης Άμυνας (European Defence Technological and Industrial Base-EDTIB), η συνεργασία στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας, το άνοιγμα των εθνικών αμυντικών αγορών και η προώθηση μιας πιο αποτελεσματικής χρήσης των πόρων μέσω της εναρμόνισης των απαιτήσεων εξοπλισμού (Hartley, 2018). Ο τελικός στόχος ήταν η προώθηση της συνεργασίας όπλων κυρίως με τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού οργανισμού εξοπλισμών.

Περαιτέρω εξελίξεις σε επίπεδο που αφορά στην ευρωπαϊκή συνεργασία όπλων ήρθαν με τη συμφωνία του 2000 και τη δημιουργία του Organisation Conjointe de Cooperation en matiere d'Armement (OCCAR) για τη διαχείριση ευρωπαϊκών συνεργατικών προγραμμάτων αμυντικού εξοπλισμού. Η συμφωνία βασίστηκε σε μια επιστολή προθέσεων που υπογράφηκε από έξι ευρωπαϊκά έθνη και εστιάζει σε μέτρα αναδιάρθρωσης της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία,

Ισπανία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο). Τα μέτρα που κρίθηκαν κρίσιμα για το μέλλον της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας περιλάμβαναν την ασφάλεια του εφοδιασμού, τις διαδικασίες εξαγωγής, την ασφάλεια των πληροφοριών, την έρευνα και την τεχνολογία, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και την εναρμόνιση των στρατιωτικών απαιτήσεων. Μια σχετική ανάπτυξη περιελάμβανε τη δημιουργία του OCCAR που ειδικεύεται στη διαχείριση συνεργατικών έργων αμυντικού εξοπλισμού. Αρχικά, η OCCAR περιελάμβανε τέσσερα έθνη, δηλαδή τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά αργότερα προσχώρησαν επίσης το Βέλγιο και την Ισπανία. Τα τρέχοντα προγράμματα που διαχειρίζεται η OCCAR περιλαμβάνουν το αεροσκάφος A400M, το θωρακισμένο πολεμικό όχημα Boxer, το COBRA (σύστημα εντοπισμού όπλων), το FREM (πρόγραμμα φρεγάτας Γαλλίας-Ιταλίας) και το ελικόπτερο Tiger (Hartley, 2017).

1.2. Ανασκόπηση γεγονότων-ορόσημων που σχετίζονται με την άμυνα και ασφάλεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η συνεργασία των χωρών-μελών της ΕΕ για θέματα ασφάλειας και άμυνας βρίσκεται υπό συνεχείς διεργασίες εδώ και περίπου τρεις δεκαετίες, από την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992 και την εφαρμογή του από το Νοέμβριο του επόμενου έτους (Grieco, 1996). Με την συνθήκη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο όρισε τις βάσεις για τη δημιουργία μιας πολιτικής ένωσης, επονομαζόμενη ως Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και θεμελίωσε μια κοινή αμυντική πολιτική, διαμορφώνοντας με αυτό τον τρόπο τον δεύτερο πυλώνα της Συνθήκης του Μάαστριχτ (Tietje, 1997). Τον Ιούνιο του 1999, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας, η ΕΕ που εκείνη τη στιγμή αριθμούσε μόλις 15 μέλη αποφάσισε να ενισχύσει την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (Conclusions, 1999). Στις 16 Δεκεμβρίου 2002, υπογράφονται οι ρυθμίσεις «Βερολίνο +», με βάση τις οποίες επιτρέπεται η εισαγωγή δομών, μηχανισμών και πόρων του NATO για τη εκτέλεση αποστολών της ΕΠΑΑ (Gourlay, 2004).

Κομβικό σημείο στην πορεία της ΕΕ σε θέματα που άπτονται την άμυνα και την ασφάλεια της είναι η έγκριση της ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφάλειας το Δεκέμβριο του 2003. Με αυτή την κίνηση, η ΕΕ προσδιορίζει τον ρόλο της στο παγκόσμιο γίγνεσθαι, διευκρινίζει τις απειλές που αντιμετωπίζει και θέτει στρατηγικούς στόχους για το μέλλον της. Έπειτα, από αυτό, στις 12 Ιουλίου του 2004, στις Βρυξέλλες,

αποφασίζεται η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας με βασικό του στόχο την ενίσχυση των κρατών μελών σε αμυντικά ζητήματα και θέματα που άπτονται την διαχείριση κρίσεων (Chang, 2011).

Το 2009 η ΕΠΑΑ μετονομάζεται σε ΚΠΑΑ και οι αντιπροσωπίες της Επιτροπής σε χώρες εκτός της ΕΕ μετατρέπονται σε αντιπροσωπίες της ΕΕ (Chang, 2011). Το 2013, είκοσι χρόνια μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θέτει όρους για ζητήματα άμυνας και βάζει τα θεμέλια για στενότερη μελλοντική συνεργασία με στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας, της προβολής και των συνεπειών της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, την ενίσχυση της ανάπτυξης των δυνατοτήτων και την ενίσχυση της αμυντικής βιομηχανίας της ένωσης (Koutrakos, 2013).

Το 2016 υπήρξε μια χρονιά σταθμός για την ενίσχυση της συνύπαρξης των χωρών μελών της ΕΕ σε θέματα που αφορούν την άμυνα και στην ασφάλεια της ΕΕ. Η ατζέντα της ΕΕ ήταν πλούσια σε δράσεις και διαδικασίες, από το δεύτερο μισό του χρόνου και έπειτα. Στις 28 Ιουνίου, κατά τη διάρκεια τις συνόδου των ηγετών στις Βρυξέλλες, η Ύπατη Εκπρόσωπος, κα Federica Mogherini, παρουσίαζε τη συνολική στρατηγική της ΕΕ για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας, έπειτα από εντολή που είχε λάβει το 2015 για αυτή (Mogherini, 2015). Ένα μήνα αργότερα, υπογράφεται κοινή δήλωση συνεργασίας ΕΕ και NATO με στόχο την ενίσχυση της έως τότε συνεργασίας τους. Η δήλωση έγινε εν μέσω έντονων προκλήσεων από Ανατολικές και Νότιες δυνάμεις. Στα μέσα του Νοεμβρίου η ΕΕ εκφράζει την επιθυμία να ενισχύσει τις δυνατότητες της στα ζητήματα ασφαλείας και άμυνας, και οι υπουργοί Εξωτερικών και Άμυνας προχωρούν σε συζητήσεις για να θέσουν σε σχεδιασμό τον τρόπο εφαρμογής της ασφαλείας και άμυνας υπό το πρίσμα της συνολικής στρατηγικής της ΕΕ. Στα τέλη του ίδιου μήνα γίνεται η παρουσίαση του σχεδίου δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας των δαπανών των κρατών μελών σε κοινές αμυντικές δυνατότητες. Τον Δεκέμβριο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ορίζει τις τρεις κύριες προτεραιότητες του, τη συνολική στρατηγική της ΕΕ στον τομέα της ασφαλείας και της άμυνας, το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα και την εφαρμογή της κοινής δέσμης προτάσεων σε συνέχεια της κοινής δήλωσης ΕΕ-NATO που υπογράφηκε στη Βαρσοβία, λίγο νωρίτερα το ίδιο έτος (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020).

Το Μάρτιο το 2017, το Συμβούλιο εγκρίνει έγγραφο βασικών εννοιών αναφορικά με τις δυνατότητες επιχειρησιακής σχεδίασης και διεξαγωγής για αποστολές και επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ. Ανάμεσα στα μέτρα που λαμβάνονται είναι η δημιουργία Στρατιωτικής Δυνατότητας Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων (MPCC) για τη σχεδίαση και τη διεξαγωγή μη εκτελεστικών στρατιωτικών αποστολών, ενώ η απόφαση για τη δημιουργία της εκδίδεται τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Τον Ιούνιο επίσης, οι ηγέτες της ΕΕ συμφωνούν ότι πρέπει να δημιουργηθεί μια πολυσυμμετοχική και φιλόδοξη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO), προκειμένου να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα, και μέχρι το τέλος του έτους το Συμβούλιο τη θεσμοθετεί με 25 συμμετέχοντα κράτη μέλη, ήτοι όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από τρεις χώρες (Δανία, Μάλτα και Ηνωμένο Βασίλειο). Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη εγκρίνουν κατάλογο 17 έργων προς υλοποίηση στο πλαίσιο της για τομείς όπως η εκπαίδευση, η ανάπτυξη δυνατοτήτων και η επιχειρησιακή ετοιμότητα στον τομέα της άμυνας. Ξεκινά επίσης, η δοκιμαστική λειτουργία της συντονισμένης ετήσιας επανεξέτασης στον τομέα της άμυνας (CARD), που αποσκοπεί στην ενίσχυση της αμυντικής συνεργασίας στην ΕΕ και καθορίζεται η θέση του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση ευρωπαϊκού προγράμματος βιομηχανικής ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας (EDIDP). Την επόμενη διετία συμφωνούνται επιπρόσθετα έργα στα πλαίσια της PESCO και ειδικότερα, άλλα 17 έργα το 2018 και άλλα 13 έργα το 2019 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2020).

1.3. Είναι εφικτή η ύπαρξη μια Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης;

Υπάρχουν δύο κομβικές στιγμές στη διαχρονική προσπάθεια της Ευρώπης από το 1945 να σφυρηλατήσει μια ολοκληρωμένη, δυναμικά αυτόνομη ικανότητα ασφάλειας και άμυνας: το σχέδιο για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας (European Defence Community-EDC) το διάστημα 1950-1954 και η ίδρυση της ΚΠΑΑ (Common Security and Defence Policy- CSDP) στα τέλη της δεκαετίας του 1990 (Howorth, 2017).

Η πρώτη κομβική στιγμή αποτέλεσε μια τολμηρή προσπάθεια δημιουργίας μιας αυτόνομης ευρωπαϊκής ένοπλης δύναμης που θα ανταποκρινόταν σε δύο επιτακτικές ανάγκες: την ικανότητα αντιμετώπισης μιας συμβατικής επίθεσης από μια εισβολή υπό την ηγεσία των Σοβιετικών χωρών στη Δυτική Ευρώπη και την ανάγκη απόδειξης

της στρατιωτικής σοβαρότητας προς την αμερικανική κυβέρνηση. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε για τέσσερις βασικούς λόγους:

1. Οι φόβοι της Γαλλίας για την αναζωπύρωση της Γερμανίας υπό την απουσία ενός σταθερού αμερικανικού υποβάθρου
2. Ο τεχνοκρατικός χαρακτήρας της EDC, που σχεδιάστηκε από τον Jean Monnet ως πολιτικό σχέδιο, από το οποίο οι στρατιωτικοί αξιωματικοί αποκλείστηκαν
3. Η αναδυόμενη πραγματοποίηση του NATO ως εναλλακτικής αμυντικής οντότητας για την Ευρώπη και
4. Η άρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου να συμμετάσχει σε αυτό. Επιπλέον, η ιδέα ενός «ευρωπαϊκού στρατού» αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν πρόωρη.

Στο τέλος της δεκαετίας του 2000, η δεύτερη απόπειρα (ΚΠΑΑ) φάνηκε να είχε φτάσει σε αδιέξοδο. Υπάρχουν τέσσερις λόγοι για αυτή την έκβαση και είναι διαφορετικοί από εκείνους που είχαν αναστατώσει την EDC στη δεκαετία του 1950.

1. Ο πρώτος αφορά τις σημαντικές διαφορές στη στρατηγική κουλτούρα μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, οι οποίες είχαν διαχωριστεί κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου σε «εξωστρεφείς» και «εσωστρεφείς», συμμάχους των ΗΠΑ και ουδέτερους, αυτές που επικεντρώθηκαν σε αποστολές και εκείνες που δίνουν προτεραιότητα στην εδαφική άμυνα.
2. Το δεύτερο πρόβλημα προέκυψε από τις εντάσεις μεταξύ της αυξανόμενης παρουσίας θεσμικών οργάνων που σχετίζονται με την άμυνα της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Γραμματεία του Συμβουλίου, Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, Στρατιωτικό Επιτελείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Στρατιωτικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας), τα περισσότερα από τα οποία παρέμειναν δεσμευμένα σε μια σταθερή πίστη στην εθνική κυριαρχία. Αυτό δημιούργησε έλλειψη εμπιστοσύνης και απροθυμία να συγκεντρωθεί και να μοιραστεί μια στρατιωτική ενότητα.
3. Το τρίτο πρόβλημα ήταν αυτό της ηγεσίας: ενώ όλα τα κράτη της ΕΕ είχαν συνηθίσει στην πραγματικότητα της ηγεσίας των ΗΠΑ, λίγα ήταν άνετα με τις υποθετικές εναλλακτικές λύσεις: είτε μια πολιτικά προβληματική «κοινή» ηγεσία είτε μια πολιτικά αδύνατη κεντρική, ενιαία ηγεσία της ΕΕ.

4. Τέλος, υπήρχε η ίδια η ύπαρξη του NATO. Όσο οι ΗΠΑ έδειχναν ότι θα αναλάβουν την ευθύνη σε οποιαδήποτε μεγάλη κρίση για τη συλλογική ευρωπαϊκή άμυνα, δεν υπήρχαν κίνητρα για τους Ευρωπαίους.

Η ΚΠΑΑ ήταν αρχικά το κέντρο μιας δραστηριότητας αναταραχής. Αυτό περιελάμβανε την έναρξη, μεταξύ 2003 και 2008, τουλάχιστον 26 «αποστολών διαχείρισης κρίσεων» σε 15 χώρες σε 3 ηπείρους. Ωστόσο, μέχρι το 2010, είχε εξαντληθεί. Η κρίση της Λιβύης το 2011 - ακριβώς το σενάριο για το οποίο η ΚΠΑΑ είχε δημιουργηθεί αρχικά- έπρεπε να αντιμετωπιστεί από το NATO, όπως και η στρατιωτική αποτροπή της Ρωσίας μετά την κρίση της Ουκρανίας του 2014. Το ΚΠΑΑ δεν αντέδρασε έγκαιρα και επιτυχώς.

Οι πιο πρόσφατες ενέργειες της ΕΕ από το 2016 κι έπειτα, ωστόσο, δείχνουν μια πιο ώριμη σκέψη των εμπλεκομένων χωρών για την δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής ένωσης. Οι ενέργειες τους είναι σταθερές και παρουσιάζουν μεγαλύτερη αποφασιστικότητα και συλλογικότητα. Θα πρέπει να περάσει κάποιο εύλογο διάστημα για να διαπιστωθεί πια αν είναι πράγματι εφικτή η ύπαρξη μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής ένωσης.

2. Θεσμοί και Όργανα της «Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης»

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισηγήθηκε τη δημιουργία ενός κοινού Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας με ταυτόχρονη διεξαγωγή άλλων δράσεων με σκοπό την στήριξη των δαπανών των κρατών μελών της ΕΕ σε ανάγκες άμυνας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Η εισήγηση αυτή, έγινε δια στόματος του ίδιου του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζαν-Κλωντ Γιούνκερ, σε σχετική του ομιλία για την Κατάσταση της Ένωσης το 2016. Υπό το πρίσμα του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης στον τομέα της άμυνας η Επιτροπή πρότεινε τις ακόλουθες δράσεις:

1. Τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας για την στήριξη των επενδύσεων στην κοινή έρευνα και στην κοινή ανάπτυξη αμυντικών εξοπλισμών και τεχνολογιών.
2. Την ενίσχυση των επενδύσεων στις μικρομεσαίες και νεοφυείς επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης και άλλους προμηθευτές στην αμυντική βιομηχανία.
3. Την ενδυνάμωση της ενιαίας αγοράς άμυνας μέσω ενίσχυσης των προϋποθέσεων μιας ανοικτής και ανταγωνιστικής αγοράς στον τομέα της άμυνας στην Ευρώπη, με απώτερο στόχο να ενισχύσει τις επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται διασυνοριακά και να βοηθήσει τα κράτη μέλη να προβαίνουν σε πιο συμφέρουσες από οικονομική άποψη δημόσιες συμβάσεις στον τομέα της άμυνας.

Για την επίτευξη των στόχων του σχεδίου δράσης κρίθηκαν απαραίτητες πολλαπλές ενέργειες και η δημιουργία και εμπλοκή οργανισμών και φορέων, αρμόδιοι για θέματα ασφάλειας και άμυνας. Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια ανάλυσης των βασικότερων συμμετεχόντων οργανισμών και σχεδιασμών που συσχετίζονται με την Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση.

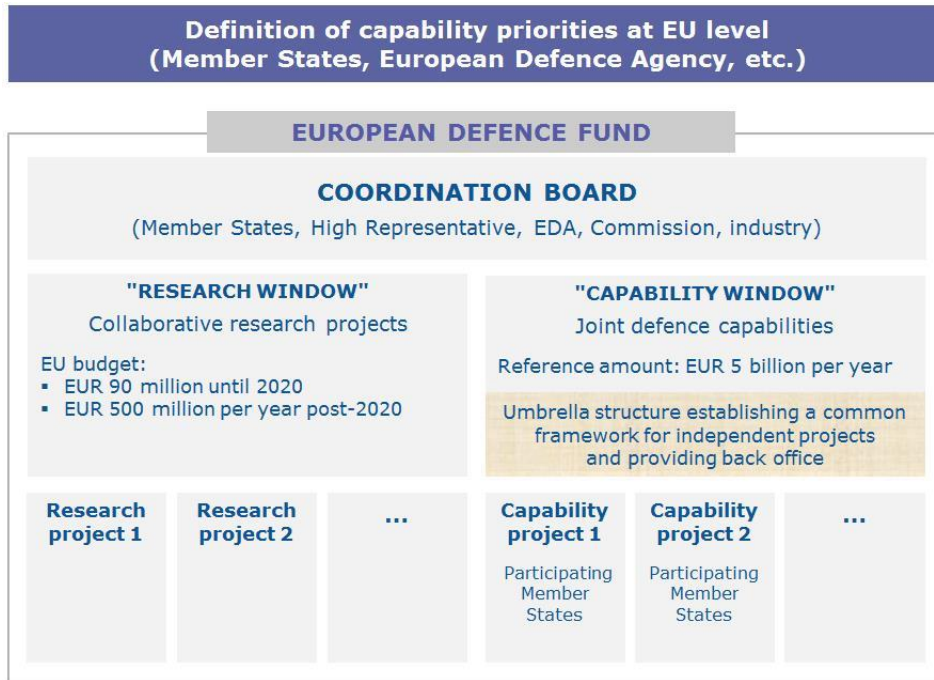
2.1. Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης Άμυνας/*European Defence Action Plan (EDAP)*

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υποδέχτηκε το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης Άμυνας (EDAP), στις 30 Νοεμβρίου 2016 και με την κίνηση αυτή θα μπορούσε ενδεχομένως να δοθεί μια νέα δυναμική και να αντιστραφεί διαρθρωτικά η τάση για τον επαναπροσδιορισμό των αμυντικών πολιτικών (De la Brosse, 2017). Ειδικότερο το σχέδιο δράσης συμπεριλαμβάνει τα εξής σημεία (European Commission, 2016):

1. Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του κεφαλαίου πρωταρχικός στόχος της ΕΕ μετά το 2016, ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου κοινοτικού ταμείου για θέματα άμυνας. Το προτεινόμενο ταμείο θα αποτελείται από δύο παράθυρα, το ερευνητικό παράθυρο και το παράθυρο ικανοτήτων. Το ερευνητικό παράθυρο αφορά στη χρηματοδότηση της έρευνας για την αναζήτηση καινοτόμων αμυντικών τεχνολογιών όπως η ηλεκτρονική, τα μεταϋλικά (metamaterials), το κρυπτογραφημένο λογισμικό ή η ρομποτική. Στόχος ήταν να αναπτυχθεί αρχικά αυτό το παράθυρο, μέσω της έναρξης μιας προπαρασκευαστικής δράσης που θα οδηγούσε σε ένα ειδικό πρόγραμμα της ΕΕ στο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο της μετά το 2020. Ο αρχικός οικονομικός προϋπολογισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το παράθυρο αυτό ανερχόταν στα 25 εκατ. ευρώ με στόχο της αύξηση του σε 90 εκατ. ευρώ μέχρι το 2020. Από την άλλη, το δεύτερο παράθυρο, το παράθυρο ικανοτήτων μπορεί να λειτουργήσει ως ένα κοινό χρηματοοικονομικό εργαλείο που θα προσφέρει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να προβούν σε ορισμένες από κοινού αγορές ώστε να μειώνουν τις δαπάνες τους. Η χρηματοδότηση του γίνεται μέσω της συγκέντρωσης εθνικών συνεισφορών και, όπου είναι δυνατόν, υποστηρίζεται από τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Τα δύο παράθυρα είναι συμπληρωματικά αλλά διακριτά ως προς τη νομική τους φύση και τις πηγές χρηματοδότησης (γράφημα 1).
2. Επιπλέον, το σχέδιο δράσης για την άμυνα της ένωσης συμπεριελάμβανε ειδικό σχεδιασμό για την προώθηση επενδύσεων σε αλυσίδες εφοδιασμού άμυνας. Επισημαίνεται πως πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση σε ΜΜΕ και στις επενδύσεις στον αμυντικό τομέα.
3. Ακόμη τονίστηκε η ανάγκη ενίσχυση της ενιαίας αγοράς άμυνας, καθώς, όπως αναφέρεται στο EDAP ο μεγαλύτερος ανταγωνισμός και το μεγαλύτερο άνοιγμα της αμυντικής αγοράς στην Ευρώπη, θα βοηθήσουν τους προμηθευτές να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας, να βελτιστοποιήσουν την παραγωγική ικανότητα και να μειώσουν το κόστος παραγωγής ανά μονάδα, καθιστώντας έτσι τα ευρωπαϊκά προϊόντα πιο ανταγωνιστικά στην παγκόσμια αγορά (European Commission, 2016).

4. Επισημάνθηκε η ανάγκη αύξησης της συνοχής και των συνεργιών μεταξύ αμυντικών ζητημάτων και άλλων σχετικών πολιτικών και τομέων της Ένωσης μεταξύ των χωρών-μελών, αξιοποιώντας έτσι πλήρως την προστιθέμενη αξία της ΕΕ.

Γράφημα 1 Διαχωρισμός παραθύρων ευρωπαϊκής αμυντικής χρηματοδότησης. Πηγή: (European Commission, 2016)

2.2. Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας/European Defence Agency (EDA)

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (European Defence Agency-EDA) είναι οργανισμός της ΕΕ που έχει ως βασικό σκοπό λειτουργίας του την προώθηση και διευκόλυνση της ένταξης των κρατών μελών στην ΚΠΑΑ. Ιδρύθηκε στις 12 Ιουλίου 2004 και εδρεύει στις Βρυξέλλες (Wikipedia, 2020c). Στον EDA συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, με εξαίρεση τη Δανία, η οποία έχει εξαιρεθεί (Europa, 2005). Επί του παρόντος, 26 χώρες - όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ εκτός της Δανίας - συμμετέχουν στον EDA.

Τα κύρια καθήκοντα του οργανισμού είναι:

1. Να αναπτύξει αμυντικές δυνατότητες στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων.
2. Να προωθήσει και να ενισχύσει τη συνεργασία των ευρωπαϊκών εξοπλισμών.

3. Να ενισχυθεί η αμυντική βιομηχανική και τεχνολογική βάση και να δημιουργηθεί μια ανταγωνιστική ευρωπαϊκή αγορά αμυντικού εξοπλισμού.
4. Να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής αμυντικής έρευνας και τεχνολογίας.

Ο Οργανισμός έχει νομική προσωπικότητα. Στα σώματά του περιλαμβάνονται ο επικεφαλής του οργανισμού, το διοικητικό συμβούλιο και ο διευθύνων σύμβουλος. Ο Αρχηγός του Οργανισμού είναι ο Γενικός Γραμματέας / Ύπατος Εκπρόσωπος για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι το όργανο λήψης αποφάσεων του Οργανισμού. Αποτελείται από έναν αντιπρόσωπο από κάθε συμμετέχον κράτος μέλος και έναν εκπρόσωπο της Επιτροπής. Το Διοικητικό Συμβούλιο πραγματοποιεί κατ 'αρχήν τουλάχιστον δύο συνεδριάσεις κάθε χρόνο σε επίπεδο Υπουργών Άμυνας ή εκπροσώπων τους. Τέλος, ο Διευθύνων Σύμβουλος του Οργανισμού διορίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο μετά από πρόταση του Προϊσταμένου του Οργανισμού για περίοδο τριών ετών, η οποία μπορεί να παραταθεί για δύο χρόνια. Ο Διευθύνων Σύμβουλος είναι ο επικεφαλής του προσωπικού του Οργανισμού και είναι υπεύθυνος για την εποπτεία και το συντονισμό των λειτουργικών μονάδων.

Οι δημοσιονομικές διατάξεις που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό του Οργανισμού εγκρίνονται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει ομόφωνα. Τα έσοδα του έργου συνίστανται από διάφορα έσοδα και εισφορές που καταβάλλονται από τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στον Οργανισμό. Ως εκ τούτου, ορισμένες χώρες πληρώνουν διαφορετικές συνεισφορές στους προϋπολογισμούς από άλλους

Αυτός ο προϋπολογισμός καλύπτει τα λειτουργικά έξοδα του Οργανισμού. Τα μεμονωμένα έργα χρηματοδοτούνται ξεχωριστά. Οι συνεισφορές καθορίζονται σύμφωνα με την ακαθάριστη εθνική κλίμακα προϊόντων κάθε χώρας-μέλους. Ο EDA προβλέπει δύο κατηγορίες ad hoc έργων ή προγραμμάτων:

1. Ένα ή περισσότερα συμμετέχοντα κράτη μέλη ή ο διευθύνων σύμβουλος μπορούν να υποβάλουν στο διοικητικό συμβούλιο ένα ad hoc σχέδιο ή πρόγραμμα εντός της αρμοδιότητας του Οργανισμού. Το Διοικητικό Συμβούλιο ενημερώνεται για τον αντίστοιχο προϋπολογισμό ad hoc. Όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη συμμετέχουν και συνεισφέρουν. Η διευθύνουσα επιτροπή εγκρίνει τη δημιουργία του ad hoc έργου ή προγράμματος.

2. Ένα ή περισσότερα συμμετέχοντα κράτη μέλη ενημερώνουν το διοικητικό συμβούλιο ότι σκοπεύουν να δημιουργήσουν ένα ad hoc σχέδιο ή πρόγραμμα και να καθορίσουν τον αντίστοιχο ad hoc προϋπολογισμό. Για να μεγιστοποιηθούν οι ευκαιρίες συνεργασίας, όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη ενημερώνονται εγκαίρως για το ad hoc σχέδιο ή πρόγραμμα, έτσι ώστε τυχόν συμμετέχοντα κράτη μέλη που το επιθυμούν να εκφράσουν και να ενδιαφερθούν να συμμετάσχουν.

Για την εκπλήρωση της αποστολής του, ο Οργανισμός μπορεί να συνάπτει διοικητικές ρυθμίσεις με τρίτα κράτη, οργανισμούς και οντότητες.

Στις 5 Μαρτίου 2020, το διοικητικό συμβούλιο του EDA διόρισε τον Jiří Šedivý, πρώην υπουργό Άμυνας της Τσεχίας, ως νέο διευθύνοντα σύμβουλο της EDA μετά από σύσταση του επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας Josep Borrell. Ανέλαβε επίσημα τα καθήκοντά του τον Απρίλιο του 2020 (European Defence Agency, 2020e). Είναι ο πέμπτος επικεφαλής που ανέλαβε, έπειτα από τους Jorge Domecq, Claude-France Arnould, Alexander Weis και Nick Witney.

Πίνακας 1 Ετήσιοι προϋπολογισμοί EDA, 2013-2020. Πηγή: (European Defence Agency, 2020d), ίδια επεξεργασία

	EDA Προϋπολογισμός ('000 €)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	22.003	23.665	22.720	23.660	24.745	26.618	27.858	32.000
ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	7.680	7.068	7.372	6.857	6.394	6.376	6.910	4.500
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	29.683	30.733	30.093	30.517	31.140	32.994	34.768	36.500
ΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΜΙΣΘΟΥΣ	1.155	1.423	1.450	1.492	1.519	1.500	1.614	1.500
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	95	50	57	10	15	2	3	0
ΑΛΛΑ ΕΞΟΔΑ	37	215	554	176	323	597	415	0
ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ & ΑΛΛΕΣ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΕΣ	29.057	29.151	29.161	29.076	29.782	31.538	33.268	35.000
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΚΕΡΔΗ	30.344	30.839	31.222	30.754	31.638	33.637	35.300	36.500

2.3. Σχέδιο Ανάπτυξης Δυνατοτήτων /Capability Development Plan (CDP)

Από το 2008, ο EDA εκπονεί ειδικό Σχέδιο Ανάπτυξης Δυνατοτήτων (Capability Development Plan-CDP) για την αντιμετώπιση μακροπρόθεσμων προκλήσεων ασφάλειας και άμυνας. Το σχέδιο αυτό εξετάζει τα μελλοντικά σενάρια ασφαλείας και διατυπώνει συστάσεις σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους πρέπει να

αντιδράσουν οι ευρωπαϊκοί στρατοί σε μια πληθώρα πιθανών εξελίξεων. Το CDP είναι μια ολοκληρωμένη μέθοδος σχεδιασμού που παρέχει μια διαχρονική εικόνα των ευρωπαϊκών στρατιωτικών δυνατοτήτων. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους αρμόδιους για την άμυνα των κρατών μελών κατά τον προσδιορισμό των προτεραιοτήτων και των ευκαιριών συνεργασίας (European Defence Agency, 2019).

Το CDP ανανεώνεται περιοδικά από τον EDA με σκοπό την παροχή μιας πλήρης εικόνας ικανότητας που υποστηρίζει τη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο σχετικά με την ανάπτυξη της αμυντικής ικανότητας. Ο γενικός στόχος είναι η αύξηση της συνοχής μεταξύ του αμυντικού σχεδιασμού των κρατών μελών και η ενθάρρυνση της ευρωπαϊκής συνεργασίας εξετάζοντας από κοινού τις μελλοντικές επιχειρησιακές ανάγκες και καθορίζοντας κοινές προτεραιότητες ανάπτυξης ικανοτήτων της ΕΕ (European Defence Agency, 2019).

Η τελευταία έκδοση του CDP εγκρίθηκε από το διοικητικό συμβούλιο του EDA τον Ιούνιο του 2018. Έχει ιδιαίτερη στρατηγική σημασία καθώς χρησιμεύει ως βάση αναφοράς για την υλοποίηση σημαντικών ευρωπαϊκών αμυντικών πρωτοβουλιών που ιδρύθηκαν μετά το 2016: τη Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση για την Άμυνα (Coordinated Annual Review on Defence-CARD), τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (Permanent Structured Cooperation-PESCO) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (European Defence Fund-EDF), οι οποίες αναλύονται σε επόμενες ενότητες αυτού του κεφαλαίου. Το πιο απτό αποτέλεσμα της αναθεώρησης CDP του 2018 είναι οι 11 νέες προτεραιότητες ανάπτυξης ικανοτήτων της ΕΕ, που αναπτύχθηκαν μαζί με τα κράτη μέλη, με βάση τις προσδιορισμένες τάσεις και πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν από τα κράτη μέλη και τη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ. Οι προτεραιότητες αυτές είναι (European Defence Agency, 2018):

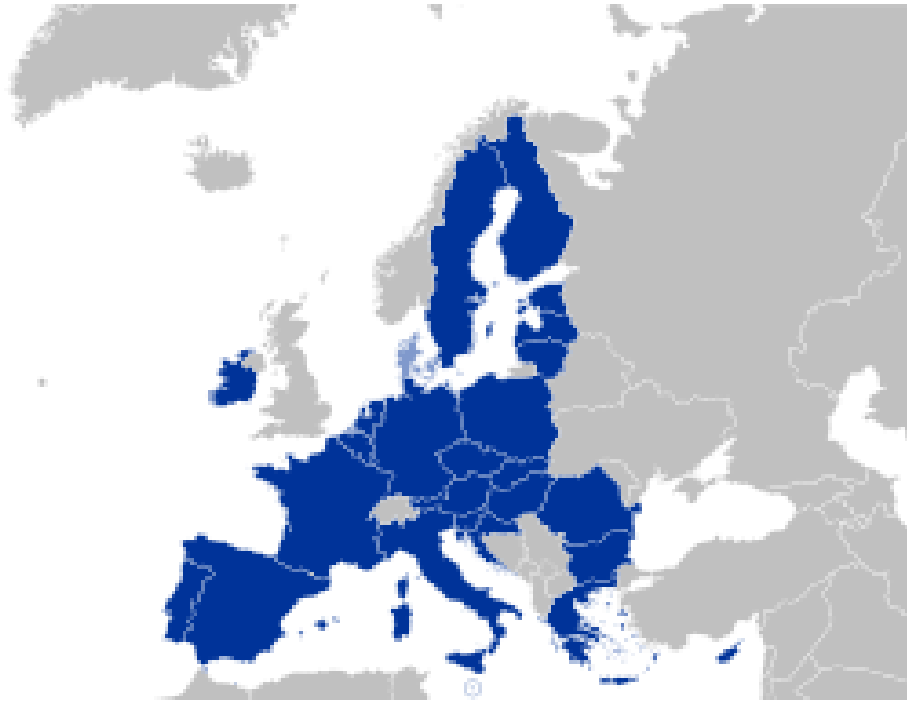
1. Η ενεργοποίηση δυνατοτήτων για τις λειτουργίες που ανταποκρίνονται στον κυβερνοχώρο
2. Οι διαστημικές υπηρεσίες πληροφοριών και η επικοινωνία μέσω αυτού
3. Η υπεροχή πληροφοριών
4. Οι ικανότητες μάχης εδάφους
5. Ο υποβρύχιος έλεγχος που συμβάλλει στην ανθεκτικότητα στη θάλασσα
6. Η ενσωμάτωση στρατιωτικών αεροπορικών δυνατοτήτων στον μεταβαλλόμενο αεροπορικό τομέα
7. Οι βελτιωμένες δυνατότητες υλικοτεχνικής και ιατρικής υποστήριξης

8. Η εναέρια υπεροχή
9. Οι δυνατότητες μεταξύ τομέων που συμβάλλουν στην επίτευξη του επιπέδου φιλοδοξίας της ΕΕ
10. Η ναυτική ευελιξία
11. Η εναέρια κινητικότητα

2.4. Permanent Structured Cooperation (PESCO)

Η ανάπτυξη και δημιουργία της PESCO χρειάστηκε περίπου 9 χρόνια. Από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, δεν υπήρξαν σημαντικές πρακτικές εξελίξεις έως το 2016. Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι στη διαδικασία ίδρυσης της PESCO ήταν η Κοινή Διακήρυξη NATO-ΕΕ που υπεγράφη στις 8 Ιουλίου 2016 στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής της Ατλαντικής Συμμαχίας στη Βαρσοβία (Zamarrira, 2020). Αυτή η δήλωση αναγνώρισε την επείγουσα ανάγκη ανάπτυξης συμπληρωματικών και διαλειτουργικών αμυντικών δυνατοτήτων μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εκείνων του NATO. Θεωρήθηκε επίσης επείγον να υποστηριχθεί μια ισχυρότερη αμυντική βιομηχανία, η περαιτέρω έρευνα στον τομέα της άμυνας και η βιομηχανική συνεργασία στην Ευρώπη και στον Ατλαντικό. Στις 30 Νοεμβρίου 2016, η Επιτροπή ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Άμυνα (European Defense Action Plan-EDAP) το οποίο, μεταξύ άλλων, πρότεινε τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού ταμείου άμυνας (European Defence Fund-EDF).

Κατά τη σύνοδο του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 11 Δεκεμβρίου 2017, εγκρίθηκε η επίσημη απόφαση 25 χωρών της Ένωσης για την ίδρυση της PESCO. Δεν συμφώνησαν με αυτή την απόφαση η Μάλτα η οποία εξέφρασε την επιθυμία να δει πώς εξελίσσεται πρώτα η PESCO υπό το πρίσμα πως δεν μπορεί να παραβιάζει το Σύνταγμα της Μάλτας ως ρήτρα ουδετερότητας (MaltaToday, 2017), το Ηνωμένο Βασίλειο (λόγω διαδικασίας αποχώρησης από την ΕΕ) και η Δανία (η οποία δεν αποτελεί μέρος της ΚΠΑΑ). Η βασική διαφορά μεταξύ της PESCO και άλλων μορφών συνεργασίας είναι ο νομικά δεσμευτικός χαρακτήρας των δεσμεύσεων που ανέλαβαν τα 25 κράτη μέλη που συμμετέχουν στην PESCO.

Γράφημα 2 Χώρες-μέλη της ΕΕ που ανήκουν στην PESCO. Πηγή: (Wikipedia, 2020f)

Ο κατάλογος των φιλόδοξων και πιο δεσμευτικών κοινών δεσμεύσεων που ανέλαβε κάθε συμμετέχουσα χώρα της PESCO περιέχει 20 μεμονωμένες δεσμεύσεις, χωρισμένες στους πέντε βασικούς τομείς που ορίζονται στο άρθρο 2 του πρωτοκόλλου αριθ. 10 για το PESCO που προσαρτάται στη Συνθήκη της Λισαβόνας (PESCO, 2020). Η εφαρμογή του PESCO ξεκίνησε με τη συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 2018 του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων με τη μορφή Υπουργών Άμυνας για να προωθήσει την ανάπτυξή της. Στη συνάντηση συζητήθηκαν θέματα που αφορούσαν στο EDF και εγκρίθηκε ένα πρόγραμμα για την εφαρμογή της PESCO. Αυτό το πρόγραμμα, σύμφωνα με το δελτίο τύπου της συνάντησης, θα παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο διάρθρωσης της μελλοντικής εργασίας και διακυβέρνησης, ιδίως όσον αφορά τα έργα και τα στάδια συμμόρφωσης με τις δεσμεύσεις. Στην ίδια συνεδρίαση εγκρίθηκε επίσης η απόφαση που καθιέρωσε επίσημα έναν αρχικό κατάλογο 17 έργων συνεργασίας και συζητήθηκε η συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του NATO. Τα έργα καλύπτουν τομείς όπως η κατάρτιση, η ανάπτυξη ικανοτήτων και η επιχειρησιακή ετοιμότητα στον τομέα της άμυνας (European Defence Agency, 2020b):

1. Ευρωπαϊκή Ιατρική Διοίκηση
2. Ευρωπαϊκό Ασφαλές Λογισμικό Καθορισμένο Ραδιόφωνο (European Secure Software defined Radio-ESSOR)

3. Δίκτυο Logistics Hubs στην Ευρώπη και υποστήριξη σε επιχειρήσεις
4. Στρατιωτική κινητικότητα
5. Κέντρο Ικανότητας Εκπαιδευτικής Αποστολής της Ευρωπαϊκής Ένωσης
(European Union Training Mission Competence Centre-EU TMCC)
6. Ευρωπαϊκό Κέντρο Πιστοποίησης Κατάρτισης για τους Ευρωπαίους
Στρατούς
7. Πρακτική λειτουργία ενέργειας (Energy Operational Function - EOF)
8. Πακέτο ανάπτυξης δυναμικού στρατιωτικής καταστροφής
9. Ναυτιλιακά (ημι-) Αυτόνομα Συστήματα Αντιμετώπισης Ορυχείων
(Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures-
MAS MCM)
10. Παρακολούθηση και Προστασία Λιμανιών & Ναυτιλίας (Harbour &
Maritime Surveillance and Protection - HARMSPRO)
11. Αναβάθμιση της θαλάσσιας επιτήρησης
12. Πλατφόρμα κοινής χρήσης πληροφοριών για απειλές και περιστατικά
στον κυβερνοχώρο
13. Ομάδες ταχείας απόκρισης στον κυβερνοχώρο και αμοιβαία βοήθεια
στην ασφάλεια στον κυβερνοχώρο
14. Στρατηγικό σύστημα εντολής και ελέγχου (C2) για αποστολές και
λειτουργίες CSDP
15. Θωρακισμένο όχημα μάχης πεζικού / όχημα αμφίβιας επίθεσης /
ελαφρύ θωρακισμένο όχημα
16. Έμμεση υποστήριξη πυρκαγιάς (EuroArtillery)
17. Κέντρο υποστήριξης κρίσεων EUFOR Crisis Response Core - EUFOR
CROC.

Λίγους μήνες αργότερα τον ίδιο χρόνο, στις 19 Νοεμβρίου 2018, εγκρίθηκε ένας δεύτερος κατάλογος από 17 πρόσθετα έργα από το Συμβούλιο που καλύπτει τα ακόλουθα θέματα (European Defence Agency, 2020b):

1. Ελικόπτερο Hot and High Training (Helicopter Hot and High Training-
H3 Training)
2. Κοινή Σχολή Πληροφοριών της ΕΕ
3. Κέντρα δοκιμών και αξιολόγησης της ΕΕ

4. Ολοκληρωμένο μη επανδρωμένο σύστημα εδάφους (Integrated Unmanned Ground System-UGS)
5. Σύστημα πυραύλων πεδίου μάχης εδάφους, EU Beyond Line of Sight (BLOS)
6. Πακέτο ανάπτυξης ικανότητας υποθαλάσσιας παρέμβασης Mudular (DIVEPACK)
7. Ευρωπαϊκό αρσενικό RPAS
8. Ευρωπαϊκό ελικόπτερο επίθεσης TIGER Mark III
9. Μετρητής με Επανδρωμένου Εναέριου Συστήματος, Counter Unmanned Aerial System (C-UAS)
10. European High Atmosphere Airship Platform - Μόνιμη ικανότητα ISR
11. Τακτική Διοίκηση και Έλεγχος (C2) Διοικητικής Ειδικής Δύναμης Εφαρμόσιμων Ειδικών Δυνάμεων (Special Operations Forces- SOF) για μικρές κοινές επιχειρήσεις (Small Joint Operations-SJO)
12. Πρόγραμμα ηλεκτρονικής ικανότητας και διαλειτουργικότητας πολέμου για μελλοντική συνεργασία JISR
13. CBRN Εποπτεία ως υπηρεσία
14. Συνεργασία
15. Στοιχείο συντονισμού υποστήριξης GeoMETOC (GeoMETOC Support Coordination Element-GMSCE)
16. Λύση ραδιοπλοήγησης ΕΕ (EU Radio Navigation Solution-EURAS)
17. Ευρωπαϊκό δίκτυο επίγνωσης του στρατιωτικού διαστήματος (European Military Space Surveillance Awareness Network-EU-SSA-N)

Η τελευταία ενίσχυση της PESCO έγινε στις 12 Νοεμβρίου 2019, με 13 νέα έργα:

1. Ολοκληρωμένο Ευρωπαϊκό Κέντρο Εκπαίδευσης και Προσομοίωσης (Integrated European Joint Training and simulation Centre-EUROSIM)
2. Κέντρο Κυβερνητικής Ακαδημίας και Καινοτομίας Academia and Innovation (EU Cyber Academia and Innovation Hub-EU CAIH)
3. Κέντρο Ιατρικής Κατάρτισης Ειδικών Δυνάμεων (Special Operations Forces Medical Training Centre-SMTC)
4. CBRN Εύρος Άμυνας Εκπαίδευσης (Defense Training Range-CBRNDTR)
5. Δίκτυο καταδυτικών κέντρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Network of Diving Centres-EUNDC)

6. Ναυτικό μη επανδρωμένο αντιθαλάσσιο σύστημα (Maritime Unmanned Anti-Submarine System-MUSAS)
7. European Corrolette Corvette (EPC)
8. Αερομεταφερόμενη ηλεκτρονική επίθεση (Airborne Electronic Attack-AEA)
9. Κέντρο συντονισμού τομέων στον κυβερνοχώρο και πληροφοριών (Cyber and Information Domain Coordination Center-CIDCC)
10. Έγκαιρη προειδοποίηση και παρακολούθηση με διαστημική εποπτεία (Timely Warning and Interception with Space-based TheatER surveillance-TWISTER)
11. Υλικά και συστατικά για την τεχνολογική ανταγωνιστικότητα της ΕΕ (Materials and components for technological EU competitiveness, MAC-EU)
12. Συνεργατικές δυνατότητες πολέμου της ΕΕ (EU Collaborative Warfare Capabilities-ECoWAR)
13. Ευρωπαϊκό Παγκόσμιο Σύστημα Αρχιτεκτονικής Εισαγωγής RPAS

2.5. Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση Άμυνας/Coordinated Annual Review on Defence (CARD)

Η Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση για την Άμυνα (CARD) είναι μια διαδικασία παρακολούθησης των αμυντικών σχεδίων των κρατών μελών της ΕΕ για τον συντονισμό των δαπανών και τον εντοπισμό πιθανών συνεργατικών σχεδίων. Λειτουργεί σε δοκιμαστική βάση από το 2017 στο πλαίσιο του EDA, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EYED) (European Defence Agency, 2020a). Μαζί με τη PESCO και το EDF, αποτελεί ένα νέο ολοκληρωμένο πακέτο άμυνας για την ΕΕ. Επίσης, ξεκίνησε την κανονική της λειτουργία το Σεπτέμβριο του 2019.

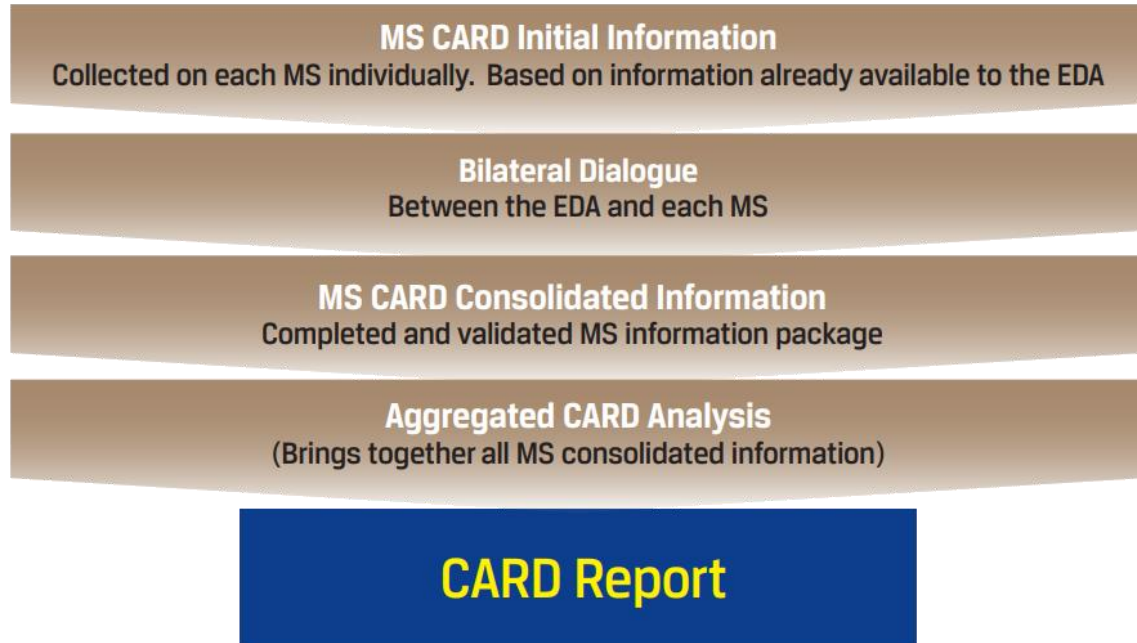
Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Νοεμβρίου 2016, τα κράτη μέλη κάλεσαν τον επικεφαλής του EDA να υποβάλει προτάσεις σχετικά με το πεδίο εφαρμογής, τις λεπτομέρειες και το περιεχόμενο μιας συντονισμένης ετήσιας επισκόπησης για την άμυνα (CARD). Ο σκοπός ύπαρξης μιας τέτοιας ετήσιας ανασκόπησης είναι η συμβολή στην προώθηση της ανάπτυξης ικανοτήτων, της αντιμετώπισης των ελλείψεων, της εμβάθυνση της αμυντικής συνεργασίας και της διασφάλισης της βέλτιστης χρήσης των σχεδίων αμυντικών δαπανών. Υπό το πρίσμα

αυτό, η CARD θα πρέπει ένα αποτελεί έναν πιο δομημένο τρόπο για την παροχή προσδιορισμένων δυνατοτήτων που βασίζονται σε μεγαλύτερη διαφάνεια, πολιτική προβολή και δέσμευση από τα κράτη μέλη (European Defence Agency, 2020a).

Στη συνέχεια, ο EDA, σε συνεργασία με την ΕΥΕΔ, δημιούργησε ένα πρωτότυπο έγγραφο που περιγράφει λεπτομερώς τα διάφορα στοιχεία από τα οποία αποτελείται η CARD. Έπειτα από την παροχή συμβουλών αναφορικά με το έγγραφο αυτό από τη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ, του Διευθυντές Αμυντικής Πολιτικής των κρατών μελών, τους Διευθυντές Ικανότητας, τους Διευθυντές Εθνικών Εξοπλισμών, καθώς και διαφόρων οργάνων εργασίας του Συμβουλίου της ΕΕ και τη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ, το Συμβούλιο ενέκρινε στις 18 Μαΐου 2017 τις λεπτομέρειες για τη σύσταση της CARD, ξεκινώντας από μια «δοκιμαστική φάση» με τη συμμετοχή όλων των κρατών μελών. Η δοκιμαστική φάση ξεκίνησε από το φθινόπωρο του 2017 (European Defence Agency, 2020a).

Τους επόμενους μήνες, η EDA, παίζοντας το ρόλο της Γραμματείας της CARD, συγκέντρωσε όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με τις αμυντικές δαπάνες και την ανάπτυξη δυνατοτήτων των συμμετεχόντων κρατών μελών, ομαδοποιώντας τις σύμφωνα με τις τρεις συνιστώσες: (i) τα συγκεντρωτικά αμυντικά σχέδια των κρατών-μελών, (ii) την υλοποίηση των προτεραιοτήτων ανάπτυξης ικανοτήτων της ΕΕ που προκύπτουν από το CDP και (iii) την ανάπτυξη ευρωπαϊκής συνεργασίας (European Defence Agency, 2020a).

Στη μεθοδολογία της δοκιμαστικής εκτέλεσης της CARD περιλαμβάνονταν τέσσερα βήματα: η συλλογή των αρχικών πληροφοριών που ήταν διαθέσιμες ή ζητήθηκαν από τα κράτη μέλη, οι διμερείς διάλογοι με τα κράτη μέλη, η ανάλυση της CARD και η δημιουργία αναφοράς (Report) της CARD, στην οποία καταδεικνύονται τα κύρια αποτελέσματα της αναθεώρησης καθώς και τις σχετικές συστάσεις (γράφημα 3).

Γράφημα 3 Ανάλυση βημάτων δοκιμαστικής εκτέλεσης CARD. Πηγή: European Defence Matters (2017)

Τα ευρήματα του δοκιμαστικής εκτέλεσης της CARD επιβεβαίωσαν τη θετική τάση στις συνολικές αμυντικές δαπάνες των 27 συμμετεχόντων κρατών μελών κατά την περίοδο 2015-2019, αν και σε πραγματικούς όρους οι αμυντικές δαπάνες το 2017 παρέμειναν κάτω από το επίπεδο του 2005. Οι επενδύσεις γενικά, και ιδίως οι δαπάνες προμηθειών, αυξήθηκαν σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά με διαφορετικό ρυθμό (European Defence Agency, 2018). Αξιοσημείωτο, βέβαια είναι το γεγονός πως μόνο τα 12 κράτη μέλη αντιπροσωπεύουν το 81% του συνόλου των αμυντικών επενδύσεων της ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, οι επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη στον τομέα της άμυνας μειώθηκαν από 23,5% των συνολικών επενδύσεων το 2015 σε 21% το 2017 και εκτιμάται ότι θα μειωθεί περαιτέρω με την πάροδο του χρόνου. Οκτώ κράτη μέλη αντιπροσωπεύουν το 95% των ευρωπαϊκών αμυντικών δαπανών έρευνας και ανάπτυξης (European Defence Agency, 2020a).

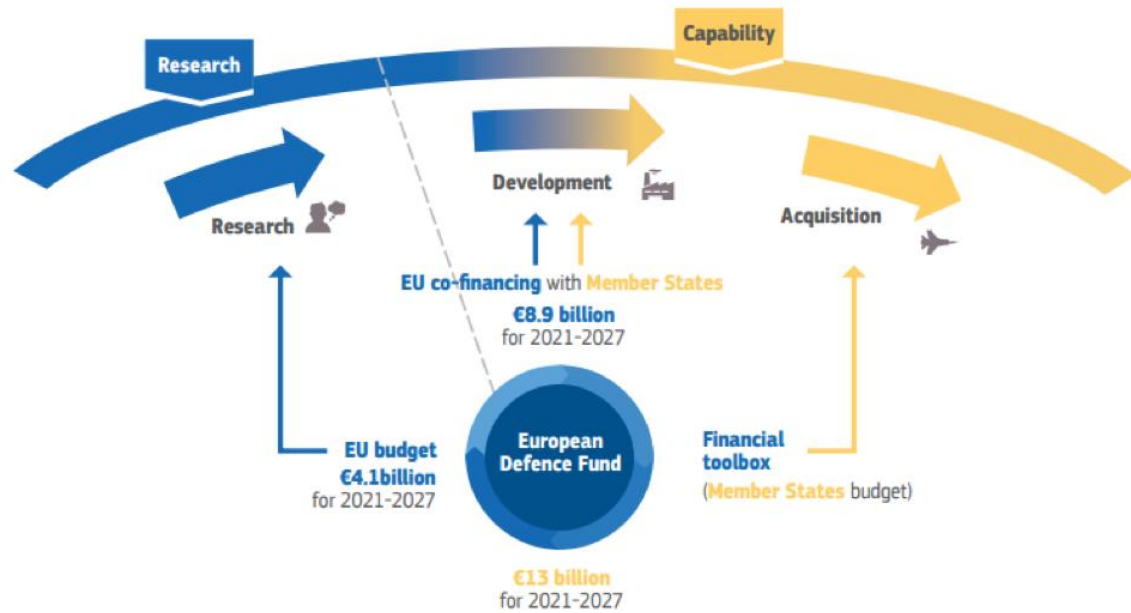
2.6. Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA)/European Defence Fund (EDF)

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA) είναι ένα χρηματοδοτικό ταμείο που προτείνει και διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό να βοηθήσει την ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία μέσω της χρηματοδότησης ερευνητικών και αναπτυξιακών δραστηριοτήτων. Το ETA ξεκίνησε στο Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για την Άμυνα από την Επιτροπή το 2016 και είναι σε δοκιμαστική φάση μέχρι το 2020

(European Commission, 2016). Ο κύριος στόχος του ETA είναι να συμβάλλει στην καλύτερη χρήση των δαπανών των μελών της Ένωσης στην άμυνα προωθώντας καλύτερη διαχείριση και συντονισμό, μειώνοντας την επικάλυψη, συντονίζοντας και συμπληρώνοντας τις εθνικές επενδύσεις στην αμυντική έρευνα, ακόμη και την απόκτηση τεχνολογίας και στρατιωτικού εξοπλισμού.

Ως προπαρασκευαστικά βήματα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε δύο πρωτοβουλίες με περιορισμένη διάρκεια και προϋπολογισμό για τη στήριξη της συλλογικής αμυντικής έρευνας και ανάπτυξης. Η προπαρασκευαστική δράση για την έρευνα στον τομέα της άμυνας (Preparatory Action on Defence Research-PADR) παρείχε επιχορηγήσεις για συνεργατικά ερευνητικά έργα στον τομέα της άμυνας με προϋπολογισμό 90 εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2017-2019: 25 εκατομμύρια ευρώ το 2017, 40 εκατομμύρια ευρώ το 2018 και 25 εκατομμύρια ευρώ το 2019. Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Βιομηχανικής Ανάπτυξης Άμυνας (European Defence Industrial Development Programme-EDIDP) προσφέρει συγχρηματοδότηση για συνεργατικά έργα αμυντικής ανάπτυξης με προϋπολογισμό 500 εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2019-2020 (ASD Europe, 2018).

Το 2016, τα κράτη μέλη της ΕΕ ξόδεψαν συνολικά 8,8 δισεκατομμύρια ευρώ για στρατιωτική έρευνα και ανάπτυξη. Για το προσεχές διάστημα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υποβάλει τη σύστασή της για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2021 έως 2027, σύμφωνα με το οποίο το ETA θα χρηματοδοτήσει ευρωπαϊκά πολυεθνικά έργα έρευνας και ανάπτυξης με συνολικά 13 δισεκατομμύρια ευρώ για το σύνολο της περιόδου (European Commission, 2018b). Ο κανονισμός για την ίδρυση του ETA καλύπτει τόσο την έρευνα όσο και την (ικανότητα) ανάπτυξης (γράφημα 4). Προτείνεται διαμοιρασμός του συνολικού ποσού σε 4,1 δισεκατομμύρια ευρώ για τη χρηματοδότηση της συλλογικής έρευνας και 8,9 δισεκατομμύρια ευρώ για τη συμπλήρωση των επενδύσεων των κρατών μελών σε συνεργατικά προγράμματα ανάπτυξης της άμυνας (ASD Europe, 2018)

Γράφημα 4 Επιμερισμός προϋπολογισμού χρηματοδότησης για την άμυνα της ΕΕ, 2021-2027. Πηγή: European Commission (2018a)

Οι προϋποθέσεις χρηματοδότησης ενός προγράμματος από το ΕΤΑ είναι οι ακόλουθες (European Commission, 2018a):

1. Μόνο συνεργατικά έργα είναι επιλέξιμα.
2. Κάθε έργο πρέπει να έχει τουλάχιστον 3 συμμετέχοντες από 3 διαφορετικά κράτη μέλη.
3. Τα σχέδια θα καθοριστούν σύμφωνα με τις προτεραιότητες που έχουν καθοριστεί με τα κράτη μέλη και στοχεύουν στη συμβολή στα συμφέροντα ασφάλειας και άμυνας της Ένωσης, σύμφωνα με τις προτεραιότητες αμυντικής ικανότητας που συμφωνούνται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας και άλλων περιφερειακών και διεθνών οργανισμών (NATO).
4. Το ΕΤΑ θα ενθαρρύνει τη διασυνοριακή συμμετοχή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) παρέχοντας υψηλότερα ποσοστά χρηματοδότησης και ευνοώντας έργα από κοινοπραξίες που περιλαμβάνουν ΜΜΕ.
5. Το 5% του προϋπολογισμού θα διατεθεί για ανατρεπτική καινοτομία υψηλού κινδύνου που θα ενισχύσει τη μακροπρόθεσμη τεχνολογική ηγεσία της Ευρώπης και την αυτονομία της άμυνας.

6. Προκειμένου να διασφαλιστεί η ορθή χρήση των πόρων της ΕΕ, το ΕΤΑ θα συγχρηματοδοτήσει την ανάπτυξη κοινών πρωτοτύπων όπου τα κράτη μέλη δεσμεύονται να αγοράσουν το τελικό προϊόν.
7. Εάν είναι επιλέξιμα, τα έργα της PESCO ενδέχεται να λάβουν υψηλότερο ποσοστό συγχρηματοδότησης από την ΕΕ (πρόσθετο μόνους συγχρηματοδότησης 10%).

2.7. Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης/Global strategy for the foreign and security policy of the European Union (EUGS)

Ο Jolyon Howorth υποστήριξε το 2010 ότι «δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ΕΕ χρειάζεται πολύ μεγαλύτερη στρατηγική σκέψη - ειδικά όσον αφορά την εφαρμογή μέσω σε μεγάλους σκοπούς (Howorth, 2010). Υπό αυτό το πρίσμα, δημιουργήθηκε η Παγκόσμια Στρατηγική για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Global strategy for the Foreign and Security Policy of the European Union), εν συντομία η παγκόσμια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Global Strategy-EUGS), η οποία αποτελεί το επικαιροποιημένο δόγμα της ΕΕ για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της άμυνας και της ασφάλειας της ΕΕ και των κρατών μελών της, την προστασία των πολιτών, τη συνεργασία μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων των κρατών μελών, τη διαχείριση της μετανάστευσης, τις κρίσεις κ.λπ. Εγκρίθηκε στις 28 Ιουνίου 2016 και συμπληρώνεται από ένα έγγραφο με τίτλο «Σχέδιο εφαρμογής σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα» (Implementation Plan on Security and Defense-IPSD) (Wikipedia, 2020d), λίγες μόλις μέρες μετά την ψήφιση των Βρετανών για αποχώρηση από την ΕΕ. Οι βασικοί στόχοι της Στρατηγικής αυτής είναι η επίτευξη ειρήνης και ασφάλειας στους πολίτες της ΕΕ, ευημερία, δημοκρατία και παγκόσμια τάξη βάσει κανόνων (EUGS, 2016).

Οι βασικές αρχές που διέπουν την εξωτερική δράση της EUGS είναι οι ακόλουθες (EUGS, 2016):

1. Ενότητα. Η διαμόρφωση της ενότητας των Ευρωπαίων - θεσμών, κρατών και λαών- κρίνεται κομβικής σημασίας για το μέλλον της αμυντικής ένωσης. Δεν θα πρέπει να υπάρχει σύγκρουση μεταξύ εθνικών και ευρωπαϊκών συμφερόντων.
2. Δέσμευση. Λαμβάνοντας υπόψη τις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας, τις καλπάζοντας τεχνολογικές εξελίξεις και την αυξανόμενη μετανάστευση, η

ΕΕ πρέπει να συμμετέχει πλήρως στην παγκόσμια αγορά και να διαμορφώνει τους κανόνες που τη διέπουν.

3. Ευθύνη. Η ΕΕ πρέπει να αναλαμβάνει την ευθύνη πρωτίστως στην Ευρώπη και στις γύρω περιοχές, και στη συνέχεια σε παγκόσμιο επίπεδο. Θα πρέπει να δρα σε παγκόσμιο επίπεδο για να αντιμετωπίσει τις βασικές αιτίες των συγκρούσεων και της φτώχειας και για να υποστηρίξει το αδιαίρετο και την καθολικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
4. Εταιρική σχέση. Η ΕΕ θα είναι ένας υπεύθυνος παγκόσμιος φορέας, αλλά η ευθύνη της πρέπει να διαμοιράζεται και να απαιτεί επένδυση στις συνεργασίες της. Η συνυπευθυνότητα είναι η κατευθυντήρια αρχή της στην προώθηση μιας παγκόσμιας τάξης που βασίζεται σε κανόνες.

Υπό το πρίσμα της EUGS, οι βασικές προτεραιότητες δράσης της είναι η ασφάλεια της Ένωσης, η άμυνα, η καταστολή της τρομοκρατίας, η κυβερνασφάλεια (η ασφάλεια των κυβερνοχώρων), η ενεργειακή ασφάλεια και η στρατηγική για τις τηλεπικοινωνίες.

3. Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Αγορά

Το βασικό χαρακτηριστικό της Ευρωπαϊκής αμυντικής αγοράς είναι πως δεν αποτελεί μια μοναδική και αδιαίρετη οντότητα, αλλά απαρτίζεται από διακριτές μεμονωμένες αγορές ισάριθμες με το πλήθος των χωρών μελών που ανήκουν στην ΕΕ. Τις τελευταίες δεκαετίες, γίνεται ολοένα και πιο συχνά λόγος για την ενίσχυση της ενοποίησης της ευρωπαϊκής αμυντικής αγοράς κάτω από ένα πλαίσιο κοινών αξιών και υποχρεώσεων. Υπό αυτό το πρίσμα, η ΕΕ προχώρησε στη δημιουργία του EDA με στόχο τη διεύρυνση της στον αμυντικό τομέα και στη διαχείριση κρίσεων, την προώθηση και ενίσχυση της συνεργασίας των ευρωπαϊκών εξοπλισμών, την ενίσχυση της ευρωπαϊκής αμυντικής τεχνολογικής και βιομηχανικής βάσης (EDTIB) και τη δημιουργία μιας ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αγοράς αμυντικού εξοπλισμού (Action, 2004). Αυτές οι πρωτοβουλίες της ΕΕ εγείρουν μια σειρά θεμάτων που σχετίζονται με την πολιτική. Πρώτον, ποιο είναι το πρόβλημα πολιτικής, δεύτερον, προσφέρει η οικονομική θεωρία κατευθυντήριες γραμμές για μια αποτελεσματική αμυντική βιομηχανική πολιτική της ΕΕ και τρίτον, γιατί η πολιτική αποκλίνει συχνά από αυτές τις οδηγίες αποτελεσματικότητας; Η συνεργασία είναι μια περαιτέρω διάσταση που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Αντιπροσωπεύει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανικής πολιτικής και πρέπει να αξιολογηθεί ως προς το εάν αντιπροσωπεύει μια αποτελεσματική λύση ή αποτελεί εμπόδιο στις βελτιώσεις της αποτελεσματικότητας.

Η Ευρωπαϊκή Συνθήκη επιτρέπει στα κράτη μέλη να λάβουν μέτρα για την προστασία των εθνικών τους συμφερόντων ασφαλείας που συνδέονται με την παραγωγή ή το εμπόριο όπλων, πυρομαχικών και πολεμικού υλικού (European Commission, 2014). Συνήθως, τα έθνη στοχεύουν στην προστασία της εγχώριας αμυντικής βιομηχανικής τους βάσης για στρατηγικούς ή/και για οικονομικούς λόγους υπό το πρίσμα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, τεχνολογίας και ισοζυγίου πληρωμών. Ωστόσο, με πρωτοβουλία της ΕΕ το 2006 ανακοινώθηκε ένας Κώδικας Συμπεριφοράς της ΕΕ για τις προμήθειες στον τομέα της άμυνας με σκοπό να δημιουργήσει μια γνήσια ευρωπαϊκή αγορά αμυντικού εξοπλισμού. Σύμφωνα με τις νέες ρυθμίσεις, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν δεσμευτεί να αγοράζουν αμυντικό εξοπλισμό μεταξύ τους εάν η προσφορά είναι η καλύτερη διαθέσιμη, αντί για την παραδοσιακή πολιτική της αυτόματης σύναψης συμβάσεων με έναν εθνικό προμηθευτή (European Defence Agency, 2006). Το αποτέλεσμα αυτής της ρύθμισης

είναι η αύξηση του ανταγωνισμού και η βιομηχανική αναδιάρθρωση που οδηγεί μεγαλύτερες εταιρείες να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας. Ελλείψει μιας ενιαίας αγοράς, οι ευρωπαϊκές αμυντικές επιχειρήσεις ενδέχεται να εμπλακούν στην επικάλυψη δαπανηρών προγραμμάτων έρευνας και ανάπτυξης και ακόμη χειρότερα στην παραγωγή μικρών εθνικών αγορών που δεν επιτρέπουν τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας και μάθησης όπως συμβαίνει στις ΗΠΑ (Hartley, 2003, 2006). (Hartley, 2003, 2006b).

3.1. Αποτίμηση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας

Η στρατιωτική δύναμη και οι επιχειρησιακές δυνατότητες της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας θεωρείται ότι είναι το άθροισμα της στρατιωτικής δύναμης και των επιχειρησιακών ικανοτήτων των διαφορετικών εθνικών ενόπλων δυνάμεων. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι εάν πράγματι δημιουργηθεί μια αμυντική ένωση, θα οδηγήσει πιθανώς σε σημαντικές οικονομίες και εξοικονόμηση κόστους μέσω της εξάλειψης της επικάλυψης, της εναρμόνισης και της τυποποίησης του εξοπλισμού, της συγκέντρωσης πόρων και της εξειδίκευσης μεταξύ των συμμάχων. Έτσι, το συνολικό κόστος για την παροχή συλλογικής άμυνας μπορεί στην πραγματικότητα να είναι χαμηλότερο από το άθροισμα των δεκαπέντε μεμονωμένων αμυντικών προϋπολογισμών (Kollias, 2008).

Η αποτύπωση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας καταδεικνύει μερικά πολύ σημαντικά συμπεράσματα. Ο πίνακας 2 απεικονίζει τις μεγαλύτερες αμυντικές εταιρείες που εδρεύουν σε χώρα ή συνδυασμούς χωρών της ΕΕ για τα δύο τελευταία δημοσιευμένα έτη το 2017 και το 2018, ενώ ο

πίνακας 3 παρουσιάζει τα αντίστοιχα στοιχεία για τις ΗΠΑ (SIPRI, 2020a). Ο λόγος που έχει επιλεγθεί να αντιπαραβάλλονται τα στοιχεία της ΕΕ σε σχέση με τις ΗΠΑ είναι γιατί μπορεί κατ' αυτό τον τρόπο να γίνει εύκολα αντιληπτό το μέγεθος και η ένταση των δεδομένων. Τα δεδομένα έχουν συλλεχθεί από τη βάση δεδομένων βιομηχανίας όπλων του Διεθνούς Ινστιτούτου Ειρήνης της Στοκχόλμης/Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI).

Το SIPRI είναι ένα διεθνές ινστιτούτο με έδρα τη Στοκχόλμη. Ιδρύθηκε το 1966, έπειτα από πρόταση του ίδιου του πρωθυπουργού της Σουηδίας Tage Erlander για ίδρυση ενός ερευνητικού ιδρύματος για να τιμήσουν με αυτό τον τρόπο τα 150 χρόνια διαρκούς ειρήνης στη χώρα. Ο σκοπός λειτουργίας του Ινστιτούτου είναι η έρευνα σε

ζητήματα που συμβάλλουν στην κατανόηση των προϋποθέσεων για μια σταθερή ειρήνη και για ειρηνικές λύσεις διεθνών συγκρούσεων. Η Επιτροπή του ινστιτούτου συνέστησε να επικεντρωθεί στην έρευνα των εξοπλισμών, τον περιορισμό και τη μείωση τους, και τον έλεγχο των όπλων. Τα ερευνητικά προγράμματα SIPRI διατηρούν μεγάλες βάσεις δεδομένων για στρατιωτικές δαπάνες, βιομηχανίες παραγωγής όπλων, μεταφορές όπλων, χημικούς και βιολογικούς πολέμους, εθνικούς και διεθνείς ελέγχους εξαγωγών, συμφωνίες ελέγχου όπλων, ετήσιες χρονολογίες σημαντικών γεγονότων ελέγχου όπλων, στρατιωτικούς ελιγμούς και πυρηνικές εκρήξεις. Επίσης περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με την παραγωγή όπλων και τις στρατιωτικές υπηρεσίες (Wikipedia, 2020g).

Οι χώρες της ΕΕ που διαθέτουν αμυντικές εταιρείες είναι κυρίως οι χώρες που θέλησαν να προχωρήσει η συνύπαρξη των χωρών της ΕΕ για μια κοινή αμυντική βιομηχανία, τουτέστιν η Γαλλία, η Γερμανία και το ΗΒ (το οποίο βέβαια αποχώρησε το Φεβρουάριο του 2020 από την Ένωση), ενώ υπάρχει και μια μικρότερη δραστηριότητα από την Ιταλία, τη Σουηδία, την Ουκρανία, την Πολωνία και την Ισπανία αλλά και δυο εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε περισσότερες από μια ευρωπαϊκές χώρες. Η αποτύπωση των αμυντικών εταιρειών των ΗΠΑ χρησιμοποιείται ως κριτήριο για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας στις αμυντικές αγορές. Όσον αφορά την κατάταξη των αμυντικών εταιρειών βάσει των πωλήσεων τους το 2018, το πλήθος των αμερικάνικων εταιρειών είναι μεγαλύτερο από αυτό των ευρωπαϊκών, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι αμερικανικές εταιρείες είναι πιο ανταγωνιστικές επιτυγχάνοντας μεγαλύτερες οικονομίες κλίμακας, μάθησης και εμπέλειας. Οι αμερικανικές αμυντικές εταιρείες επίσης παρουσιάζουν υπερδιπλάσιες πωλήσεις στη διετία 2017-2018, καταδεικνύοντας την υπεροχή τους έναντι στις ευρωπαϊκές. Οι διαφορές μεγέθους δείχνουν τη δυνατότητα περαιτέρω αναδιάρθρωσης μεταξύ των αμυντικών επιχειρήσεων της Ευρώπης.

Πίνακας 2 Οι μεγάλες αμυντικές εταιρείες της Ευρώπης, το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)

Κατάταξη (2018)	Εταιρεία	Χώρα	Πωλήσεις όπλων (2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων 2017 (σταθερές τιμές 2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων ως % των συνολικών πωλήσεων (2018)
6	BAE Systems	ΗΒ	21.210	22.384	95
7	Airbus Group	Διευρωπαϊκό	11.650	10.691	15
8	Leonardo	Ιταλία	9.820	9.403	68
10	Thales	Γαλλία	9.470	9.601	50

Κατάταξη (2018)	Εταιρεία	Χώρα	Πωλήσεις όπλων (2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων 2017 (σταθερές τιμές 2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων ως % των συνολικών πωλήσεων (2018)
20	Rolls-Royce	HB	4.680	4.714	22
21	Naval Group	Γαλλία	4.220	4.404	99
22	Rheinmetall	Γερμανία	3.800	3.652	52
23	MBDA	Διευρωπαϊκό	3.780	3.621	100
30	Saab	Σουηδία	3.240	3.092	85
31	Safran	Γαλλία	3.240	3.107	13
32	Babcock International Group	HB	3.180	3.445	46
34	Dassault Aviation Groupe	Γαλλία	2.930	2.250	49
47	CEA	Γαλλία	2.300	2.314	37
50	Fincantieri	Ιταλία	1.900	1.759	29
55	Krauss-Maffei Wegmann	Γερμανία	1.680	1.767	95
57	ThyssenKrupp	Γερμανία	1.650	2.046	3
58	Cobham	HB	1.590	1.685	64
69	Melrose Industries	HB	1.320	1.504	8
71	UkrOboronProm	Ουκρανία	1.300	1.101	95
73	Serco Group	HB	1.260	1.333	29
74	PGZ	Πολωνία	1.250	1.273	90
76	Navantia	Ισπανία	1.240	975	95
77	Hensoldt	Γερμανία	1.240	1.232	95
83	Nexter	Γαλλία	1.080	1.029	95
89	Meggitt	HB	970	938	35
94	QinetiQ	HB	910	874	75
S ¹	Devonport Royal Dockyard (Babcock International Group UK)	HB	940	1.002	100
S	GKN (Melrose Industries UK)	HB	1.320	1.504	8
Συνολικές πωλήσεις			103.170	102.699	

Πίνακας 3 Οι μεγάλες αμυντικές εταιρείες των ΗΠΑ, το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)

Κατάταξη (2018)	Εταιρεία	Πωλήσεις όπλων (2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων 2017 (σταθερές τιμές 2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων ως % των συνολικών πωλήσεων (2018)
1	Lockheed Martin Corp.	47.260	44.935	88
2	Boeing	29.150	27.577	29

¹ Οι εταιρείες κατατάσσονται σύμφωνα με την αξία των πωλήσεων όπλων τους το 2018. Το S δηλώνει θυγατρική εταιρεία. Τα ονόματα και οι δομές της εταιρείας παρατίθενται όπως ήταν στο τέλος του οικονομικού έτους.

Κατάταξη (2018)	Εταιρεία	Πωλήσεις όπλων (2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων 2017 (σταθερές τιμές 2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων ως % των συνολικών πωλήσεων (2018)
3	Northrop Grumman Corp.	26.190	22.908	87
4	Raytheon	23.440	22.570	87
5	General Dynamics Corp.	22.000	19.969	61
11	United Technologies Corp.	9.310	7.967	14
12	L3 Technologies	8.250	7.936	81
13	Huntington Ingalls Industries	7.200	6.626	88
14	Honeywell International	5.430	4.567	13
16	Leidos	5.000	4.485	49
17	Harris Corp.	4.970	4.557	73
19	Booz Allen Hamilton	4.680	4.424	70
24	General Electric	3.650	3.922	3
27	Textron	3.500	4.199	25
29	CACI International	3.490	3.052	70
35	Science Applications International Corp.	2.800	2.826	60
36	AECOM	2.770	2.120	14
37	General Atomics	2.750	2.273	..
41	Rockwell Collins	2.630	2.355	30
42	KBR	2.600	1.792	53
43	Perspecta	2.590	2.180	64
49	Bechtel Corp.	2.000	3.226	8
51	Oshkosh Corp.	1.850	1.884	24
59	DynCorp International	1.560	1.454	73
63	ManTech International Corp.	1.430	1.393	73
65	Jacobs Engineering Group	1.370	922	9
66	Fluor Corp.	1.350	952	7
68	TransDigm Group	1.330	1.219	35
70	United Launch Alliance	1.320	1.997	73
75	Teledyne Technologies	1.240	881	43
78	Vectrus	1.230	1.147	96
79	Aerojet Rocketdyne	1.220	1.249	64
81	Sierra Nevada Corp.	1.100	1.045	65
85	BWX Technologies	1.070	1.331	59
86	Engility	1.070	1.331	67
88	MIT	980	891	27
90	Curtiss-Wright Corp.	970	911	40
91	The Aerospace Corp.	970	911	92
92	Ball Corp.	930	686	8
93	Moog	920	881	34
96	ViaSat	860	717	42
98	Arconic	840	533	6
100	Amphenol Corp.	820	717	10

Κατάταξη (2018)	Εταιρεία	Πωλήσεις όπλων (2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων 2017 (σταθερές τιμές 2018) σε εκατ. \$	Πωλήσεις όπλων ως % των συνολικών πωλήσεων (2018)
S ²	Airbus Helicopters Inc (Airbus Group WEU)	2.730	..	46
S	Austal USA (Austal Australia)	1.160	911	100
S	BAE Systems Inc. (BAE Systems UK)	10.800	..	100
S	Bell Helicopter Textron (Textron USA)	2.030	2.130	64
S	Sandia Corp. (Lockheed Martin USA)	3.200	2.775	88
Συνολικές πωλήσεις		266.010	235.334	

Η γεωγραφική κατανομή των αμυντικών εταιρειών σε όλο τον κόσμο καταδεικνύει την υπεροχή των αμερικανικών εταιρειών σε παγκόσμιο επίπεδο. Ακολουθεί το ΗΒ που πλέον αποτελεί επίσημα ανεξάρτητη δύναμη από την ΕΕ, έπειτα από το BREXIT του 2020. Ανάμεσα στην πρώτη πεντάδα ανήκουν και η Ρωσία και η Ιαπωνία ενώ ακολουθούν η Γαλλία και η Γερμανία. Στις χώρες παραγωγής αμυντικού εξοπλισμού συγκαταλέγονται επίσης ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Σιγκαπούρη, η Τουρκία, το Ισραήλ, η Ινδία και η Νότια Κορέα (πίνακας 4). Το γράφημα 5 παρουσιάζει την γεωγραφική κατανομή ως προς τις συνολικές πωλήσεις που έχει κάθε μια από αυτές. Αντίστοιχα το γράφημα 6 παρουσιάζει τον επιμερισμό των πωλήσεων της ΕΕ, τον επιμερισμό δηλαδή από το 23% των πωλήσεων της ΕΕ.

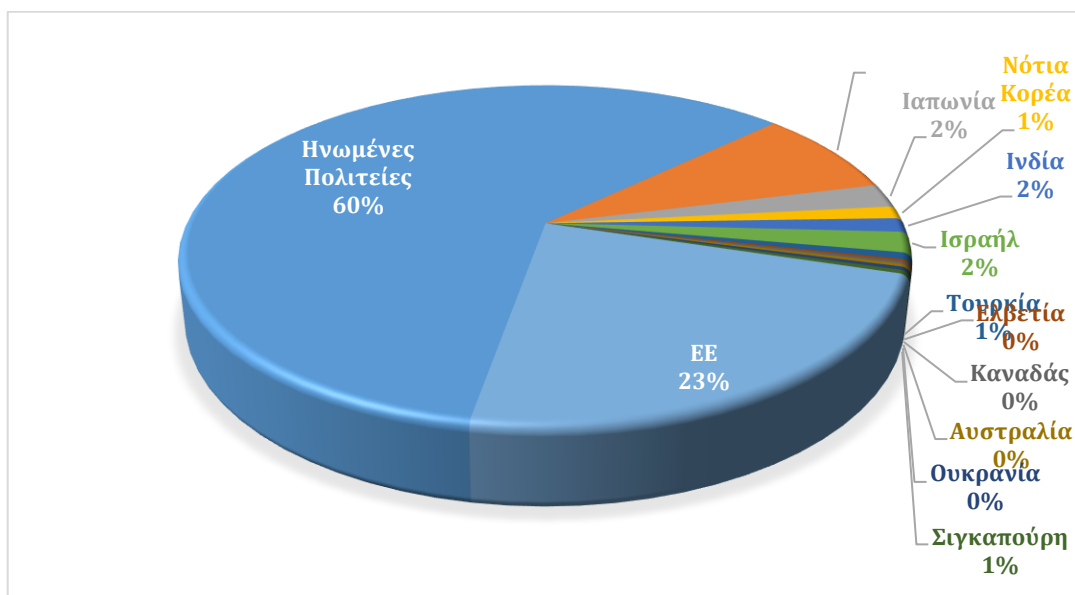
Οι μεγαλύτερες αμυντικές εταιρείες του κόσμου για το 2018 είναι η Lockheed Martin Corp, η Boeing, η Northrop Grumman Corp., η Raytheon και η General Dynamics Corp και είναι όλες αμερικανικής προέλευσης. Τα δύο προηγούμενα έτη στην πεντάδα συμπεριλαμβανόταν και η βρετανική BAE Systems, η οποία όμως το 2018 βρέθηκε στην έκτη θέση. Οι πέντε αυτές εταιρείες κατέχουν μόνες τους το 33% των συνολικών πωλήσεων του κλάδου, ενώ οι δέκα μεγαλύτερες εταιρείες κατέχουν το 47% των συνολικών πωλήσεων (SIPRI, 2020a).

Πίνακας 4 Γεωγραφική Κατανομή των 100 μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών για το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)

Χώρα	Πλήθος εταιρειών	Άθροισμα πωλήσεων όπλων (2018)
ΗΠΑ	48	266.010
ΗΒ	10	37.380

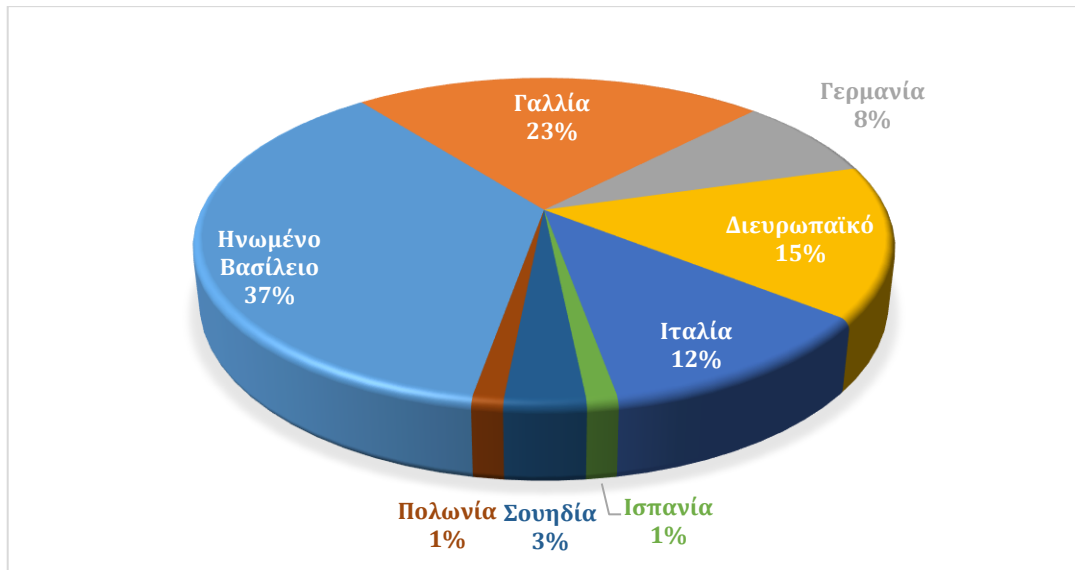
² Οι εταιρείες κατατάσσονται σύμφωνα με την αξία των πωλήσεων όπλων τους το 2018. Το S δηλώνει θυγατρική εταιρεία. Τα ονόματα και οι δομές της εταιρείας παρατίθενται όπως ήταν στο τέλος του οικονομικού έτους.

Χώρα	Πλήθος εταιρειών	Άθροισμα πωλήσεων όπλων (2018)
Ρωσία	10	36.220
Ιαπωνία	6	9.940
Γαλλία	6	23.240
Γερμανία	4	8.370
Νότια Κορέα	3	5.210
Ινδία	3	5.850
Ισραήλ	3	8.690
Διευρωπαϊκό	2	15.430
Τουρκία	2	2.810
Ιταλία	2	11.720
Ισπανία	1	1.240
Ελβετία	1	900
Σουηδία	1	3.240
Καναδάς	1	1.010
Πολωνία	1	1.250
Αυστραλία	1	1.140
Ουκρανία	1	1.300
Σιγκαπούρη	1	1.540
Γενικό Άθροισμα	107³	442.490

Γράφημα 5 Γραφική παγκόσμια ποσοστιαία απεικόνιση κατανομής των μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών με βάση τον αριθμό πωλήσεων για το 2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)

³ Το πλήθος των αμυντικών εταιρειών ξεπερνά τα 100 διότι συμπεριλαμβάνονται στην αρίθμηση και 7 θυγατρικές εταιρείες.

Γράφημα 6 Γραφική ευρωπαϊκή ποσοστιαία απεικόνιση κατανομής των μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών με βάση τον αριθμό πωλήσεων για το 2018. Στο γράφημα συμπεριλαμβάνεται και το Ηνωμένο Βασίλειο που αποχώρησε από την ένωση το 2020. Πηγή: (SIPRI, 2020a)

Η βάση δεδομένων SIPRI δίνει επιπλέον πληροφορίες για τις εισαγωγές και εξαγωγές όπλων που λαμβάνει κάθε χώρα όχι σε επίπεδο αμυντικών επιχειρήσεων, αλλά ανεξάρτητα ως εμπορική συναλλαγή για την άμυνα κάθε χώρας. Ο πίνακας 5 εμφανίζει την πραγματική τιμή δείκτη τάσης των εξαγωγών όπλων ενώ ο πίνακας 6 εμφανίζει την πραγματική τιμή δείκτη τάσης των εισαγωγών όπλων. Οι μεγαλύτερες εξαγωγικές χώρες του 2019 είναι οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Κίνα. Η ίδια τάση υπάρχει συνολικά για τις χώρες αυτές κατά την τελευταία πενταετία, γεγονός που καταδεικνύει την εδραίωση τους στην αγορά. Οι ΗΠΑ επικρατεί με μεγάλη διαφορά έναντι των υπολοίπων χωρών καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 2015-2019. Το ΗΒ υπέστη μια πρόσκαιρη πτώση το 2018, που ανέκαμψε το 2019 χωρίς όμως να επανέλθει στα προηγούμενα επίπεδα της τριετίας 2015-2017. Από την άλλη πλευρά, οι ευρωπαϊκές χώρες κάνουν πολύ λιγότερες εισαγωγές όπλων, εν αντιθέσει με ανατολικές χώρες που καταλαμβάνουν την πρώτη θέση στην κατάταξη. Ειδικότερα, τις πρώτες χώρες στην εισαγωγή όπλων συμπεριλαμβάνονται η Σαουδική Αραβία, η Ινδία, η Αίγυπτος, η Αυστραλία και η Κίνα.

Πίνακας 5 Πραγματική τιμή-δείκτη τάσης των εξαγωγών όπλων για μια επιλογή των μεγαλύτερων προμηθευτών όπλων (Οι αριθμοί είναι τιμές δείκτη τάσης SIPRI (TIV) εκφρασμένες σε εκατομμύρια). Πηγή: (SIPRI, 2020b)

Εξαγωγείς

Προμηθευτής	2015	2016	2017	2018	2019	2015-2019
ΗΠΑ	9.963	9.855	12.050	10.414	10.752	53.033
Ρωσία	5.990	6.841	6.015	6.506	4.718	30.069
Γαλλία	1.995	2.041	2.367	1.773	3.368	11.544
Γερμανία	1.766	2.514	1.982	1.071	1.185	8.518
Κίνα	1.799	2.372	1.346	1.140	1.423	8.080
Ηνωμένο Βασίλειο	1.179	1.376	1.225	699	972	5.451
Ισπανία	1.163	471	820	1.025	1.061	4.539
Ισραήλ	720	1.392	1.195	655	369	4.331
Ιταλία	676	618	793	555	491	3.134
Νότια Κορέα	101	479	751	1.066	688	3.085
Ολλανδία	461	471	1.048	438	285	2.703
Ουκρανία	343	486	307	195	91	1.422
Ελβετία	471	212	173	237	254	1.346
Τουρκία	248	232	171	265	245	1.160
Σουηδία	175	261	82	159	206	883
Καναδάς	346	120	72	111	188	837
Νορβηγία	212	122	153	58	32	575
ΗΑΕ	131	92	97	113	104	537
Αυστραλία	87	134	98	38	148	505
Λευκορωσία	142	152	50	45	115	504
Τσεχία	150	148	88	88	13	487
Νότια Αφρική	58	74	77	65	145	419
Ινδία	42	45	56	43	115	300
Βραζιλία	41	111	37	100	10	299
Πορτογαλία	7	172	56	3	3	241
Ινδονησία		86	94	15	8	204
Ιορδανία	16	17	80	1	86	200
Βουλγαρία	70	61	30	14		175
Φινλανδία	20	43	25	42	24	153
Άγνωστος προμηθευτής	11	18	14	41	22	106
Δανία	25	25	21	28	4	103
Ουζμπεκιστάν	34	68				102
Σιγκαπούρη	48	47				95
Βέλγιο	12	7	12	16	42	89
Σερβία	35	23	2	27		88
Λιθουανία				60		60
Αυστρία	10	16	22	6	3	56
Σλοβακία	3	18	22	12		55
Πολωνία	3	5	15	21		44
Ιράν	15	5	20			40
Ελλάδα			30			30
Αίγυπτος	22				2	24
Κολομβία			10		10	20
Νέα Ζηλανδία	1	6	4	6		17
Κιργιζιστάν	4	5	5			14
Κατάρ				3	11	14
Γεωργία		6	7			13
Μπρουνέι		12				12

Ταϊβάν	4	2	2	8
Ομάν		7		7

Πίνακας 6 Πραγματική τιμή-δείκτη τάσης των εισαγωγών όπλων για μια επιλογή των μεγαλύτερων παραληπτών όπλων (Οι αριθμοί είναι τιμές δείκτη τάσης SIPRI (TIV) εκφρασμένες σε εκατομμύρια). Πηγή: (SIPRI, 2020b)

Παραλήπτης	Εισαγωγείς					2015-2019
	2015	2016	2017	2018	2019	
Σαουδική Αραβία	3.380	2.947	3.934	3.760	3.673	17.694
Ινδία	3.045	2.985	2.931	1.488	2.964	13.412
Αίγυπτος	1.438	1.684	2.406	1.674	1.193	8.396
Αυστραλία	1.464	1.025	1.671	1.575	1.399	7.133
Κίνα	1.267	1.142	1.371	1.633	887	6.300
Αλγερία	896	2.899	962	1.253	140	6.150
Νότια Κορέα	272	1.059	1.056	1.106	1.510	5.004
ΗΑΕ	1.222	955	965	1.197	644	4.982
Ιράκ	1.464	1.789	989	543	175	4.960
Κατάρ	520	903	667	596	2.258	4.943
Πακιστάν	786	840	851	792	561	3.830
Βιετνάμ	862	858	755	577	161	3.212
Ηνωμένες Πολιτείες	516	458	524	380	1.048	2.925
Ισραήλ	681	605	536	543	507	2.873
Τουρκία	441	331	425	591	833	2.621
Ιαπωνία	329	330	453	572	891	2.574
Ινδονησία	438	381	1.178	338	219	2.553
Ηνωμένο Βασίλειο	397	259	952	518	377	2.503
Σιγκαπούρη	147	631	429	592	614	2.411
Μπαγκλαντές	632	443	322	149	743	2.289
Ιταλία	251	759	734	317	186	2.246
Ταϊλάνδη	173	336	302	630	301	1.741
Ομάν	127	423	777	277	105	1.710
Νορβηγία	143	140	352	549	443	1.628
Καζακστάν	444	248	214	304	312	1.523
Ταϊβάν	630	97	493	109	51	1.379
Καναδάς	408	233	334	157	200	1.332
Ελλάδα	750	323	52	39	165	1.328
Αφγανιστάν	116	176	252	361	391	1.296
Αζερμπαϊτζάν	335	274	275	322	25	1.231
Μαρόκο	47	287	485	387	26	1.231
Ιορδανία	233	233	390	215	85	1.156
Μιανμάρ	248	237	101	168	252	1.006
Βραζιλία	219	109	100	272	169	869
Φιλιππίνες	153	230	278	18	187	866
Μεξικό	320	314	210	16	3	863
Λευκορωσία	96	115	147	142	331	831
Ολλανδία	64	79	35	142	490	811
Κουβέιτ	339	162	111	95	70	778
Πολωνία	133	45	153	122	308	761

Φινλανδία	293	160	76	135	70	734
Αγκόλα	47	142	108	270	166	734
Μαλαισία	104	266	191	98	70	728
Τουρκμενιστάν	172	428	92			692
Περού	212	222	64	92		591
Ισπανία	135	86	87	138	56	502
Γαλλία	42	45	76	185	102	450
Ιράν	13	413	4	4	3	437
Ρουμανία	22	177	83	36	61	378
Αρμενία		110	18		248	377

3.2. Διαχρονική εξέλιξη αμυντικής βιομηχανίας ΕΕ

Στις δέκα μεγαλύτερες αμυντικές βιομηχανίες του κόσμου για το 2018, συγκαταλέγονται τέσσερις ευρωπαϊκές: η BAE Systems από το ΗΒ, η Airbus Group που είναι διευρωπαϊκή, η ιταλική Leonardo και η γαλλική Thales. Η πορεία των εταιρειών αυτών παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας (γράφημα 8).

3.2.1. BAE Systems

Η BAE Systems είναι βρετανική πολυεθνική εταιρεία άμυνας, ασφάλειας και αεροδιαστημικής. Η έδρα της βρίσκεται στο Λονδίνο και στο Farnborough και θεωρείται η μεγαλύτερη αμυντική βιομηχανία στην Ευρώπη και συγκαταλέγεται στις μεγαλύτερες εταιρείες του κόσμου. Η BAE Systems παρέμεινε διαχρονικά μέσα στην πρώτη πεντάδα των παγκόσμιων αμυντικών Βιομηχανιών με πωλήσεις που κατά μέσο όρο κινούνται γύρω στις 25 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Μάλιστα κατόρθωσε να υπάρξει και ηγέτης του κλάδου το 2008 (γράφημα 8).

Οι μεγαλύτερες δραστηριότητές της είναι στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου βρίσκεται η θυγατρική της BAE Systems Inc. Είναι ένας από τους έξι μεγαλύτερους προμηθευτές του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ (Wikipedia, 2020b). Η εταιρεία δραστηριοποιείται ακόμη σε πολλές μεγάλες χώρες όπως η Αυστραλία, η Ινδία και τη Σαουδική Αραβία, οι οποίες αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% των συνολικών πωλήσεων της BAE (The Economist, 2017).

Η BAE Systems είναι ο διάδοχος διαφόρων αεροσκαφών, ναυπηγικών, τεθωρακισμένων οχημάτων, εξοπλισμών και αμυντικών ηλεκτρονικών εταιρειών, συμπεριλαμβανομένης των (Wikipedia, 2020b):

- Την Marconi Company, της πρώτης εμπορικής εταιρείας που ασχολείται με την ανάπτυξη και χρήση ραδιοφώνου.

- Την A.B. Roe and Company, μία από τις πρώτες αεροπορικές εταιρείες στον κόσμο.
- Την de Havilland, κατασκευαστή του Comet, του πρώτου εμπορικού αεροσκάφους στον κόσμο.
- Την Hawker Siddley, κατασκευαστής του Harrier, του πρώτου αεροσκάφους επίθεσης VTOL στον κόσμο.
- Την British Aircraft Corporation, συν-κατασκευαστή των υπερηχητικών μεταφορών Concorde, Supermarine και του Spitfire.
- Την Yarrow Shipbuilders, κυρίαρχο των πρώτων καταστροφών του Βασιλικού Ναυτικού.
- Την Fairfield Shipbuilding and Engineering Company, πρωτοπόρο του κινητήρα τριπλής επέκτασης και κυρίαρχο του πρώτου cruiser στον κόσμο.
- Τη Vickers Shipbuilding and Engineering, κατασκευαστή των πρώτων υποβρυχίων του Βασιλικού Ναυτικού.

Από την ίδρυσή της, έχει πραγματοποιήσει μια σειρά εξαγορών, κυρίως των Ηνωμένων Αμυντικών και Armor Holdings των Ηνωμένων Πολιτειών, και πούλησε τις μετοχές της στις Airbus, Astrium, AMS και Atlas Elektronik. Η BAE Systems συμμετέχει σε πολλά μεγάλα αμυντικά έργα, όπως το Lockheed Martin F-35 Lightning II, το Eurofighter Typhoon, το υποβρύχιο κατηγορίας Astute και οι αερομεταφορείς κατηγορίας Queen Elizabeth. Η BAE Systems είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου και αποτελεί συστατικό στοιχείο του δείκτη FTSE 100. Η αμερικάνικη θυγατρική της BAE Systems Inc. Συγκαταλέγεται επίσης στην πρώτη δεκάδα των παγκόσμιων αμυντικών βιομηχανιών για το 2018 με πωλήσεις που ξεπερνούν τα 10 δισεκατομμύρια δολάρια (SIPRI, 2020a).

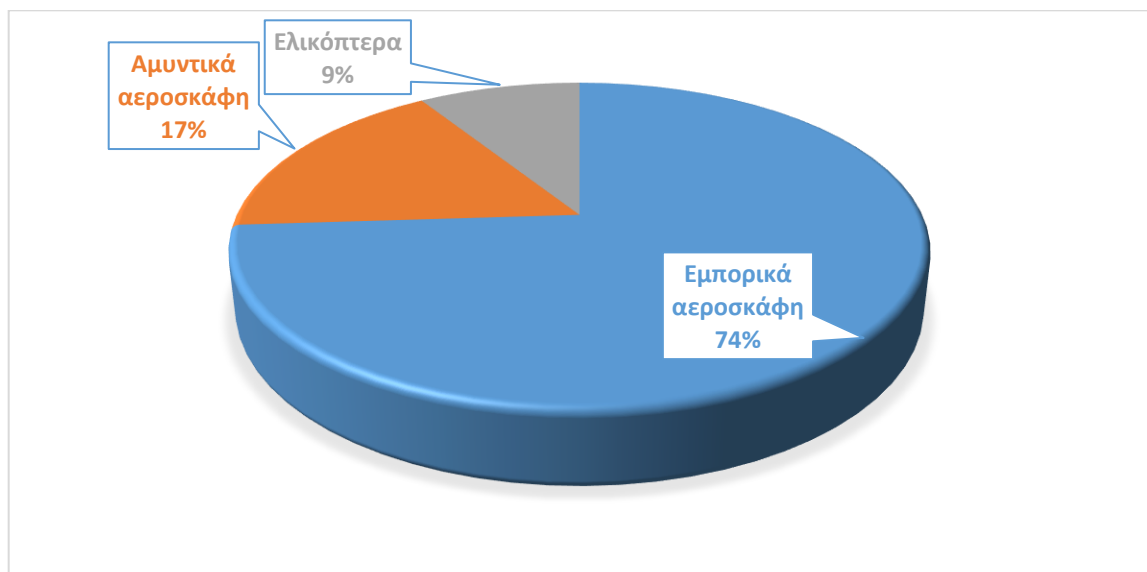
3.2.2. Airbus Group

Η Airbus είναι μια διευρωπαϊκή πολυεθνική εταιρεία αεροδιαστημικής: είναι εγγεγραμμένη στις Κάτω Χώρες, οι μετοχές της διαπραγματεύονται στη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ισπανία (Wikipedia, 2020a). Από το 2019, η Airbus είναι ο μεγαλύτερος κατασκευαστής αεροπλάνων στον κόσμο και έλαβε τις περισσότερες παραγγελίες αεροσκαφών (Hepher, 2020). Η Airbus σχεδιάζει, κατασκευάζει και πουλά αστικά και στρατιωτικά αεροδιαστημικά προϊόντα παγκοσμίως και κατασκευάζει αεροσκάφη στην ΕΕ και σε διάφορες άλλες χώρες. Η εταιρεία έχει τρία

τιμήματα: Εμπορικά Αεροσκάφη, αμυντικά αεροσκάφη και διαστημικά αεροσκάφη και ελικόπτερα (γράφημα 7) (Airbus, 2020).

Η κύρια κατασκευάστρια εταιρεία των πολιτικών αεροπλάνων της εταιρείας εδρεύει στο Blagnac της Γαλλίας, ενώ εγκαταστάσεις παραγωγής και κατασκευής υπάρχουν και σε άλλες περιοχές της Ευρώπης (Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο) αλλά και στην Κίνα, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά. Η τελική παραγωγή συναρμολόγησης βασίζεται στην Τουλούζη της Γαλλίας, το Αμβούργο της Γερμανίας, στη Σεβίλλη της Ισπανίας στη Tianjin της Κίνας, στο Mobile των ΗΠΑ και στο Μόντρεαλ του Καναδά.

Κατέχει διαχρονικά, για πάνω από μια δεκαετία, την έβδομη θέση στην παγκόσμια αμυντική βιομηχανία, αρχικά με την επωνυμία EADS και στη συνέχεια με την επωνυμία Airbus (SIPRI, 2020a). Ο ετήσιος μέσος όρος πωλήσεων της εταιρείας ξεπερνά τα 12 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ το 2010 οι πωλήσεις ξεπέρασαν τα 16 δισεκατομμύρια δολάρια.

Γράφημα 7 Κατανομή εσόδων Airbus Group ανά κατηγορία αεροσκαφών. Πηγή: (Airbus, 2019)

3.2.3. Leonardo

Η Leonardo S.p.A., είναι η νέα ονομασία που δόθηκε στην παλιά εταιρεία Leonardo-Finmeccanica και Finmeccanica. Είναι μια ιταλική πολυεθνική εταιρεία που ειδικεύεται στην αεροδιαστημική, την άμυνα και την ασφάλεια και εδρεύει στη Ρώμη, ενώ διαθέτει ενεργή δράση σε 180 τοποθεσίες παγκοσμίως (Leonardo, 2020). Η εταιρεία ανήκει εν μέρει στην ιταλική κυβέρνηση μέσω του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, το οποίο κατέχει το 30,2% των μετοχών της εταιρείας και είναι ο μεγαλύτερος μέτοχός της.

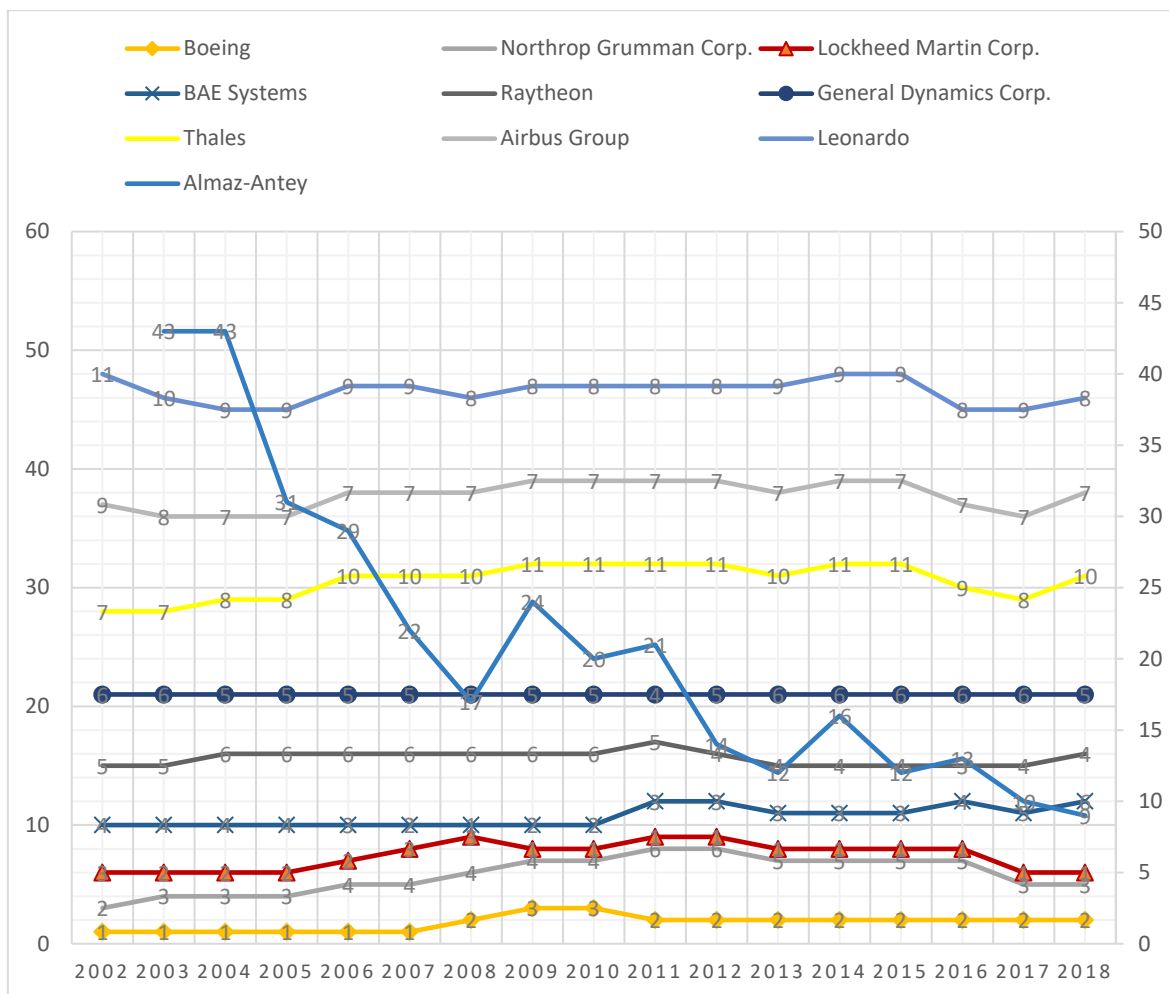
Την 1η Ιανουαρίου 2016, η Leonardo-Finmeccanica έγινε μία βιομηχανική εταιρεία ενσωματώνοντας τις δραστηριότητες των θυγατρικών της AgustaWestland, Alenia Aermacchi, DRS Technologies, Selex ES, Oto Melara και WASS. Η εταιρεία είναι οργανωμένη σε πέντε τμήματα (Ελικόπτερα, Αεροσκάφη, Αεροδιαθρώσεις, Ηλεκτρονικά, Cybersecurity). Είναι επίσης η μητρική εταιρεία και το εταιρικό κέντρο για τις θυγατρικές και κοινοπραξίες Telespazio, Thales Alenia Space, MBDA και ATR. Το Leonardo είναι εισηγμένο στο Borsa Italiana και αποτελεί συστατικό στοιχείο των FTSE MIB και Dow Jones Sustainability Indices (Wikipedia, 2020e).

Είναι η όγδοη μεγαλύτερη αμυντική βιομηχανία στον κόσμο με βάση τις πωλήσεις του 2018 (γράφημα 8). Ο μέσος ετήσιος αριθμός πωλήσεων ξεπερνά τα 10 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ το 2010 ξεπέρασε τα 14 εκατομμύρια δολάρια (SIPRI, 2020a).

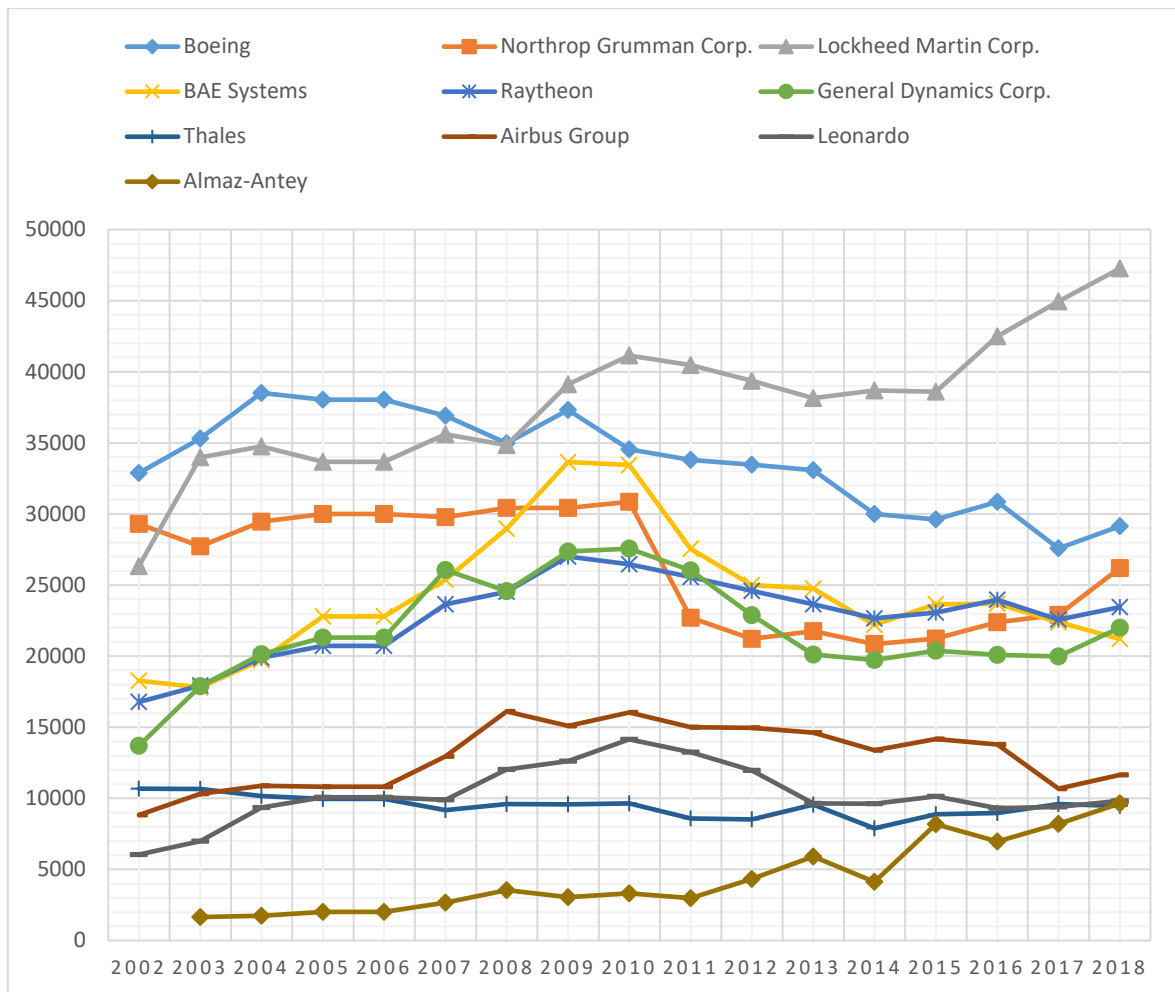
3.2.4. Thales

Το Thales Group είναι μια γαλλική πολυεθνική εταιρεία που σχεδιάζει και κατασκευάζει ηλεκτρικά συστήματα και παρέχει υπηρεσίες για την αεροδιαστημική, την άμυνα, τις μεταφορές και τις αγορές ασφάλειας. Η εταιρεία εδρεύει στην επιχειρηματική περιοχή του Παρισιού, La Défense και η μετοχή της είναι εισηγμένη στο Euronext Paris (Wikipedia, 2020h).

Η εταιρεία πήρε το όνομά της από τον Έλληνα φιλόσοφο Θαλή. Είναι εν μέρει κρατική ιδιοκτησία της γαλλικής κυβέρνησης και δραστηριοποιείται σε περισσότερες από 56 χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Απασχολεί 80.000 υπαλλήλους σε ολόκληρο τον κόσμο. Το 2017 κατείχε την 8^η θέση ανάμεσα στις μεγαλύτερες αμυντικές βιομηχανίες του κόσμου. Έχει περισσότερα από εννιά δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο (γράφημα 9) (SIPRI, 2020a).

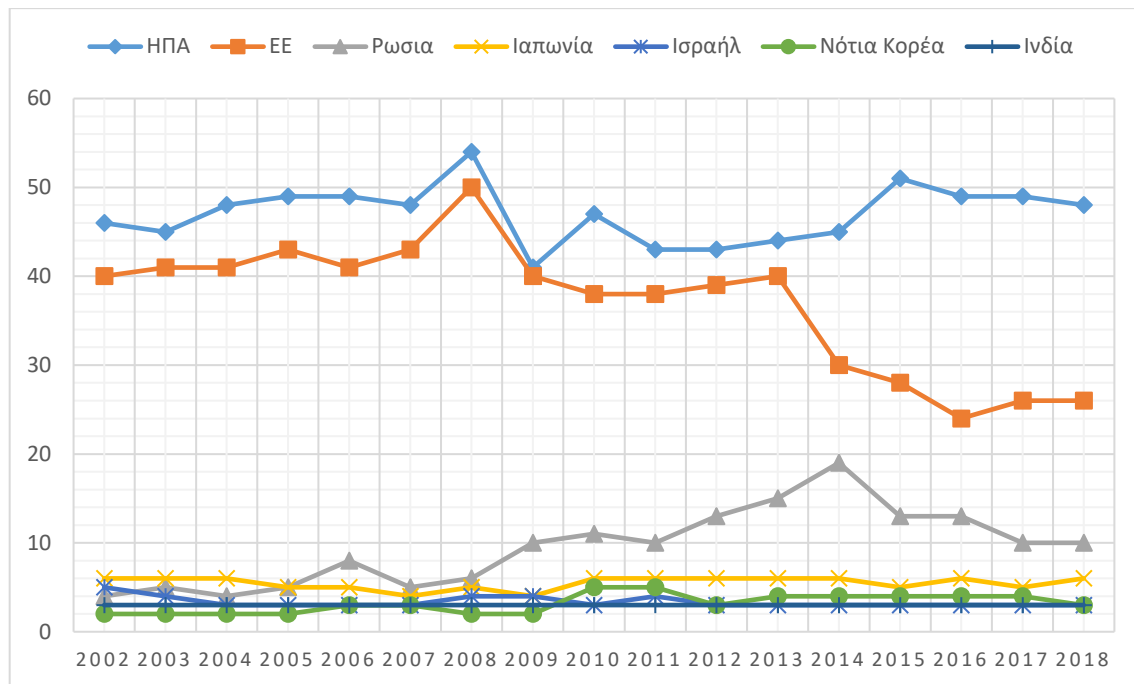
Γράφημα 8 Διαχρονική απεικόνιση της πορείας κατάταξης των δέκα μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών του 2018, για τα έτη 2002-2018, Πηγή: (SIPRI, 2020a)

Γράφημα 9 Διαχρονική απεικόνιση των πωλήσεων των δέκα μεγαλύτερων αμυντικών εταιρειών του 2018, για τα έτη 2002-2018, Πηγή: (SIPRI, 2020a)

Τα στοιχεία απεικόνισης της διαχρονικής πορείας του πλήθους των αμυντικών βιομηχανιών ανά χώρα ή ανά ομάδα χωρών επιβεβαιώνει και πάλι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των ΗΠΑ (γράφημα 10). Όπως φαίνεται καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαπενταετίας, το πλήθος των αμυντικών βιομηχανιών στις ΗΠΑ είναι μεγαλύτερο από τις υπόλοιπες χώρες. Κατά μέσο όρο, οι ΗΠΑ διαθέτουν 47 χώρες ανά έτος. Δεύτερη δύναμη σε πλήθος αμυντικών εταιρειών ακολουθεί η ΕΕ με 37 εταιρείες κατά μέσο όρο κάθε χρόνο. Είναι εμφανές ωστόσο, πως από το 2013 κι έπειτα υπάρχει μια πτωτική τάση στο πλήθος αυτό, που από 40 το 2013, εμφανίζονται 26 το 2018. Τρίτη χώρα σε πλήθος επιχειρήσεων είναι η Ρωσία με 9 επιχειρήσεις κατά μέσο όρο μέσα στην δεκαπενταετία. Μέσα σε αυτή τη διάρκεια, η Ρωσία διέθετε 19 επιχειρήσεις το 2014, όπου έφτασε και στο peak της, αλλά το 2018 διέθετε μόλις 10, περίπου δηλαδή το μισό από ότι πριν από λιγότερο μια πενταετία. Ακολουθούν η Ιαπωνία, το Ισραήλ, η Νότια Κορέα και η Ινδία με πολύ μικρότερο αριθμό επιχειρήσεων.

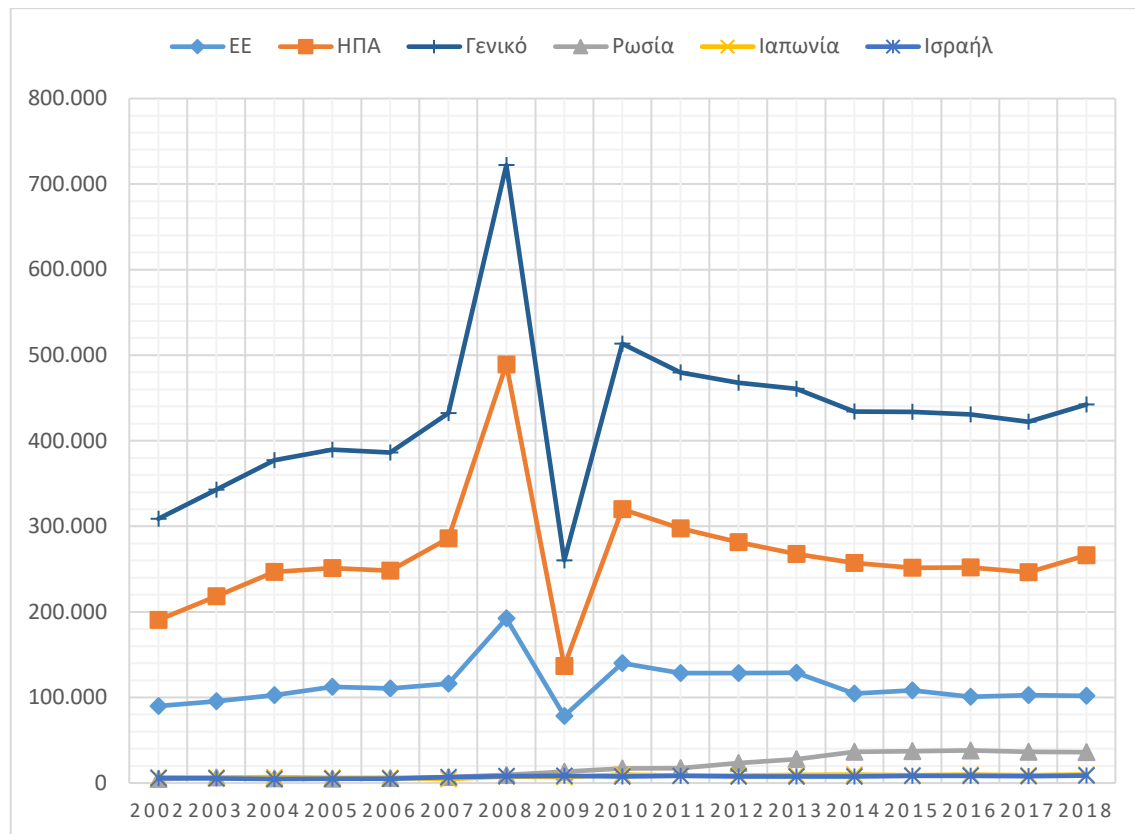

Γράφημα 10 Γραφική απεικόνιση της διαχρονικής πορείας του πλήθους αμυντικών βιομηχανιών ανά χώρα/ομάδα χωρών, 2002-2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)

Παρά την έντονη διαφοροποίηση στις καμπύλες του πλήθους αμυντικών βιομηχανιών σε παγκόσμιο επίπεδο, οι καμπύλες των αντίστοιχων πωλήσεων από αυτές παρουσιάζει σχετικά ομοιομορφία σε μεταξύ τους σύγκριση (γράφημα 11). Σε γενικό επίπεδο, το υψηλότερο σημείο καμψής των πωλήσεων αμυντικής βιομηχανίας σημειώθηκε το 2008. Η οικονομική κρίση όμως φαίνεται πως έπληξε σημαντικά το κλάδο, καθώς ακολούθησε ραγδαία πτώση τους το αμέσως επόμενο έτος. Η πτώση αυτή αποτυπώνεται και για τις ΗΠΑ και για την ΕΕ που είναι οι δύο ισχυρότερες δυνάμεις στον κλάδο. Από το 2010 κι έπειτα παρατηρείται σταθερή πορεία των πωλήσεων με ελάχιστη πτωτική τάση.

Ακολουθούν σε πωλήσεις η Ρωσία, η Ιαπωνία και το Ισραήλ, όμως τα επίπεδα πωλήσεων τους είναι πολύ χαμηλότερα συγκριτικά με τις δυο υπερδυνάμεις. Για παράδειγμα, η Ρωσία έχει το 1/3 των πωλήσεων συγκριτικά με την ΕΕ και περίπου το 1/8 των πωλήσεων των ΗΠΑ.

Γράφημα 11 Γραφική απεικόνιση της διαχρονικής πορείας των πωλήσεων των αμυντικών βιομηχανιών ανά χώρα/ομάδα χωρών, 2002-2018. Πηγή: (SIPRI, 2020a)

4. Το οικονομικό κόστος των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πιθανώς η πιο σημαντική πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι υποστηρικτές μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας είναι η ίδια η ΕΕ - ακριβέστερα, το γεγονός ότι η ΕΕ έχει σχεδιαστεί πρωτίστως ως πολιτική και οικονομική ένωση 28 κρατών μελών, τα οποία παραμένουν διαφορετικά σε επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, πολιτικών και οικονομικών προτεραιοτήτων και ζητημάτων ασφαλείας παρά τις προσπάθειες ολοκλήρωσης. Όπως έχουν δείξει τα γεγονότα μετά την οικονομική κρίση του 2008 και την πρόσφατη μεταναστευτική κρίση, διαφορετικές χώρες επηρεάστηκαν σε διαφορετικό βαθμό, και πολλές χώρες προσπάθησαν να ευνοηθούν με εθνικά πολιτικά και οικονομικά μέτρα και προτεραιότητες, δημιουργώντας βαθιές διαχωριστικές γραμμές εντός της ΕΕ. Για παράδειγμα, η πολιτική «ανοιχτής πόρτας» της Γερμανίας για τη μετανάστευση, που οδηγείται εν μέρει από τα δικά της οικονομικά συμφέροντα, δέχθηκε έντονη κριτική από άλλα κράτη μέλη (Los Angeles Times, 2015). Από την άλλη, ορισμένες χώρες που προτιμώνται ως προορισμοί από τους μετανάστες ζήτησαν «δίκαιο επιμερισμό των βαρών» με όλα τα μέλη της ΕΕ, ενώ άλλες χώρες όπως η Τσεχία, η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Σλοβακία αντιτάχθηκαν έντονα στην ιδέα των μεταναστευτικών ποσοτώσεων, με την να καταφεύγει σε σκληρά μέτρα όπως χτίζοντας ένα τείχος στα σύνορά της (iefimerida.gr, 2017).

Όπως σημειώθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, με τη Συνθήκη της Λισαβόνας προτάθηκε η δημιουργία μιας Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, η οποία αποσκοπεί στην παροχή επιχειρησιακής ικανότητας στην Ένωση με βάση τα πολιτικά και στρατιωτικά περιουσιακά στοιχεία και στην προοδευτική διαμόρφωση μιας κοινής αμυντικής πολιτικής της Ένωσης που θα οδηγήσει σε μια κοινή άμυνα, όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το αποφασίζει (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2007). Αυτές οι δύο παράμετροι είναι σημαντικές για τον καθορισμό του πλαισίου για το κοινό αμυντικό ζήτημα της ΕΕ καθώς αφενός τα κράτη μέλη υποτίθεται ότι παρέχουν τις στρατιωτικές δυνατότητες και τα πολιτικά περιουσιακά στοιχεία που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή του, με άλλα λόγια η ΕΕ δεν διαθέτει κοινό στρατό της ΕΕ και αφετέρου η κοινή άμυνα της ΕΕ πρέπει να ακολουθεί μια ομόφωνη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η οποία όμως μπορεί να είναι κάποιες φορές δύσκολο να παρθεί.

Το γεγονός ότι η ΚΕΠΑΑ βασίζεται στις αποφάσεις των χωρών μελών σχετικά με το επίπεδο των στρατιωτικών δαπανών είναι μία από τις σημαντικές οικονομικές

προκλήσεις δεδομένου πως πολλά μέλη της ΕΕ είναι επίσης μέλη του ΝΑΤΟ. Ταυτόχρονα, τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικά επίπεδα αμυντικών δαπανών, διαφορετικές εθνικές πολιτικές και προτεραιότητες σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Ενώ χώρες όπως η Γαλλία δηλώνουν σαφώς ως στρατηγικές προτεραιότητες την προστασία της εθνικής τους επικράτειας, μαζί με τη σταθεροποίηση του κοντινού περιβάλλοντος της Ευρώπης, με εταίρους και συμμάχους και συμβάλλουν στη σταθερότητα της ένωσης (Hollande, 2013), άλλα κράτη μέλη έχουν χαμηλότερα επίπεδα φιλοδοξίας, κυρίως επικεντρωμένα στην υπεράσπιση της εθνικής επικράτειας και αυτό αντικατοπτρίζεται στο επίπεδο των αμυντικών δαπανών (πίνακας 8).

Η έννοια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, παρόλο που υποστηρίχθηκε από όλα τα κράτη μέλη, βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στις προσπάθειες συνεργασίας τριών κρατών: της Γαλλίας, της Γερμανίας και του ΗΒ, ιδιαίτερα μετά τη Διακήρυξη του Saint Malo του 1998 (Wikipedia, 2019). Το ΗΒ ήταν ένας από τους κύριους υποστηρικτές της ΚΠΑΑ, μέσω πολιτικών δράσεων και συμβολής με πόρους και στρατιωτικές δυνάμεις. Ωστόσο, η προσέγγιση του ΗΒ προς αυτήν άρχισε να αλλάζει πολύ πριν αποφασιστεί το Brexit. Αυτό οδήγησε σε μια σταδιακή απόσυρση από το σχέδιο και την αύξηση των κινήσεων του ΝΑΤΟ και των διμερών εταιρικών σχέσεων ως βασικούς μεθόδους διασφάλισης της άμυνας της Ευρώπης. Μετά το Brexit, φαίνεται ότι το βάρος της κοινής ευρωπαϊκής άμυνας βαραίνει τις άλλες δύο χώρες (Keohane, 2017). Η Γαλλία και η Γερμανία έχουν μια ιστορία ισχυρής πολιτικής συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, με κοινά προγράμματα εξοπλισμού, τη δημιουργία της γαλλο-γερμανικής ταξιαρχίας και πολλές συνθήκες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της αμυντικής συνεργασίας σε επίπεδο ΕΕ (Koenig & Walter-Franke, 2017). Οι δύο χώρες δυσκολεύτηκαν να βρουν έναν αποφασιστικό δρόμο για τη στρατιωτική συνεργασία, καθώς έχουν διαφορετικές απόψεις για την ασφάλεια, τον ρόλο του στρατού, την έκταση της συμμετοχής των στρατιωτικών δυνάμεων σε διάφορους τύπους επιχειρήσεων, στον αμυντικό κλάδο κ.λπ (Global Security, 2016).

Η βασική προτεραιότητα της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας είναι να δοθεί έμφαση στις δυνατότητες πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων, στον βελτιωμένο σχεδιασμό και τη διεξαγωγή στρατιωτικών και μη στρατιωτικών επιχειρήσεων, υποστηριζόμενες από μια μόνιμη στρατιωτική διοίκηση. Για να επιτευχθούν αυτοί οι

στόχοι, τα μέλη της ΕΕ θα έπρεπε να αυξήσουν τις χρηματοοικονομικές τους δεσμεύσεις, τόσο όσον αφορά τους αμυντικούς προϋπολογισμούς (όσο και το μερίδιο των εθνικών αμυντικών προϋπολογισμών που διατίθενται σχετικά με τις προμήθειες για έρευνα και ανάπτυξη) και επίσης όσον αφορά τη θέσπιση πλαισίου για την κοινή χρηματοδότηση των ενεργειών. Ο καθορισμός σαφών στόχων, προτεραιοτήτων και επιπέδου φιλοδοξίας για την άμυνα είναι το σημείο εκκίνησης για τη διαδικασία σχεδιασμού σε αντιδιαστολή με το επίπεδο πόρων που η κάθε χώρα είναι διατεθειμένη να διαθέσει για την άμυνα. Ο καθορισμός αυτός γίνεται συνήθως στη Λευκή Βίβλο της Άμυνας, ένα κρίσιμο έγγραφο που καθορίζει και, εάν είναι απαραίτητο, προσαρμόζει τις προτεραιότητες της αμυντικής πολιτικής για μια χώρα, μαζί με τον καθορισμό ανώτατου ορίου για τις αμυντικές δαπάνες για τον κύκλο προγραμματισμού (EUR-lex, 2020). Αυτό το ανώτατο όριο εκφράζεται συνήθως ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) που διατίθεται για άμυνα.

4.1. Συσχέτιση οικονομικής ανάπτυξης και άμυνας

Στη συγγενή βιβλιογραφία αναπτύσσονται ποικίλα επιχειρήματα που συσχετίζουν θετικά ή αρνητικά τη σχέση μεταξύ των αμυντικών δαπανών και της οικονομικής ανάπτυξης. Τα επιχειρήματα που υποστηρίζουν μια θετική συσχέτιση μεταξύ των αμυντικών δαπανών και της οικονομικής ανάπτυξης παρατίθενται παρακάτω:

4.1.1. Έρευνα και ανάπτυξη στον αμυντικό τομέα

Οι έρευνες και οι εξελίξεις στον αμυντικό τομέα ενδέχεται να έχουν θετικά αποτελέσματα μέσω εξωτερικότητας στο πολιτικό τμήμα της οικονομίας. Οι αμυντικές δαπάνες μπορεί να δημιουργήσουν κοινωνικές υποδομές και άλλες μορφές δημόσιων αγαθών. Οι στρατιωτικές έρευνες και οι αμυντικές δαπάνες μπορούν επίσης να δημιουργήσουν τεχνολογικές καινοτομίες με ευρύτερη εφαρμογή, ενισχύοντας την οικονομική ανάπτυξη. Στις λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες, ο στρατός μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία μιας κοινωνικοοικονομικής δομής που να ευνοεί την ανάπτυξη (Deger, 1986). Ο στρατός μπορεί να συμμετέχει στην έρευνα και ανάπτυξη, να παρέχει τεχνικές δεξιότητες, εκπαιδευτική κατάρτιση και να δημιουργεί μια απαραίτητη υποδομή για την οικονομική ανάπτυξη.

4.1.2. Ασφάλεια

Οι δαπάνες για την ασφάλεια των πολιτών μπορούν να αποφέρουν οικονομικά οφέλη επειδή η ασφάλεια προωθεί ένα σταθερό επιχειρηματικό περιβάλλον, που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ενθάρρυνση ξένων επενδύσεων. Επιβάλλει επίσης τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και τη δυναμική της αγοράς που προάγουν την ανάπτυξη σε ένα παγκόσμιο σύστημα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αμυντικές δαπάνες αυξάνουν την ασφάλεια, μπορεί να τονωθεί η οικονομική ανάπτυξη (Semenescu, Catarama, Pele, Dragota, & Obreja Brasoveanu, 2008).

4.1.3. Ζήτηση

Οι αμυντικές δαπάνες μπορούν να θεωρηθούν εργαλείο δημοσιονομικής πολιτικής και, ως εκ τούτου, μπορούν να αυξηθούν για να τονώσουν τη ζήτηση ή να μειωθούν για να ελαττώσουν τη ζήτηση. Το αποτέλεσμα που θα επιφέρουν εξαρτάται ταυτόχρονα και από άλλες παραμέτρους και υποθέσεις όπως για παράδειγμα η υπόθεση ότι δεν υπάρχει αντίστοιχη αύξηση της φορολογίας για τη χρηματοδότηση των δαπανών.

4.1.4. Δαπάνες εργασίας

Οι δαπάνες για την ενίσχυση της εργασίας μπορούν να αυξήσουν το σύνολο των δεξιοτήτων του πληθυσμού μέσω της κατάρτισης και της εκπαίδευσης του στρατιωτικού προσωπικού. Επιπρόσθετα, δύναται να τονώσει την ανάπτυξη εάν μεταφέρει το εργατικό γίγνεσθαι πιο κοντά στην πλήρη απασχόληση, δημιουργήσει ανθρώπινο κεφάλαιο, προωθήσει τη σταθερότητα και παρέχει υποδομές. Συχνά υποστηρίζεται ότι οι δαπάνες για την αμυντική κατάρτιση στις αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου του εργατικού δυναμικού και επιπλέον να λειτουργήσουν ως σταθεροποιητική επιρροή στην κοινωνία.

4.1.5. Επενδύσεις

Οι επενδυτικές κεφαλαιουχικές δαπάνες μπορούν να έχουν ποικίλες παραγωγικές χρήσεις με θετικά αποτελέσματα για την κοινωνία. Οι επενδύσεις στον αμυντικό τομέα δημιουργούν θετικά εξωτερικά αποτελέσματα για τον πολιτικό τομέα,

όπως η ανάπτυξη δημόσιων υποδομών, οι τεχνολογικές εξελίξεις και η δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου.

Από την άλλη πλευρά τα επιχειρήματα που υποστηρίζουν την ύπαρξη αρνητικής συσχέτισης μεταξύ των αμυντικών δαπανών και της οικονομικής ανάπτυξης παρατίθενται ακολούθως

4.1.6. Φαινόμενο εκτοπισμού

Οι στρατιωτικές δαπάνες μπορούν να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη με τη συσσώρευση ιδιωτικών επενδύσεων - οι υψηλότερες αμυντικές δαπάνες δημιουργούν στρέβλωση στην κατανομή πόρων και η στρέβλωση πόρων από παραγωγικές δραστηριότητες προκαλούν τη συσσώρευση εξοπλισμών και τη διατήρηση στρατιωτικών δυνάμεων. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο υποστηρίζει ότι, γενικά, οι στρατιωτικές δαπάνες μπορεί να μειώσουν τους διαθέσιμους πόρους για επενδύσεις σε «παραγωγικό κεφάλαιο, εκπαίδευση και τεχνολογική καινοτομία προσανατολισμένη στην αγορά». Σε αυτό το πλαίσιο, οι στρατιωτικές δαπάνες ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά τις επενδύσεις, τις αποταμιεύσεις, το ανθρώπινο κεφάλαιο, τα προγράμματα υποδομής (Kentor & Kick, 2008).

4.1.7. Κόστος ευκαιρίας

Προσπαθώντας να εξηγήσουν την αρνητική συσχέτιση μεταξύ στρατιωτικών δαπανών και ανάπτυξης, οι οικονομολόγοι επικεντρώνονται στο κόστος ευκαιρίας των αμυντικών δαπανών. Οι στρατιωτικές δαπάνες εμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη μειώνοντας τις εξοικονομήσεις και την ανακατανομή των πόρων μακριά από την πιο παραγωγική χρήση του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα. Στο ίδιο πλαίσιο, η E & A στον αμυντικό τομέα μπορεί να εκτρέψει την E & A από τον ιδιωτικό τομέα, που θα μπορούσε να επιφέρει μεγαλύτερη ανάπτυξη της οικονομίας. Οι κυβερνητικές δαπάνες για την εθνική άμυνα συνεπάγονται κόστος ευκαιρίας, λόγω της μείωσης της οικονομικής παραγωγής και της επιβράδυνσης των ρυθμών αύξησης του ΑΕΠ. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα προτείνουν πως οι πόροι που δαπανώνται για την αμυντική προετοιμασία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν καλύτερα σε άλλους τομείς. Αυτό το επιχείρημα θεωρείται ισχυρότερο στην περίπτωση των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών.

4.1.8. Αυξημένη φορολογία

Ο περιορισμός του κρατικού προϋπολογισμού προϋποθέτει ότι η αύξηση των αμυντικών δαπανών μπορεί να χρηματοδοτηθεί από περικοπές σε άλλες δημόσιες δαπάνες, αυξημένους φόρους, αυξημένο δανεισμό ή επέκταση της προσφοράς χρήματος (Brasoveanu & Brasoveanu, 2008). Ο τρόπος χρηματοδότησης της αύξησης των αμυντικών δαπανών θα έχει περαιτέρω επιπτώσεις, οι οποίες τροφοδοτούν την οικονομία. Οι αμυντικές δαπάνες, εάν χρηματοδοτούνται από μη στρέβλωση των εσόδων, έχουν θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη. Εάν χρηματοδοτούνται από στρέβλωση των εσόδων, μπορεί να έχει θετική ή αρνητική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη, ανάλογα με το επίπεδο των αμυντικών δαπανών.

4.1.9. Αποδοτικότητα της κατανομής πόρων

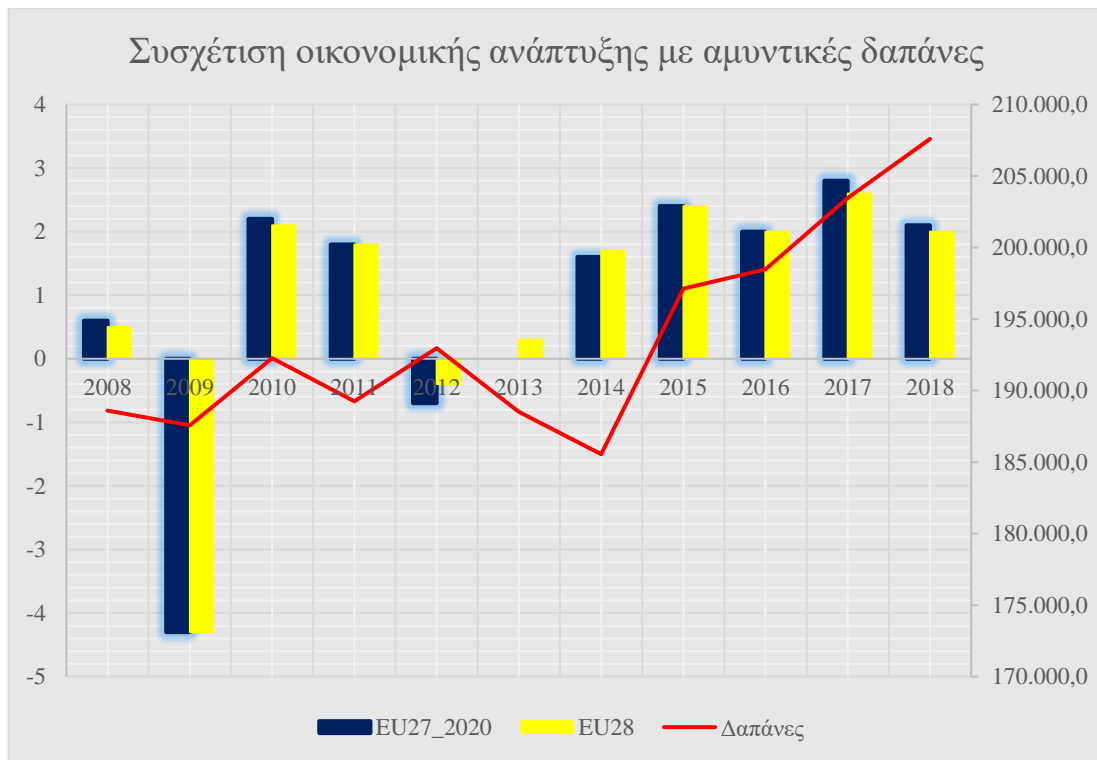
Ένας άλλος τρόπος με το οποίο οι αμυντικές δαπάνες μπορούν να επηρεάσουν την οικονομική ανάπτυξη είναι μέσω του άμεσου αντίκτυπου τους στην αποτελεσματικότητα της κατανομής πόρων. Οι στρατιωτικές δαπάνες δεν διέπονται από διαδικασίες της αγοράς, επομένως τείνουν να δημιουργούν στρεβλώσεις σε σχετικές τιμές. Οι πολιτικές που εφαρμόζονται για την υποστήριξη ενός στρατιωτικού προγράμματος ενδέχεται να είναι επιζήμιες για την αποτελεσματική κατανομή πόρων και την οικονομική ανάπτυξη.

4.1.10. Αυξημένη πολιτική δύναμη του στρατού

Οι αμυντικές δαπάνες μπορεί να οφείλονται όχι στις ανάγκες ασφάλειας, αλλά σε ένα σχίσμα στρατού που αναζητά στρατιωτικό βιομηχανικό σύμπλεγμα και μπορεί να προκαλέσει καταστροφικό πόλεμο. Πολλές από αυτές τις επιπτώσεις είναι απρόοπτες και εξαρτώνται, από το βαθμό χρησιμοποίησης του στρατού, τις εξωτερικές συνέπειες από τις αμυντικές δαπάνες και την αποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση μιας ενδεχόμενης απειλής.

Στο γράφημα 12 αποτυπώνεται διαγραμματικά η συσχέτιση μεταξύ του ετήσιου ποσοστού ανάπτυξης της ΕΕ, με και χωρίς το ΗΒ, και των ετήσιων αμυντικών δαπανών της ένωσης για την περίοδο 2008-2018. Σε γενικές γραμμές φαίνεται να υπάρχει κάποια συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών με εξαίρεση τρία έτη (2009,2013, 2014) όπου δεν ακολουθούν ίδια πορεία.

Γράφημα 12 Συσχέτιση οικονομικής ανάπτυξης ΕΕ με αμυντικές δαπάνες, 2008-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a, 2020c) και ίδια επεξεργασία

4.2. Πηγές χρηματοδότησης ΕΕ για αμυντικές δαπάνες

Η χρηματοδότηση των αμυντικών δαπανών αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Προκειμένου να βρεθούν οι πόροι για αυτές τις δαπάνες, η ΕΕ μπορεί να ακολουθήσει δύο τακτικές: αφενός να αυξήσει το ποσό των εσόδων που εισπράττονται από όλα τα κράτη μέλη και αφετέρου να μειώσει τη χρηματοδότηση σε κάποιον άλλο τομέα για να αντισταθμίσει τις επενδύσεις που απαιτούνται για τον κοινό αμυντικό προϋπολογισμό.

4.3. Χρηματοδότηση Έρευνας και Ανάπτυξης για κρατική άμυνα

Η έρευνα και ανάπτυξη (E & A) διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην εθνική ασφάλεια των χωρών. Δημιουργεί τα θεμέλια για νέες και βελτιωμένες τεχνολογίες που υποστηρίζουν ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών. Αυτές οι εφαρμογές περιλαμβάνουν προηγμένα όπλα και συστήματα που παρέχουν πληροφορίες, ιατρικές θεραπείες και υποστήριξη στρατευμάτων. Η E & A που σχετίζεται με την άμυνα έχει επιφέρει σημαντικές ανακαλύψεις στον τομέα της πληροφορικής, των επικοινωνιών, των δικτύων, των δορυφόρων, των αεροσκαφών μαχητικών και βομβαρδιστικών, αερομεταφορέων, υποβρυχίων, δεξαμενών, τακτικών και στρατηγικών πυραύλων,

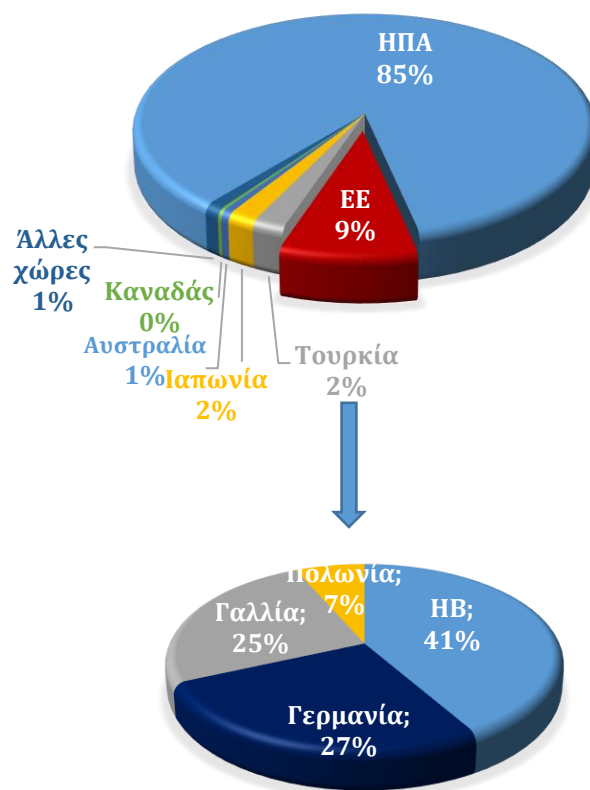
πυρηνικών όπλων, drone, προηγμένων υλικών, αυτονομίας, και άλλων όπλων και τεχνολογιών.

Ενδεικτικά, το 2017, οι ΗΠΑ αποτέλεσε την κυρίαρχο χώρα στον τομέα την E & A ξοδεύοντας 55,4 δισεκατομμύρια δολάρια για αυτήν στον τομέα της άμυνας, περισσότερο από τέσσερις φορές περισσότερο για την E & A άμυνας από ό, τι οι υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ, καταδεικνύοντας πως η ΕΕ υστερεί σε αυτόν τον τομέα. Ο πίνακας 7 δείχνει την E & A άμυνας που χρηματοδοτείται από την κυβέρνηση για τις χώρες του ΟΟΣΑ το 2017, που είναι τα πιο πρόσφατα στοιχεία που έχουν ανακοινωθεί στην επίσημη ιστοσελίδα της. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ξόδεψαν 16 φορές το ποσό που δαπανήθηκε από τον επόμενο υψηλότερο χρηματοδότη, τη Νότια Κορέα, 23 φορές το ποσό που ξόδεψε το Ηνωμένο Βασίλειο, 36 φορές το ποσό που ξόδεψε η Γερμανία. 39 φορές το ποσό που ξόδεψε η Γαλλία, 41 φορές το ποσό που ξόδεψε η Τουρκία και 46 φορές το ποσό που ξόδεψε η Ιαπωνία. Όπως διαφαίνεται η E & A στον τομέα της άμυνας στα στοιχεία που δημοσιεύει ο ΟΟΣΑ είναι ιδιαίτερα συγκεντρωμένη ανάμεσα σε λίγες χώρες. Το 2017, το μερίδιο των ΗΠΑ αποτελεί το 85% του συνόλου ενώ οι επτά κορυφαίες χώρες αντιπροσωπεύουν το 97,7% (γράφημα 14).

Η πορεία των δαπανών για E&A της ΕΕ από το 2003 έως το 2018, καταδεικνύει μια μεταβαλλόμενη κατάσταση (γράφημα 13). Από το 2003 έως το 2008 η κλίση της καμπύλης είναι σε σχετικά σταθερή με ελαφρώς ανοδική πορεία. Το 2009 παρά την οικονομική κρίση δαπανήθηκαν περισσότερα χρήματα για E&A, ενώ στα ίδια επίπεδα κινήθηκε η δαπάνη μέχρι το 2015. Από το 2015 μέχρι το 2018, όμως μειώθηκαν αρκετά οι δαπάνες για E&A, επιστρέφοντας σε επίπεδα που υπήρχαν το 2003.

Γράφημα 13 Δαπάνες για Ε&Α άμυνας, σε εκατομμύρια ευρώ, 2003-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

Γράφημα 14 Μερίδιο της συνολικής χρηματοδότησης της έρευνας και ανάπτυξης της κυβέρνησης του ΟΟΣΑ, ανά χώρα, 2017 (σε όρους ισοτιμίας αγοραστικής δύναμης). Πηγή: (OECD, 2020a)

Πίνακας 7 Δέκα κορυφαίες χώρες του ΟΟΣΑ σε χρηματοδότηση Ε & Α κρατικής άμυνας, 2017, σε εκατομμύρια PPP (Ισοτιμία Αγοραστικής Δύναμης⁴. Πηγή:(OECD, 2020a)

Χώρα	Έρευνα & Ανάπτυξη
ΗΠΑ	55.441,00
Νότια Κορέα	3.377,30
ΗΒ	2.379,40
Γερμανία	1.530,20
Γαλλία	1.431,10
Τουρκία	1.350,90
Ιαπωνία	1.199,10
Πολωνία	379,20
Αυστραλία	358,70
Καναδάς	183,10
Άλλες χώρες	675,50
Σύνολο	68.305,50

4.4. Χρηματοδότηση αμυντικών δαπανών ΕΕ

Το 2018, οι συνολικές αμυντικές δαπάνες από τα 27 κράτη μέλη του ΕΔΑ ανήλθαν σε 207,6 δισεκατομμύρια ευρώ. Αυτό αντιστοιχεί στο 1,3% του ΑΕΠ και στο 3,1% του συνόλου των κυβερνητικών δαπανών. Ενώ οι αμυντικοί προϋπολογισμοί υπέστησαν σοβαρές περικοπές δαπανών μετά την οικονομική κρίση του 2008 (όχι όμως για το σύνολο των χωρών της ΕΕ), οι δαπάνες για την άμυνα εμφανίζονται αυξημένες ξανά από το 2014. Συνολικά, οι δαπάνες αυξήθηκαν κατά 37% μεταξύ 2002 και 2018, ενώ τα κράτη μέλη αύξησαν τις δαπάνες τους για άμυνα για πέμπτη συνεχόμενη χρονιά το 2018 και κατά 2% σε σύγκριση με τα επίπεδα δαπανών του 2017 (γράφημα 15). Η χώρα που δαπανά τα μεγαλύτερα ποσά σε πραγματικές τιμές στην ΕΕ είναι το ΗΒ, το οποίο έχει καταδείξει σημαντικές διακυμάνσεις κατά την περίοδο υπό μελέτη. Από το 2014 και έπειτα μάλιστα παρουσιάζει πτωτική τάση, επαναφέροντας το 2018 τα επίπεδα δαπανών του 2004. Δεύτερη σε αμυντικές δαπάνες είναι η Γαλλία, η οποία ακολουθεί μια σχετικά σταθερή ανοδική πορεία, χωρίς μεγάλες μεταπτώσεις. Ακολουθεί η Γερμανία με 34% αύξηση των δαπανών της για άμυνα από το 2002 στο 2018, η οποία παρουσίασε ελάχιστες χρονιές πτώσης των δαπανών σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες μέλη (γράφημα 17). Στις χώρες με τις

⁴ Η ισοτιμία αγοραστικής δύναμης είναι μια μέθοδος προσαρμογής των ξένων νομισμάτων σε ένα κοινό νόμισμα για την άμεση σύγκριση μεταξύ των χωρών. Προορίζεται να αντικατοπτρίζει την αγοραστική δύναμη κάθε τοπικού νομίσματος και όχι τις διεθνείς συναλλαγματικές ισοτιμίες.

υψηλότερες δαπάνες συγκαταλέγονται ακόμη η Ιταλία, η Ισπανία, η Ολλανδία, η Σουηδία, η Πολωνία και η Ελλάδα.

Βέβαια, αναφορικά με την κατάταξη των χωρών με βάση τις αμυντικές δαπάνες τους, ακριβέστερη εικόνα διαπιστώνεται με την αποτύπωση τους ως ποσοστό του ΑΕΠ κάθε χώρας (πίνακας 8). Με βάση αυτή την πληροφορία, διαπιστώνεται πως η Ελλάδα είναι η χώρα με τις υψηλότερες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ για το 2018, αλλά και για την πλειοψηφία των ετών κατά το υπό μελέτη διάστημα. Το 2003 μάλιστα, το ποσοστό αυτό ήταν 3,6%, ενώ το ποσοστό της δεύτερης χώρα ήταν 2,3 (ΗΒ). Το ποσοστό της Ελλάδας για το 2018 είναι 2% και αν και παραμένει το μεγαλύτερο ανάμεσα στις χώρες μέλη της ΕΕ είναι εμφανώς περιορισμένο από τα προηγούμενα έτη, καθώς παρουσιάζει διαρκή πτωτική τάση από το 2009 μέχρι σήμερα με μικρές εξαιρέσεις (γράφημα 18). Σε γενικές γραμμές, η Ελλάδα δαπανά το 2,7% του ΑΕΠ της κατά μέσο όρο τον χρόνο για άμυνα. Δεύτερη χώρα είναι το ΗΒ και Τρίτη η Γαλλία. Σε πολύ χαμηλό επίπεδο βρίσκεται η Γερμανία, η Ισπανία και η Ιταλία που όπως αναφέρθηκε νωρίτερα σε απόλυτες τιμές βρίσκονται σε υψηλές θέσεις. Η σύγκριση του όμως σε ποσοστιαίες μονάδες δίνει μια πιο εμφανή απεικόνιση του πραγματικού καταμερισμού δαπανών της χώρας για άμυνα. Η χώρα με το μικρότερο ποσοστό αμυντικών δαπανών είναι η Ισλανδία. Η ΕΕ συνολικά δαπανά το 1,4 του ΑΕΠ της κατά μέσο όρο για αμυντικά έξοδα, ενώ το 2018, το ποσοστό αυτό ήταν 1,3. Σε γενικές γραμμές το ποσοστό τη ΕΕ διατηρείται σε σταθερό επίπεδα, ως αποτέλεσμα της κοινής δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθείται από τα σύνολο των χωρών που την απαρτίζουν.

Ανάμεσα στις χώρες με τη μεγαλύτερη μείωση του συνόλου δαπανών της γενικής κυβέρνησης για άμυνα ως ποσοστό του ΑΕΠ, συμπεριλαμβάνεται η Ελλάδα με μείωση 23% από το 2002 στο 2013, η Βουλγαρία με μείωση 58%, η Σουηδία με μείωση 40%, η Πορτογαλία με μείωση 43%, η Τσεχία με μείωση 47%, το Βέλγιο με μείωση 33% η Ιρλανδία με μείωση 40%. Αντίθετα, η Λετονία αύξησε το ποσοστό της κατά 133% και το Λουξεμβούργο κατά 67%, η Εσθονία κατά 54% και η Λιθουανία κατά 31%.

Πίνακας 8 Σύνολο δαπανών γενικής κυβέρνησης άμυνας των χωρών της Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένων των χωρών της ΕΕ), ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

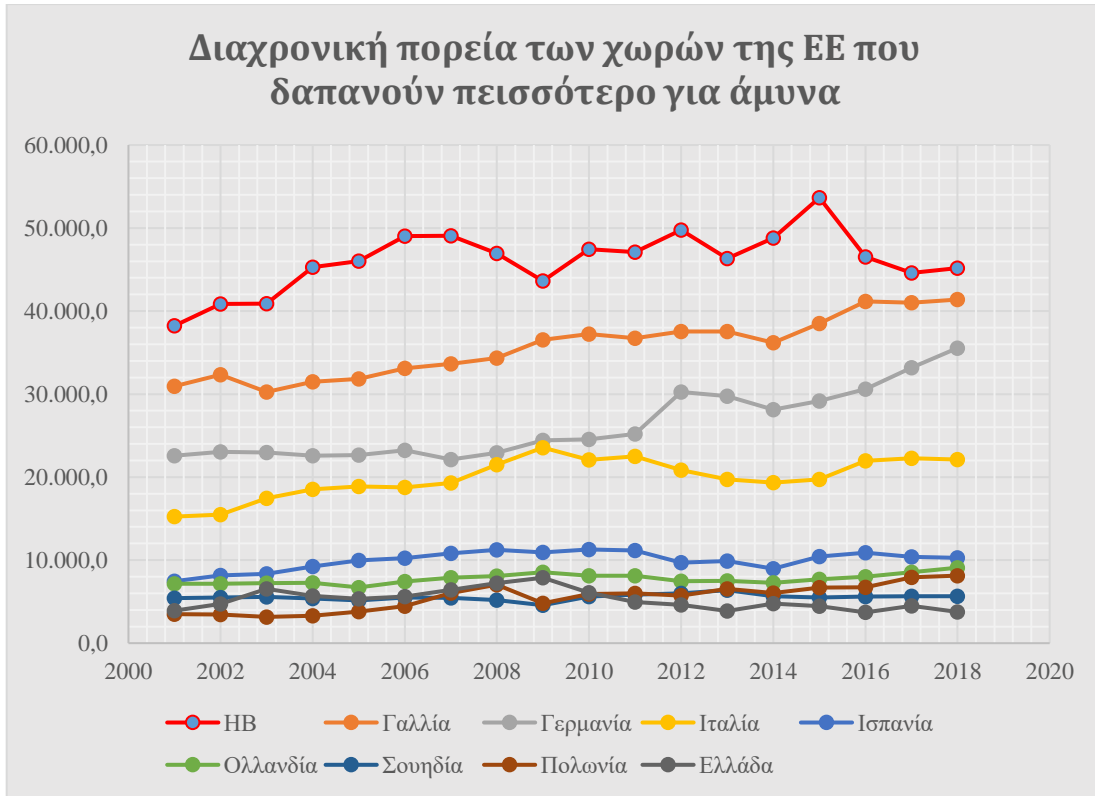
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Μέσος όρος
Ελλάδα	2,6	2,9	3,6	2,9	2,7	2,6	2,8	3,0	3,3	2,7	2,4	2,4	2,1	2,7	2,5	2,1	2,5	2,0	2,7
ΗΒ	2,1	2,2	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	2,4	2,5	2,5	2,5	2,4	2,2	2,1	2,0	1,9	1,9	1,9	2,2
Γαλλία	2,0	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Κύπρος	1,9	2,0	2,1	1,8	1,8	1,9	1,7	1,6	1,8	2,2	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5	1,5	2,1	1,9	1,8
Εσθονία	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,7	2,2	1,7	1,5	1,8	1,8	1,8	1,9	2,4	2,0	2,0	1,7
Πολωνία	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5	1,6	1,9	1,9	1,5	1,6	1,6	1,5	1,7	1,5	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6
Ρουμανία	1,9	2,2	2,6	2,2	2,8	2,3	1,7	1,4	1,4	1,5	0,8	0,7	0,7	0,7	0,9	1,7	1,8	1,7	1,6
Νορβηγία	1,8	2,0	1,9	1,7	1,5	1,6	1,6	1,5	1,6	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,6
Βουλγαρία	2,6	2,6	2,5	1,7	2,0	1,6	1,4	1,2	1,2	1,7	1,2	1,0	1,2	1,4	1,4	1,1	1,1	1,1	1,6
Σουηδία	2,0	1,9	1,9	1,8	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,5
ΕΕ	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4
Κροατία	1,4	1,6	1,4	1,6	1,4	1,3	1,4	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,1	1,4
Φιλανδία	1,3	1,3	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,4
Λιθουανία	1,3	1,5	1,4	1,4	1,4	1,6	1,8	1,4	1,4	1,1	1,0	0,9	0,9	1,0	1,3	1,5	1,6	1,7	1,3
Δανία	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,3	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3
Ιταλία	1,2	1,1	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,3	1,5	1,4	1,4	1,3	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3
Ολλανδία	1,5	1,4	1,4	1,4	1,2	1,3	1,3	1,2	1,4	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3
Λετονία	0,9	1,1	1,1	1,2	1,2	1,4	1,4	1,5	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	1,6	1,7	2,1	1,2
Πορτογαλία	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,4	1,9	1,2	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,8	1,2
Σλοβενία	1,2	1,2	1,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,2
Τσεχία	1,7	1,8	2,0	1,3	1,5	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7	0,9	0,7	0,8	0,9	1,1
Ουγγαρία	1,2	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,3	1,0	0,9	1,2	1,1	0,7	0,7	0,6	0,7	0,8	1,1	0,9	1,1
Ισπανία	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0	0,9	1,0	0,9	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0
Γερμανία	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0
Βέλγιο	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	1,0
Σλοβακία	1,3	1,4	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9
Ελβετία	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
Μάλτα	0,7	0,7	0,8	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,9	0,8	0,8	0,7	0,6	0,7	0,8	0,6	0,6	0,5	0,7
Αυστρία	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7
Ιρλανδία	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Λουξεμβούργο	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,3
Ισλανδία	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

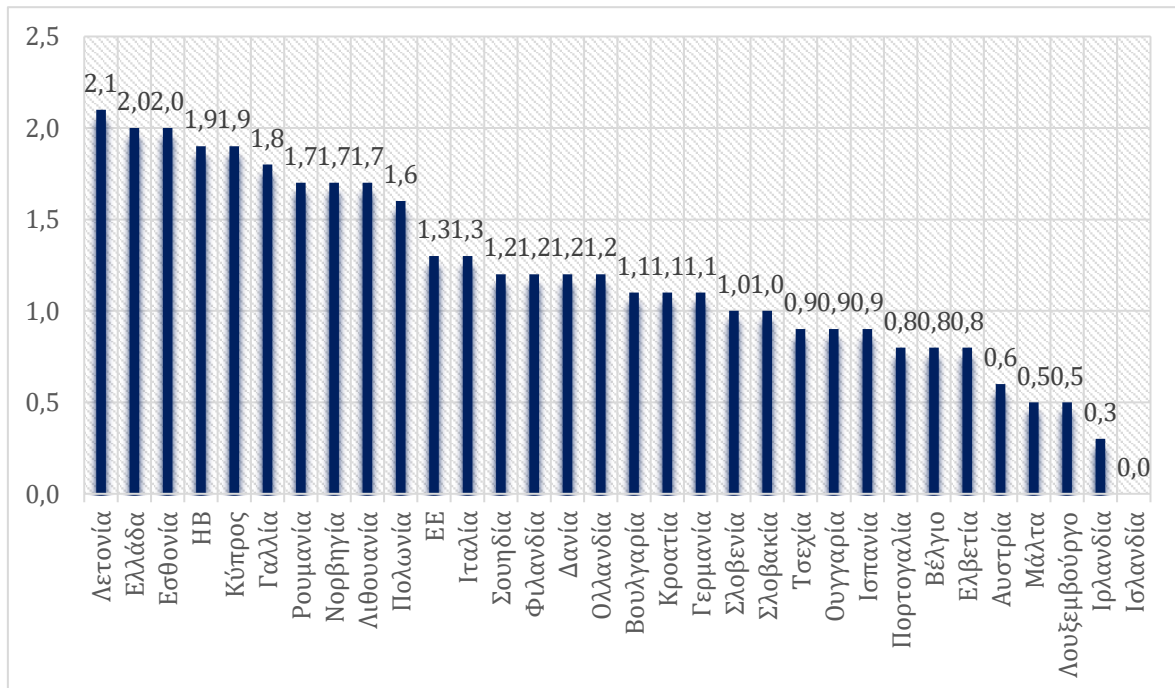
Γράφημα 15 Διαχρονική πορεία δαπανών ΕΕ για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

Γράφημα 16 Διαχρονική πορεία δαπανών Ελλάδας για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

Γράφημα 17 Διαχρονική πορεία δαπανών των εννέα χωρών με τις υψηλότερες δαπάνες για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ, 2001-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

Γράφημα 18 Σύνολο δαπανών γενικής κυβέρνησης για άμυνα (ως ποσοστό του ΑΕΠ), 2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

4.5. Επιμερισμός αμυντικών δαπανών ΕΕ

Σε προηγούμενη ενότητα, αναλύθηκαν τα ποσά που κατανέμονται στην ΕΕ για ανάγκες άμυνας τόσο σε συλλογικό επίπεδο, όσο και μεμονωμένα για κάθε μια από τις χώρες που ανήκουν σε αυτή (αναλυτικά οι δαπάνες γενικής κυβέρνησης για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ για τις χώρες της ΕΕ από το 2001 έως το 2018 στον πίνακα 16 στο παράρτημα). Σε γενικές γραμμές, το σύνολο των αμυντικών δαπανών βρίσκονται σε συνεχή ανοδική πορεία από το 2003 έως το 2018. Υπάρχουν τέσσερα έτη κατά τα οποία υπήρξε πτώση, το 2009, το 2011, το 2013 και το 2014 (πίνακας 9). Αυτό ενδεχομένως οφείλεται στην σταδιακή εδραίωση της Οικονομικής ένωσης που δίνει μια βαθύτερη αίσθηση ασφάλειας των χωρών ώστε να εμβαθύνουν και σε αμυντικό επίπεδο. Βέβαια, η περίοδος κατά την οποία παρουσιάζεται κάποια πτωτική τάση είναι περίοδος που πολλές ευρωπαϊκές χώρες υφίσταντο έντονες οικονομικές πιέσεις εξαιτίας της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης στο εσωτερικό τους.

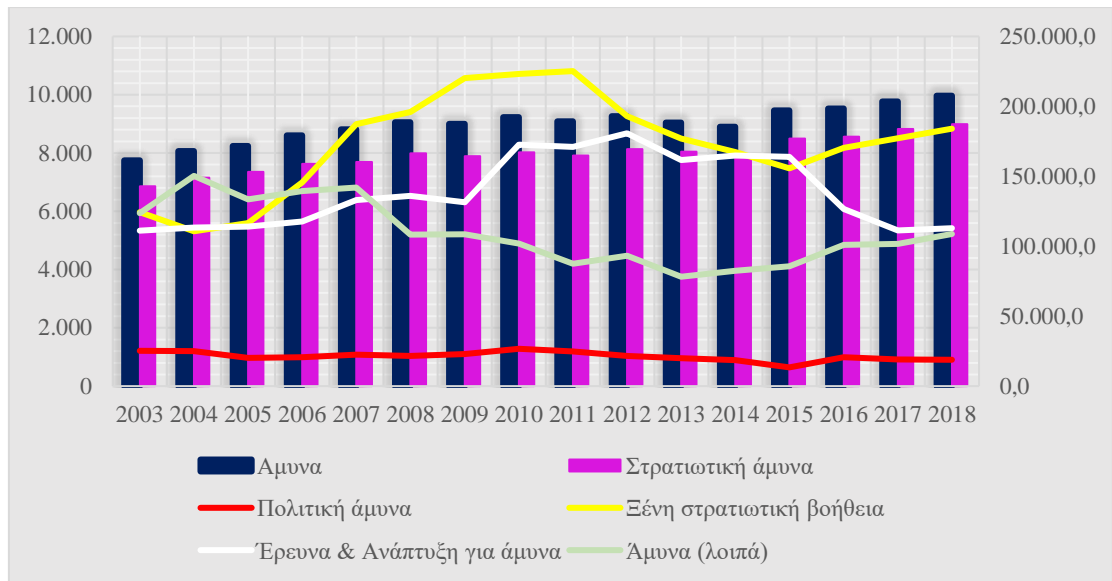
Οι αμυντικές δαπάνες διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες δαπανών: τις δαπάνες για στρατιωτική άμυνα που αποτελούν το μεγαλύτερο μερίδιο εξόδων της, τις δαπάνες για πολιτική άμυνα που αποτελεί το μικρότερο μερίδιο εξόδων, τις δαπάνες για ξένη στρατιωτική βοήθεια, τις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη και τις δαπάνες για λοιπά έξοδα άμυνας. Δεν ακολουθούν όλα τα είδη δαπανών άμυνας ίδια πορεία ως αποτέλεσμα του επιμερισμού των εξόδων που επιλέγει να κάνει η ΕΕ. Για παράδειγμα τα έξοδα πολιτικής άμυνας παρουσιάζουν αρκετά σταθερή πορεία καθ' όλη τη διάρκεια της 15ετίας. Η ξένη στρατιωτική βοήθεια όμως έχει έντονες διακυμάνσεις με μεγάλη άνοδο την περίοδο 2007-2011 και πτώση έπειτα από αυτή. Την περίοδο 2016-2018, οι αμυντικές δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη και οι δαπάνες για ξένη στρατιωτική βοήθεια ακολουθούν τελείως αντίθετη πορεία, γεγονός που καταδεικνύει πως η ΕΕ επέλεξε να ακολουθήσει μια τελείως διαφορετική τακτική για τις δύο κατηγορίες ως αποτέλεσμα των τρεχουσών αναγκών της.

Το ΕΔΑ δίνει στοιχεία για τον επιμερισμό των εξόδων που αφορούν την άμυνα με ακόμη μεγαλύτερη ακρίβεια. Στον πίνακα που παρατίθεται παρακάτω (πίνακας 10) φαίνονται όλα τα έξοδα που υπάρχουν στην ΕΕ στην κατηγορία αμυντικών δαπανών: δαπάνες προσωπικού, δαπάνες υποδομής/κατασκευής, αμυντικές επενδύσεις, δαπάνες προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού, δαπάνες αμυντικής Ε & Α, αμυντικές δαπάνες Ε & Τ (υποσύνολο Ε & Α), δαπάνες λειτουργίας και συντήρησης (Operations

and Maintenance-O&M), κόστη λειτουργίας, δαπάνες για την άμυνα "Outsourcing", επενδύσεις κεφαλαίου "Outsourcing" και δαπάνες λειτουργίας και συντήρησης "Outsourcing". Όπως προκύπτει από την συγκέντρωση των στοιχείων της βάσης δεδομένων του EDA, ο κάθε ευρωπαίος πολίτης πλήρωσε κατά μέσο όρο €423 το 2017 για την αμυντική χρηματοδότηση της ένωσης, το μεγαλύτερο επίπεδο της υπό μελέτη περιόδου, μαζί με το 2003 όπου ήταν στο ίδιο ακριβώς επίπεδο. Το 2013, η κατά κεφαλήν δαπάνη άμυνας ήταν €380, η χαμηλότερη στην περίοδο αυτή.

Πίνακας 9 Επιμερισμός δαπανών ανά κατηγορία άμυνας, σε εκατομμύρια ευρώ, 2003-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Άμυνα	161.386,2	168.117,9	171.606,3	179.243,5	183.592,2	188.603,7	187.575,8	192.270,9
Στρατιωτική άμυνα	142.937,6	148.947,8	153.152,3	158.913,5	160.316,8	166.421,4	164.390,9	167.093,4
Πολιτική άμυνα	1.210,7	1.202,2	974,7	988,7	1.085,4	1.036,7	1.098,4	1.281,3
Ξένη στρατιωτική βοήθεια	5.963,4	5.313,9	5.598,0	6.990,5	8.984,6	9.405,2	10.567,7	10.711,5
Έρευνα & Ανάπτυξη για άμυνα	5.335,5	5.440,7	5.472,7	5.654,2	6.384,8	6.533,9	6.303,6	8.288,5
Άμυνα (λοιπά)	5.938,9	7.214,2	6.408,6	6.697,7	6.819,4	5.204,3	5.214,3	4.896,2
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Άμυνα	189.243,4	192.972,3	188.509,4	185.550,4	197.119,3	198.472,2	203.461,7	207.589,8
Στρατιωτική άμυνα	164.837,8	169.516,0	167.551,8	164.746,4	177.012,1	178.376,2	183.816,9	187.211,8
Πολιτική άμυνα	1.185,8	1.041,0	956,6	892,6	644,6	995,3	915,8	907,0
Ξένη στρατιωτική βοήθεια	10.811,0	9.258,7	8.492,2	8.036,5	7.476,9	8.173,3	8.503,3	8.830,9
Έρευνα & Ανάπτυξη για άμυνα	8.214,5	8.676,6	7.755,1	7.913,9	7.870,6	6.082,8	5.345,8	5.421,2
Άμυνα (λοιπά)	4.195,3	4.479,7	3.754,8	3.959,9	4.114,3	4.844,6	4.879,7	5.219,9

Γράφημα 19 Γραφική απεικόνιση επιμερισμού δαπανών ανά κατηγορία άμυνας, 2003-2018. Πηγή: (Eurostat, 2020a)

Πίνακας 10 Αναλυτικός καταμερισμός συνολικών αμυντικών δαπανών χωρών μελών EDA, 2005-2017.
Πηγή: (EU Open Data Portal, 2019)

EDA-27	2005	2006	2007	2008
Σύνολο αμυντικών δαπανών (A + B + Γ + Δ + Ε)	€ 192.971	€ 201.273	€ 204.332	€ 201.399
Αμυντικές δαπάνες ως % του ΑΕΠ	εκατ. 1,7%	εκατ. 1,7%	εκατ. 1,6%	εκατ. 1,6%
Αμυντικές δαπάνες ως % των κυβερνητικών δαπανών	3,7%	3,7%	3,6%	3,4%
Δαπάνες άμυνας κατά κεφαλή	€ 423	€ 413	€ 418	€ 410
A. Δαπάνες προσωπικού	:	€ 108.957	€ 106.019	€ 107.214
B. Δαπάνες υποδομής / κατασκευής	€ 5.574 εκατ.	€ 5.817 εκατ.	€ 6.170 εκατ.	€ 5.780 εκατ.
Γ. Αμυντικές επενδύσεις	€ 35.365	€ 38.969	€ 41.904	€ 42.001
Δαπάνες προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού	εκατ. 26.382	εκατ. 29.184	εκατ. 32.244	εκατ. 33.254
Δαπάνες αμυντικής E & A	€ 8.984 εκατ.	€ 9.785 εκατ.	€ 9.659 εκατ.	€ 8.747 εκατ.
Αμυντικές δαπάνες E & T (υποσύνολο E & A)	€ 2.202 εκατ.	€ 2.661 εκατ.	€ 2.542 εκατ.	€ 2.487 εκατ.
Δ. Δαπάνες λειτουργίας και συντήρησης (O&M)	€ 40.878	€ 42.907	€ 46.124	€ 43.250
E. Άλλες δαπάνες	€ 110.317	€ 4.623 εκατ.	€ 4.115 εκατ.	€ 3.155 εκατ.
Κόστος λειτουργίας	:	€ 6.703 εκατ.	€ 8.668 εκατ.	€ 9.653 εκατ.
Δαπάνες για την άμυνα "Outsourcing"	€ 11.274	€ 14.127	€ 14.453	€ 12.032
Επενδύσεις κεφαλαίου "Outsourcing"	€ 885 εκατ.	€ 1.278 εκατ.	€ 1.331 εκατ.	€ 1.256 εκατ.
O&M "Outsourcing"	€ 8.686 εκατ.	€ 10.302	€ 10.803	€ 9.402 εκατ.
Σύνολο πολιτικού προσωπικού	468.946	484.407	457.277	433.780
Σύνολο στρατιωτικού προσωπικού	1.855.703	1.833.681	1.842.478	1.800.706
Στρατός	:	928.626	928.135	898.225
Θαλάσσιος	:	227.309	225.984	223.130
Πολεμική αεροπορία	:	337.087	331.191	322.174
Άλλα	:	340.213	357.104	353.447
Άλλες δυνάμεις τύπου χωροφυλακής (προαιρετικά)	:	205.711	204.732	206.672
Επενδυτική άμυνα ανά στρατό	€ 19.058	€ 21.252	€ 22.743	€ 23.325
Συνεργατικές Δαπάνες Προμηθειών Άμυνας ¹	€ 4.746 εκατ.	€ 6.666 εκατ.	€ 6.846 εκατ.	€ 8.072 εκατ.
Ευρωπαϊκές Συνεργατικές Προμήθειες Άμυνας ¹	€ 4.222 εκατ.	€ 6.082 εκατ.	€ 6.107 εκατ.	€ 7.068 εκατ.
Συνεργατικές δαπάνες E & T άμυνας	€ 273 εκατ.	€ 385 εκατ.	€ 378 εκατ.	€ 452 εκατ.
Ευρωπαϊκή Συνεργατική Άμυνα E & A	€ 207 εκατ.	€ 254 εκατ.	€ 333 εκατ.	€ 412 εκατ.
Μέσος αριθμός στρατευμάτων που έχουν αναπτυχθεί	73.621	84.050	77.403	80.177
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	4,0%	4,6%	4,2%	4,5%
Σύνολο δυνάμεων (εδάφους)	380.784	433.608	444.840	464.574
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	20,5%	23,6%	24,1%	25,8%
Σύνολο βιώσιμων δυνάμεων (γης)	82.086	101.686	110.512	125.237
% των συνολικών αναπτυσσόμενων δυνάμεων	21,6%	23,5%	24,8%	27,0%

EDA-27	2009	2010	2011	2012
Σύνολο αμυντικών δαπανών (A + B + Γ + Δ + E)	€ 196.150	€ 195.810	€ 193.532	€ 192.287
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
Αμυντικές δαπάνες ως % του ΑΕΠ	1,6%	1,6%	1,5%	1,5%
Αμυντικές δαπάνες ως % των κυβερνητικών δαπανών	3,3%	3,1%	3,1%	3,0%
Δαπάνες άμυνας κατά κεφαλή	€ 398	€ 396	€ 391	€ 388
A. Δαπάνες προσωπικού	€ 100.489	€ 100.851	€ 102.432	€ 99.855
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
B. Δαπάνες υποδομής / κατασκευής	€ 5.389 εκατ.	€ 5.426 εκατ.	€ 4.912 εκατ.	€ 4.491 εκατ.
	€ 40.883	€ 42.853	€ 38.335	€ 38.971
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
Γ. Αμυντικές επενδύσεις	€ 32.488	€ 34.297	€ 30.566	€ 31.505
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
Δαπάνες προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού	€ 8.395 εκατ.	€ 8.556 εκατ.	€ 7.768 εκατ.	€ 7.466 εκατ.
Δαπάνες αμυντικής E & A	€ 2.258 εκατ.	€ 2.079 εκατ.	€ 2.188 εκατ.	€ 2.124 εκατ.
Αμυντικές δαπάνες E & T (υποσύνολο E & A)	€ 44.094	€ 43.666	€ 44.706	€ 44.889
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
Δ. Δαπάνες λειτουργίας και συντήρησης (O&M)	€ 5.295 εκατ.	€ 3.014 εκατ.	€ 3.147 εκατ.	€ 4.081 εκατ.
E. Άλλες δαπάνες	€ 9.826 εκατ.	€ 10.407	€ 11.115	€ 8.965 εκατ.
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
Κόστος λειτουργίας	€ 14.083	€ 15.413	€ 13.505	€ 13.777
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
Δαπάνες για την άμυνα "Outsourcing"	€ 1.420 εκατ.	€ 1.522 εκατ.	€ 1.421 εκατ.	€ 203 εκατ.
Επενδύσεις κεφαλαίου "Outsourcing"	€ 12.407	€ 13.604	€ 11.884	€ 11.835
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
O&M "Outsourcing"	427.059	389.719	374.443	422.315
Σύνολο πολιτικού προσωπικού	1.668.537	1.620.188	1.544.974	1.448.378
Σύνολο στρατιωτικού προσωπικού	888.882	880.934	824.385	767.192
Στρατός	216.128	210.996	202.063	196.718
Θαλάσσιος	312.209	294.724	285.678	260.337
Πολεμική αεροπορία	247.868	228.559	228.008	219.301
Άλλα	112.714	113.166	111.645	108.036
Άλλες δυνάμεις τύπου χωροφυλακής (προαιρετικά)	€ 24.502	€ 26.449	€ 24.813	€ 26.907
	εκατ.	εκατ.	εκατ.	εκατ.
Συνεργατικές Δαπάνες Προμηθειών Άμυνας ¹	€ 8.233 εκατ.	€ 7.694 εκατ.	€ 7.912 εκατ.	€ 5.999 εκατ.
Ευρωπαϊκές Συνεργατικές Προμήθειες Άμυνας ¹	€ 7.144 εκατ.	€ 7.286 εκατ.	€ 7.338 εκατ.	€ 5.732 εκατ.
Συνεργατικές δαπάνες E & T άμυνας	€ 322 εκατ.	€ 262 εκατ.	€ 308 εκατ.	€ 207 εκατ.
Ευρωπαϊκή Συνεργατική Άμυνα E & A	€ 290 εκατ.	€ 244 εκατ.	€ 260 εκατ.	€ 140 εκατ.
Μέσος αριθμός στρατευμάτων που έχουν αναπτυχθεί	67.767	66.310	53.739	49.550
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	4,1%	4,1%	3,5%	3,4%
Σύνολο δυνάμεων (εδάφους)	443.108	450.117	426.776	449.702
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	26,6%	27,8%	27,6%	31,0%
Σύνολο βιώσιμων δυνάμεων (γης)	106.752	106.398	110.809	108.802
% των συνολικών αναπτυσσόμενων δυνάμεων	24,1%	23,6%	26,0%	24,2%

EDA-27

2013

2014

2015

2016

Σύνολο αμυντικών δαπανών (Α + Β + Γ + Δ + Ε)	€ 190.434 εκατ.	€ 194.782 εκατ.	€ 204.280 εκατ.	€ 205.562 εκατ.
Αμυντικές δαπάνες ως % του ΑΕΠ	1,4%	1,4%	1,4%	1,4%
Αμυντικές δαπάνες ως % των κυβερνητικών δαπανών	2,9%	3,0%	3,0%	3,0%
Δαπάνες άμυνας κατά κεφαλή	€ 380	€ 388	€ 405	€ 407
A. Δαπάνες προσωπικού	€ 95.882 εκατ.	€ 99.801 εκατ.	€ 102.278 εκατ.	€ 102.495 εκατ.
B. Δαπάνες υποδομής / κατασκευής	€ 4.391 εκατ.	€ 4.569 εκατ.	€ 4.871 εκατ.	€ 5.021 εκατ.
Γ. Αμυντικές επενδύσεις	€ 37.551 εκατ.	€ 34.687 εκατ.	€ 37.630 εκατ.	€ 38.162 εκατ.
Δαπάνες προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού	€ 29.973 εκατ.	€ 25.896 εκατ.	€ 28.419 εκατ.	€ 30.941 εκατ.
Δαπάνες αμυντικής E & A	€ 7.579 εκατ.	€ 8.791 εκατ.	€ 9.211 εκατ.	€ 7.221 εκατ.
Αμυντικές δαπάνες E & T (υποσύνολο E & A)	€ 2.236 εκατ.	€ 2.100 εκατ.	c	c
Δ. Δαπάνες λειτουργίας και συντήρησης (O&M)	€ 46.756 εκατ.	€ 52.205 εκατ.	c	c
E. Άλλες δαπάνες	€ 5.853 εκατ.	€ 3.518 εκατ.	c	c
Κόστος λειτουργίας	€ 7.436 εκατ.	€ 5.568 εκατ.	c	c
Δαπάνες για την άμυνα "Outsourcing"	€ 14.353 εκατ.	€ 7.135 εκατ.	c	c
Επενδύσεις κεφαλαίου "Outsourcing"	€ 128 εκατ.	€ 122 εκατ.	c	c
O&M "Outsourcing"	€ 5.642 εκατ.	€ 5.247 εκατ.	c	c
Σύνολο πολιτικού προσωπικού	407.241	399.560	379.855	372.087
Σύνολο στρατιωτικού προσωπικού	1.436.247	1.423.097	1.410.907	1.410.626
Στρατός	745.648	719.959	701.332	719.282
Θαλάσσιος	187.532	190.979	187.795	190.432
Πολεμική αεροπορία	251.269	241.263	251.674	258.133
Άλλα	249.298	268.296	242.086	214.547
Άλλες δυνάμεις τύπου χωροφυλακής (προαιρετικά)	101.872	8.342	8.377	9.083
Επενδυτική άμυνα ανά στρατό	€ 26.145	€ 24.374	€ 26.671	€ 27.054
Συνεργατικές Δαπάνες Προμηθειών Άμυνας ¹	€ 4.755 εκατ.	€ 5.727 εκατ.	€ 6.272 εκατ.	€ 7.265 εκατ.
Ευρωπαϊκές Συνεργατικές Προμήθειες Άμυνας ¹	€ 4.496 εκατ.	€ 5.141 εκατ.	€ 5.251 εκατ.	€ 6.274 εκατ.
Συνεργατικές δαπάνες E & T άμυνας	€ 203 εκατ.	€ 185 εκατ.	c	c
Ευρωπαϊκή Συνεργατική Άμυνα E & A	€ 168 εκατ.	€ 172 εκατ.	c	c
Μέσος αριθμός στρατευμάτων που έχουν αναπτυχθεί	58.086	31.685	31.665	35.177
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	4,0%	2,2%	2,2%	2,5%
Σύνολο δυνάμεων (εδάφους)	481.001	417.180	428.425	404.998
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	33,5%	29,3%	30,4%	28,7%
Σύνολο βιώσιμων δυνάμεων (γης)	110.439	79.352	82.057	93.551
% των συνολικών αναπτυσσόμενων δυνάμεων	23,0%	19,0%	19,2%	23,1%

	€ 214.152
Σύνολο αμυντικών δαπανών (A + B + Γ + Δ + Ε)	εκατ.
Αμυντικές δαπάνες ως % του ΑΕΠ	1,4%
Αμυντικές δαπάνες ως % των κυβερνητικών δαπανών	3,1%
Δαπάνες άμυνας κατά κεφαλή	€ 423
	€ 104.420
A. Δαπάνες προσωπικού	εκατ.
B. Δαπάνες υποδομής / κατασκευής	€ 5.802 εκατ.
	€ 44.070
Γ. Αμυντικές επενδύσεις	εκατ.
	€ 36.212
Δαπάνες προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού	εκατ.
Δαπάνες αμυντικής E & A	€ 7.858 εκατ.
Αμυντικές δαπάνες E & T (υποσύνολο E & A)	c
Δ. Δαπάνες λειτουργίας και συντήρησης (O&M)	c
E. Άλλες δαπάνες	c
	c
Κόστος λειτουργίας	c
Δαπάνες για την άμυνα "Outsourcing"	c
Επενδύσεις κεφαλαίου "Outsourcing"	c
O&M "Outsourcing"	c
	292.848
Σύνολο πολιτικού προσωπικού	1.252.464
Σύνολο στρατιωτικού προσωπικού	672.814
Στρατός	177.090
Θαλάσσιος	230.380
Πολεμική αεροπορία	145.170
Άλλα	9.424
Άλλες δυνάμεις τύπου χωροφυλακής (προαιρετικά)	€ 35.186
Επενδυτική άμυνα ανά στρατό	€ 6.566 εκατ.
Συνεργατικές Δαπάνες Προμηθειών Άμυνας ¹	€ 6.092 εκατ.
Ευρωπαϊκές Συνεργατικές Προμήθειες Άμυνας ¹	€ 163 εκατ.
Συνεργατικές δαπάνες E & T άμυνας	€ 153 εκατ.
Ευρωπαϊκή Συνεργατική Άμυνα E & A	29.580
Μέσος αριθμός στρατευμάτων που έχουν αναπτυχθεί	2,4%
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	323.071
Σύνολο δυνάμεων (εδάφους)	25,8%
% του συνολικού στρατιωτικού προσωπικού	77.273
Σύνολο βιώσιμων δυνάμεων (γης)	23,9%
% των συνολικών αναπτυσσόμενων δυνάμεων	

Σύμβολα:

: - μη διαθέσιμο

c - εμπιστευτικό

e - εκτιμάται

Σημειώσεις:

¹ Από το 2012, τα δεδομένα των συνεργατικών δαπανών είναι μερικά καθώς ορισμένα κράτη μέλη δεν είναι σε θέση να παράσχουν τα δεδομένα.

5. Επιμερισμός οικονομικού κόστους των μελών μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης

Το βασικό ερώτημα που συνίσταται στην παρούσα μελέτη αφορά στον επιμερισμό του οικονομικού κόστους των μελών μιας κοινής Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης, αν προϋποθέταμε βέβαια πως θα μπορούσε να υπάρξει μια τέτοια ένωση. Το ζήτημα εξετάζεται εκτενώς από τον Kollias (2008) ο οποίος αναφέρει πως αναλύοντας τον καταμερισμό των βαρών κάθε χώρας-μέλους της ΕΕ (ΕΕ15) και τη συμπεριφορά τους μέσα στην ένωση προκύπτει ένα σημαντικό και εύλογο ερώτημα: ποια μέλη κράτη θα θεωρούνται ότι συνεισφέρουν πολύ ή λίγο στην παροχή συλλογικής άμυνας και ασφάλειας για την Ένωση; Ο συγγραφέας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, από όλα τα μέλη της ένωσης, η Γαλλία, η Ελλάδα, η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο θα συνέβαλαν υπερβολικά αναφορικά με το κόστος που θα προέκυπτε για την παραγωγή συλλογικής στρατιωτικής δύναμης. Αντίθετα, όλες οι άλλες χώρες της ΕΕ θα συνεισέφεραν λιγότερο συγκριτικά μάλιστα με τα οφέλη που θα απολάμβαναν από τη δημιουργία μιας τέτοιας ένωσης. Σε μια μεταγενέστερη και αρκετά πρόσφατη έρευνα, οι Beeres and Bollen (2017), έκαναν μια προσπάθεια επικαιροποίησης των δεδομένων που χρησιμοποίησε ο Kollias (2008) για να διαπιστώνουν αν κατά την περίοδο 2006-2013 πραγματοποιήθηκε κάποια αξιόλογη αλλαγή στο συμπέρασμα του μελετητή, αυτή τη φορά βέβαια μελετώντας την ένωση απαρτιζόμενη από περισσότερα μέλη και συγκεκριμένα, την ΕΕ27. Κατέληξαν στο συμπέρασμα πως κατά τη διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος, εάν υπήρχε μια κοινή αμυντική ένωση, η Ελλάδα θα θεωρούνταν ως μια χώρα που δεν συνεισφέρει, ενώ από την άλλη πλευρά η Γερμανία θα θεωρούνταν ως μια χώρα που συνεισφέρει υπερβολικά.

Ακολουθώντας το παράδειγμα των Kollias (2008) και Beeres and Bollen (2017), στην παρούσα μελέτη κάνουμε μια προσπάθεια επικαιροποίησης των αποτελεσμάτων στα πιο πρόσφατα δεδομένα που υπάρχουν που αφορούν το έτος 2018. Όπως φαίνεται στον πίνακα με τα βασικά μεγέθη των χωρών που ανήκουν στην ΕΕ27 (Πίνακας 12), οι χώρες της ΕΕ παρουσιάζουν αρκετές ανομοιότητες μεταξύ τους στο σύνολο των μεταβλητών που παρουσιάζονται⁵. Ακόμη ο πίνακας 11 απεικονίζει το σύνολο των αμυντικών δαπανών των 27 χωρών μελών που ανήκουν στην ΕΔΑ.

---

⁵ Τα δεδομένα αφορούν τις 27 χώρες-μέλη της ΕΕ το 2018. Στο δείγμα περιλαμβάνεται και το Ηνωμένο Βασίλειο που από σύρθηκε από μέλος της ένωσης το 2020. Δεν συμπεριλαμβάνεται η Δανία διότι δεν συμμετέχει στον ΕΔΑ.

Μεθοδολογικά χρησιμοποιούμε την τεχνική των Kollias (2008) και Beeres and Bollen (2017), σε συνέχεια των (Sandler & Forbes, 1980) για τον υπολογισμό του επιμερισμού του κόστους των μελών μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ένωσης. Ουσιαστικά εφαρμόζεται ένα μέτρο κατανομής βαρών με βάση το οποίο η συμβολή κάθε συμμάχου στη συλλογική άμυνα υπολογίζεται ως το μερίδιό του στο συνολικό αθροιστικό προϋπολογισμό για την άμυνα της ένωσης. Για να υπολογιστεί αυτό, οι αμυντικές δαπάνες κάθε χώρας εκφράζονται ως το πηλίκο από τη διαίρεση των δαπανών κάθε χώρας με το συνολικό αμυντικό προϋπολογισμό της ΕΕ27, δηλαδή του αθροίσματος των 27 μεμονωμένων αμυντικών προϋπολογισμών, που υπολογίζεται ως το συνολικό κόστος των κοινών ευρωπαϊκών αμυντικών δυνατοτήτων.

Δημιουργείται κατ' αυτό τον τρόπο ένας δείκτης κατανομής βαρών το οποίο μας δίνει τη δυνατότητα σύγκρισης μεταξύ των χωρών και σε δεύτερο βήμα μπορεί να συγκριθεί επιπλέον με τα οφέλη που αποκομίζει κάθε μέλος της ένωσης. Όπως φαίνεται στον Πίνακας 11, ο υψηλότερος δείκτης κατανομής φορτίων (BSI) είναι αυτός του Ηνωμένου Βασιλείου, γεγονός που είναι δυσμενές για το μέλλον μιας ενδεχόμενης αμυντικής ένωσης δεδομένου της αποχώρησης της χώρας από την ΕΕ. Σημαντική είναι επιπλέον η συμβολή της Γαλλίας με ΔΚΦ 19,13% και της Γερμανίας με ΔΚΦ 18,86%. Παρατηρείται έτσι, πως τρεις μόνο χώρες σωρευτικά ξεπερνούν το 60% των συνολικών αμυντικών δαπανών της ΕΕ και καταδεικνύεται η σημαντική συμβολή τους σε αυτή. Από την άλλη πλευρά, η μικρότερη συμβολή στη συνολική δαπάνη για άμυνα, στην ΕΕ γίνεται από τη Μάλτα, το Λουξεμβούργο, η Κύπρος, η Σλοβενία και η Εσθονία.

Ωστόσο, η συμβολή κάθε χώρας-μέλους στο κόστος των κοινών ευρωπαϊκών δαπανών άμυνας καθαυτή δεν μπορεί να αποτελέσει ένα αυτόνομο μέτρο μελέτης. Θα πρέπει να αντισταχθεί από τα οφέλη που απορρέουν από τη συμμετοχή στην αμυντική ένωση. Τέτοια αναμενόμενα οφέλη θα μπορούσαν να είναι κατά τον Kollias (2018), η εδαφική προστασία, η προστασία του πληθυσμού και, φυσικά, ο κοινός πλούτος που παράγεται από τις οικονομίες των συμμάχων και επιπλέον κατά τους Beeres and Bollen (2017) το τρομοκρατίας που υπάρχει σε κάθε μία από αυτές. Ως εκ τούτου, προκειμένου να υπολογιστεί ένα μέτρο αποτύπωσης των οφελών που προκύπτουν από τη συμμετοχή στην ένωση, υπολογίζουμε το μερίδιο κάθε χώρας μέλους από την συνολική έκταση της Ένωσης (εδαφική προστασία), από τον συνολικού πληθυσμό (προστασία των πολιτών της συμμαχίας), το συνολικού ΑΕγχΠ, τις συνολικές

εισαγωγές και εξαγωγές (διεθνές εμπόριο) και το συνολικό επίπεδο τρομοκρατίας (Πίνακας 12).

Όπως φαίνεται από τα ποσοστά του πίνακα για το 2018, η μεγαλύτερη σε έκταση χώρα της ΕΕ27 είναι η Γαλλία ενώ ακολουθούν η Ισπανία και η Σουηδία. Μικρότερο μερίδιο έκτασης στην ένωση έχουν η Μάλτα, το Λουξεμβούργο και η Κύπρος. Ακολούθως, αναφορικά με τον πληθυσμό η χώρα με το μεγαλύτερο μερίδιο σε πληθυσμό της ΕΕ27 είναι η Γερμανία, δεύτερη η Γαλλία και τρίτο το Ηνωμένο Βασίλειο. Στον αντίποδα, μικρότερο μερίδιο πληθυσμού έχει η Μάλτα, το Λουξεμβούργο και η Κύπρος. Πιο πλούσια συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες μέλη της ΕΕ σε όρους ΑΕΠ είναι η Γερμανία ενώ ακολουθούν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Ιταλία. Στις τελευταίες θέσεις την κατάταξης βρίσκονται η Μάλτα, η Κύπρος, η Εσθονία και η Λετονία. Αν θέλουμε να συγκρίνουμε τις χώρες μέλη σε όρους διεθνούς εμπορίου η χώρα με τις περισσότερες εισαγωγές και εξαγωγές είναι για μια ακόμη φορά η Γερμανία, ενώ και πάλι ακολουθούν Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία και Ολλανδία. Μικρότερο μερίδιο διεθνούς εμπορίου διαθέτει η Κύπρος, η Μάλτα και η Λετονία. Αναφορικά, τέλος με το επίπεδο τρομοκρατίας για το 2018, η χώρα με το μεγαλύτερο επίπεδο τρομοκρατίας είναι η Ελλάδα. Ακολουθούν στη δεύτερη θέση η Κύπρος και στην τρίτη η Γαλλία, ενώ αντίθετα πιο ασφαλείς θεωρούνται η Αυστρία, η Πορτογαλία και η Τσεχία. Για την Μάλτα και το Λουξεμβούργο δεν υπήρχαν δεδομένα του δείκτη αυτού.

Όπως καταδεικνύεται η απλή αποτύπωση των δεδομένων που αναφέρθηκαν στην αμέσως προηγούμενη ενότητα δεν παρέχει κάποια σημαντική πληροφόρηση ώστε να προχωρήσουμε στην εξαγωγή κάποιου συμπεράσματος. Ως εκ τούτου, ακολουθώντας το συλλογισμό του Kollias (2008), δημιουργούμε ένα δείκτη οφέλους, ο οποίος υπολογίζεται ως ο αριθμητικός μέσος των μεταβλητών ΑΕΠ, έκτασης και πληθυσμού για την κάθε χώρα μέλους. Στη συνέχεια, από τον δείκτη οφέλους αφαιρείται ο δείκτης κατανομής φορτίου και η διαφορά που προκύπτει αποδίδει το τελικό όφελος που έχει μια χώρα μέλος από την ενδεχόμενη δημιουργία της κοινής αμυντικής ένωσης (Ο πίνακας 13 είναι ο πλέον αντιπροσωπευτικός για να συμπεράνει κανείς ποιο είναι το καθαρό όφελος των χωρών μελών από τη συμμετοχή τους σε μια κοινή αμυντική ένωση. Πράγματι, ένα ο δείκτης οφέλους (ΔΟ) είναι μεγαλύτερος από το Δείκτη κατανομής φορτίου (ΔΚΦ), τότε μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι η χώρα μέλος δέχεται περισσότερα οφέλη από τη συμβολή του στην κοινή αμυντική

προσπάθεια. Επομένως, έχει ένα θετικό καθαρό όφελος (ΚΟ), οπότε θα μπορούσε να ειπωθεί ότι είναι δωρεάν. Το αντίστροφο, φυσικά, συμβαίνει εάν το ABS είναι μικρότερο από το BSI, οπότε αυτό θα απέδωσε αρνητικό ΝΒ. Όπως φαίνεται από τον πίνακα, οι χώρες με το μεγαλύτερο ΚΟ είναι η Ισπανία, η Σουηδία, η Ρουμάνια και η Πολωνία. Μικρότερο ΚΟ φαίνεται να έχει το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, Γερμανία και η Ολλανδία και αυτό γιατί η συμβολή τους στην ένωση είναι πολύ μεγαλύτερη από τα οφέλη που δέχονται από αυτή.

Πίνακας 13).

Πίνακας 11 Δεδομένα αμυντικών δαπανών για τις χώρες της ΕΕ27 και δείκτης κατανομής φορτίων (BSI). Πηγή: (European Defence Agency, 2020c)

Χώρες	Σύνολο αμυντικών δαπανών	Συνολικές αμυντικές δαπάνες ως% του ΑΕΠ	Σύνολο αμυντικών δαπανών ως % των κυβερνητικών δαπανών	Συνολικές κατά κεφαλήν δαπάνες άμυνας	Επενδύσεις άμυνας	Δαπάνες προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού	Δείκτης Κατανομής φορτίων ΔΚΦ-BSI-1 Δαπάνες άμυνας
EDA-27	€ 223.413 Mln	1,4%	3,1%	€ 440	€ 44.505 Mln	€ 35.741 Mln	100,00%
Αυστρία	€ 2.870 Mln	0,7%	1,5%	€ 325	€ 171,1 Mln	€ 168,1 Mln	1,28%
Βέλγιο	€ 4.101 Mln	0,9%	1,7%	€ 360	€ 423,5 Mln	€ 416,4 Mln	1,84%
Βουλγαρία	€ 814 Mln	1,5%	4,0%	€ 116	€ 83,0 Mln	€ 78,6 Mln	0,36%
Κροατία	€ 818 Mln	1,6%	3,4%	€ 199	€ 27,6 Mln	€ 27,4 Mln	0,37%
Κύπρος	€ 396 Mln	1,9%	4,3%	€ 455	€ 106,7 Mln	€ 106,4 Mln	0,18%
Τσεχία	€ 2.298 Mln	1,1%	2,7%	€ 216	€ 302,0 Mln	€ 284,8 Mln	1,03%
Εσθονία	€ 514 Mln	2,0%	5,0%	€ 390	€ 171,0 Mln	€ 169,6 Mln	0,23%
Φινλανδία	€ 2.909 Mln	1,2%	2,3%	€ 527	€ 475,9 Mln	€ 430,7 Mln	1,30%
Γαλλία	€ 42.748 Mln	1,8%	3,2%	€ 635	€ 10.115,5 Mln	€ 5.439,1 Mln	19,13%
Γερμανία	€ 42.127 Mln	1,3%	2,8%	€ 508	€ 5.373,2 Mln	€ 4.406,1 Mln	18,86%
Ελλάδα	€ 4.560 Mln	2,5%	5,3%	€ 425	€ 518,5 Mln	€ 502,8 Mln	2,04%
Ουγγαρία	€ 1.564 Mln	1,2%	2,5%	€ 160	€ 319,7 Mln	€ 315,7 Mln	0,70%
Ιρλανδία	€ 944 Mln	0,3%	1,1%	€ 194	€ 70,8 Mln	€ 70,7 Mln	0,42%
Ιταλία	€ 21.702 Mln	1,2%	2,5%	€ 359	€ 4.152,2 Mln	€ 4.094,4 Mln	9,71%
Λετονία	€ 613 Mln	2,1%	5,5%	€ 318	€ 191,7 Mln	€ 191,3 Mln	0,27%
Λιθουανία	€ 895 Mln	2,0%	5,8%	€ 319	€ 293,8 Mln	€ 284,8 Mln	0,40%
Λουξεμβούργο	€ 301 Mln	0,5%	1,2%	€ 495	€ 137,4 Mln	€ 136,0 Mln	0,13%
Μάλτα	€ 59 Mln	0,5%	1,3%	€ 123	€ 4,2 Mln	€ 4,2 Mln	0,03%
Ολλανδία	€ 9.000 Mln	1,2%	2,8%	€ 522	€ 1.862,5 Mln	€ 1.800,0 Mln	4,03%
Πολωνία	€ 10.052 Mln	2,0%	4,9%	€ 262	€ 2.839,2 Mln	€ 2.590,8 Mln	4,50%
Πορτογαλία	€ 2.626 Mln	1,3%	3,0%	€ 255	€ 259,3 Mln	€ 258,8 Mln	1,18%

Χώρες	Σύνολο αμυντικών δαπανών	Συνολικές αμυντικές δαπάνες ως% του ΑΕΠ	Σύνολο αμυντικών δαπανών ως % των κυβερνητικών δαπανών	Συνολικές κατά κεφαλήν δαπάνες άμυνας	Επενδύσεις άμυνας	Δαπάνες προμηθειών αμυντικού εξοπλισμού	Δείκτης Κατανομής φορτίων ΔΚΦ-BSI-1 Δαπάνες άμυνας
Ρουμανία	€ 3.692 Mln	1,8%	5,2%	€ 190	€ 1.244,6 Mln	€ 1.234,2 Mln	1,65%
Σλοβακία	€ 1.098 Mln	1,2%	2,9%	€ 202	€ 250,6 Mln	€ 244,5 Mln	0,49%
Σλοβενία	€ 463 Mln	1,0%	2,3%	€ 223	€ 27,7 Mln	€ 27,0 Mln	0,21%
Ισπανία	€ 11.172 Mln	0,9%	2,2%	€ 239	€ 2.544,6 Mln	€ 2.414,6 Mln	5,00%
Σουηδία	€ 4.585 Mln	1,0%	2,0%	€ 451	€ 1.108,6 Mln	€ 979,5 Mln	2,05%
Ηνωμένο Βασίλειο	€ 50.491 Mln	2,1%	5,1%	€ 760	€ 11.430,6 Mln	€ 9.065,0 Mln	22,60%

Πίνακας 12 Βασικά μεγέθη των χωρών της ΕΕ28. Πηγή: (Eurostat, 2020b; IndexMundi, 2020; OECD, 2020b; Reliefweb, 2020; The World Bank, 2020)

Χώρες	Έκταση	Ποσοστό έκτασης στην ΕΕ27	Πληθυσμός	Ποσοστό πληθυσμού στην ΕΕ27	ΑΕΠ	Ποσοστό ΑΕΠ στην ΕΕ27	Εξαγωγές	Ποσοστό εξαγωγών στην ΕΕ27	Εισαγωγές	Ποσοστό εισαγωγών στην ΕΕ27	Τρομοκρατία	Ποσοστό Τρομοκρατίας στην ΕΕ27
Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση	4.341.397,60	100,00%	507.444.381,00	100,00%	23.455.294,36	100,00%	7.238.842,70	100,00%	6.761.660,20	100,00%	40,46	100,00%
Αυστρία	83.879,01	1,93%	8.840.521,00	1,74%	520.271,64	2,22%	214.611,70	2,96%	202.006,20	2,99%	1,27	3,15%
Βέλγιο	30.530,00	0,70%	11.427.054,00	2,25%	620.835,07	2,65%	382.086,80	5,28%	383.301,00	5,67%	1,56	3,86%
Βουλγαρία	111.000,00	2,56%	7.025.037,00	1,38%	166.030,89	0,71%	36.932,00	0,51%	35.501,70	0,53%	1,64	4,04%
Κροατία	56.590,00	1,30%	4.087.843,00	0,81%	120.409,37	0,51%	26.079,60	0,36%	26.518,90	0,39%	1,64	4,05%
Κύπρος	9.250,00	0,21%	1.189.265,00	0,23%	35.829,41	0,15%	16.123,50	0,22%	15.792,00	0,23%	1,91	4,73%
Τσεχία	78.870,00	1,82%	10.629.928,00	2,09%	450.976,46	1,92%	162.328,30	2,24%	149.800,00	2,22%	1,38	3,41%
Εσθονία	45.340,00	1,04%	1.321.977,00	0,26%	49.538,75	0,21%	19.224,70	0,27%	18.555,20	0,27%	1,73	4,28%
Φινλανδία	338.450,00	7,80%	5.515.525,00	1,09%	283.047,43	1,21%	89.810,00	1,24%	92.747,00	1,37%	1,51	3,72%
Γαλλία	549.087,00	12,65%	66.965.912,00	13,20%	3.223.486,01	13,74%	748.790,00	10,34%	773.362,00	11,44%	1,91	4,72%
Γερμανία	357.580,00	8,24%	82.905.782,00	16,34%	4.699.855,72	20,04%	1.590.017,00	21,97%	1.383.641,00	20,46%	1,53	3,78%
Ελλάδα	131.960,00	3,04%	10.732.882,00	2,12%	328.615,29	1,40%	70.014,80	0,97%	73.827,40	1,09%	2,02	4,99%
Ουγγαρία	93.030,00	2,14%	9.775.564,00	1,93%	320.971,25	1,37%	114.035,90	1,58%	108.051,00	1,60%	1,53	3,78%
Ιρλανδία	70.280,00	1,62%	4.867.316,00	0,96%	426.329,16	1,82%	399.897,40	5,52%	307.110,00	4,54%	1,39	3,44%
Ιταλία	301.340,00	6,94%	60.421.760,00	11,91%	2.687.070,50	11,46%	555.571,80	7,67%	513.236,10	7,59%	1,77	4,36%
Λετονία	64.490,00	1,49%	1.927.174,00	0,38%	61.229,08	0,26%	17.898,20	0,25%	18.128,70	0,27%	1,69	4,17%
Λιθουανία	65.286,00	1,50%	2.801.543,00	0,55%	105.039,52	0,45%	34.229,90	0,47%	33.387,70	0,49%	1,75	4,32%
Λουξεμβούργο	2.590,00	0,06%	607.950,00	0,12%	73.152,15	0,31%	127.047,70	1,76%	105.419,80	1,56%		0,00%
Μάλτα	320,00	0,01%	484.630,00	0,10%	21.911,55	0,09%	17.839,50	0,25%	15.862,60	0,23%		0,00%
Ολλανδία	41.540,00	0,96%	17.231.624,00	3,40%	1.029.216,56	4,39%	655.439,00	9,05%	573.832,00	8,49%	1,57	3,89%
Πολωνία	312.680,00	7,20%	37.974.750,00	7,48%	1.252.700,41	5,34%	275.015,40	3,80%	259.768,20	3,84%	1,73	4,27%
Πορτογαλία	92.225,59	2,12%	10.283.822,00	2,03%	370.569,06	1,58%	89.143,70	1,23%	88.194,40	1,30%	1,32	3,26%
Ρουμανία	238.400,00	5,49%	19.472.545,00	3,84%	587.563,39	2,51%	85.605,90	1,18%	92.585,90	1,37%	1,60	3,94%

Χώρες	Έκταση	Ποσοστό έκτασης στην ΕΕ27	Πληθυσμός	Ποσοστό πληθυσμού στην ΕΕ27	ΑΕΠ	Ποσοστό ΑΕΠ στην ΕΕ27	Εξαγωγές	Ποσοστό εξαγωγών στην ΕΕ27	Εισαγωγές	Ποσοστό εισαγωγών στην ΕΕ27	Τρομοκρατία	Ποσοστό Τρομοκρατίας στην ΕΕ27
Σλοβακία	49.030,00	1,13%	5.446.771,00	1,07%	177.311,01	0,76%	86.119,70	1,19%	84.427,40	1,25%	1,57	3,88%
Σλοβενία	20.675,00	0,48%	2.073.894,00	0,41%	83.253,94	0,35%	38.889,50	0,54%	34.996,20	0,52%	1,40	3,45%
Ισπανία	505.935,00	11,65%	46.797.754,00	9,22%	1.965.752,64	8,38%	423.256,00	5,85%	390.484,00	5,77%	1,68	4,15%
Σουηδία	447.430,00	10,31%	10.175.214,00	2,01%	562.113,08	2,40%	215.017,90	2,97%	204.498,70	3,02%	1,50	3,71%
Ηνωμένο Βασίλειο	243.610,00	5,61%	66.460.344,00	13,10%	3.232.215,00	13,78%	747.816,80	10,33%	776.625,10	11,49%	1,88	4,64%

Ο πίνακας 13 είναι ο πλέον αντιπροσωπευτικός για να συμπεράνει κανείς ποιο είναι το καθαρό όφελος των χωρών μελών από τη συμμετοχή τους σε μια κοινή αμυντική ένωση. Πράγματι, ένα ο δείκτης οφέλους (ΔΟ) είναι μεγαλύτερος από το Δείκτη κατανομής φορτίου (ΔΚΦ), τότε μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι η χώρα μέλος δέχεται περισσότερα οφέλη από τη συμβολή του στην κοινή αμυντική προσπάθεια. Επομένως, έχει ένα θετικό καθαρό όφελος (ΚΟ), οπότε θα μπορούσε να ειπωθεί ότι είναι δωρεάν. Το αντίστροφο, φυσικά, συμβαίνει εάν το ABS είναι μικρότερο από το BSI, οπότε αυτό θα απέδωσε αρνητικό NB. Όπως φαίνεται από τον πίνακα, οι χώρες με το μεγαλύτερο ΚΟ είναι η Ισπανία, η Σουηδία, η Ρουμάνια και η Πολωνία. Μικρότερο ΚΟ φαίνεται να έχει το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, Γερμανία και η Ολλανδία και αυτό γιατί η συμβολή τους στην ένωση είναι πολύ μεγαλύτερη από τα οφέλη που δέχονται από αυτή.

Πίνακας 13 Συνεισφορά στο φορτίο δαπανών άμυνας και στα οφέλη των χωρών μελών της ΕΕ27. Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Χώρες	Μέσο όφελος ΜΟ	Δείκτης κατανομής φορτίου ΔΚΦ	Καθαρό όφελος ΚΟ
Αυστρία	1,96	1,28	0,68
Βέλγιο	1,87	1,84	0,03
Βουλγαρία	1,55	0,36	1,19
Κροατία	0,87	0,37	0,51
Κύπρος	0,20	0,18	0,02
Τσεχία	1,94	1,03	0,92
Εσθονία	0,51	0,23	0,28
Φινλανδία	3,36	1,30	2,06
Γαλλία	13,20	19,13	-5,94
Γερμανία	14,87	18,86	-3,99
Ελλάδα	2,19	2,04	0,14
Ουγγαρία	1,81	0,70	1,11
Ιρλανδία	1,47	0,42	1,04
Ιταλία	10,10	9,71	0,39
Λετονία	0,71	0,27	0,43
Λιθουανία	0,83	0,40	0,43
Λουξεμβούργο	0,16	0,13	0,03
Μάλτα	0,07	0,03	0,04
Ολλανδία	2,91	4,03	-1,11
Πολωνία	6,68	4,50	2,18
Πορτογαλία	1,91	1,18	0,73
Ρουμανία	3,94	1,65	2,29
Σλοβακία	0,99	0,49	0,49
Σλοβενία	0,41	0,21	0,21
Ισπανία	9,75	5,00	4,75

Σουηδία	4,90	2,05	2,85
Ηνωμένο Βασίλειο	10,83	22,60	-11,77

Σε μια προσπάθεια επέκτασης της ανάλυσης την ανάλυση ένα βήμα παραπέρα, στον πίνακα που ακολουθεί υπολογίζεται εκ νέου το ΜΟ και το ΚΟ, συμπεριλαμβάνοντας στον υπολογισμό και όρους διεθνούς εμπορίου, ήτοι τις εισαγωγές και εξαγωγές κάθε χώρας μέλους όπως έδειξε στην μελέτη του ο Kollias (2018). Για να γίνει αυτό ο ΜΟ υπολογίζεται ως ο αριθμητικός μέσος των μεταβλητών ΑΕΠ, έκταση, πληθυσμός, εισαγωγές και εξαγωγές για κάθε μία από τις χώρες μέλη της ένωσης (Πίνακας 14). Το μεγαλύτερο ΚΟ φαίνεται να έχουν η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Σουηδία και το Βέλγιο με ΚΟ 4.0, 3.16, 2.83 και 2.25 αντίστοιχα. Μικρότερο όφελος και πάλι έχει το Ηνωμένο Βασίλειο με ΚΟ -10.81, η Γαλλία με -5.92 και η Γερμανία με -0.69.

Πίνακας 14 Συνεισφορά στο φορτίο δαπανών άμυνας συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς εμπορίου και στα οφέλη των χωρών μελών της ΕΕ227. Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Χώρες	Μέσο όφελος		Δείκτης κατανομής φορτίου ΔΚΦ	Καθαρό όφελος ΚΟ
	ΜΟ	ΔΚΦ		
Αυστρία	3,00	1,28	1,71	
Βέλγιο	4,08	1,84	2,25	
Βουλγαρία	1,95	0,36	1,58	
Κροατία	1,49	0,37	1,12	
Κύπρος	1,16	0,18	0,98	
Τσεχία	2,74	1,03	1,71	
Εσθονία	1,27	0,23	1,04	
Φινλανδία	3,28	1,30	1,98	
Γαλλία	13,22	19,13	-5,92	
Γερμανία	18,16	18,86	-0,69	
Ελλάδα	2,72	2,04	0,68	
Ουγγαρία	2,48	0,70	1,78	
Ιρλανδία	3,58	0,42	3,16	
Ιταλία	9,99	9,71	0,27	
Λετονία	1,36	0,27	1,09	
Λιθουανία	1,56	0,40	1,16	
Λουξεμβούργο	0,76	0,13	0,63	
Μάλτα	0,14	0,03	0,11	
Ολλανδία	6,03	4,03	2,01	
Πολωνία	6,39	4,50	1,89	
Πορτογαλία	2,30	1,18	1,13	
Ρουμανία	3,67	1,65	2,01	
Σλοβακία	1,85	0,49	1,36	

Σλοβενία	1,15	0,21	0,94
Ισπανία	9,01	5,00	4,00
Σουηδία	4,88	2,05	2,83
Ηνωμένο Βασίλειο	11,79	22,60	-10,81

Ένα ακόμη βήμα παραπέρα, είναι η προσθήκη της τρομοκρατίας όπως καταδεικνύουν στην ανάλυση τους οι Beeres and Bollen (2017). Σε αυτή την περίπτωση οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμβολή στην ένωση και άρα το μικρότερο καθαρό όφελος είναι για μια ακόμη φορά το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία, η Γερμανία και ακολουθεί η Ιταλία. Μεγαλύτερη ωφέλεια από τη συμμετοχή τους στην αμυντική συμμαχία εμφανίζονται η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Σουηδία.

Πίνακας 15 Συνεισφορά στο φορτίο δαπανών άμυνας συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς εμπορίου & της τρομοκρατίας και στα οφέλη των χωρών μελών της ΕΕ227. Πηγή: Ϊδία επεξεργασία

Χώρες	Μέσο όφελος ΜΟ	Δείκτης κατανομής φορτίου ΔΚΦ	Καθαρό όφελος ΚΟ
Αυστρία	2,50	1,28	1,21
Βέλγιο	3,40	1,84	1,57
Βουλγαρία	1,62	0,36	1,26
Κροατία	1,24	0,37	0,87
Κύπρος	0,96	0,18	0,79
Τσεχία	2,28	1,03	1,26
Εσθονία	1,06	0,23	0,83
Φινλανδία	2,74	1,30	1,44
Γαλλία	11,01	19,13	-8,12
Γερμανία	15,14	18,86	-3,72
Ελλάδα	2,27	2,04	0,23
Ουγγαρία	2,07	0,70	1,37
Ιρλανδία	2,98	0,42	2,56
Ιταλία	8,32	9,71	-1,39
Λετονία	1,14	0,27	0,86
Λιθουανία	1,30	0,40	0,90
Λουξεμβούργο	0,63	0,13	0,50
Μάλτα	0,11	0,03	0,09
Ολλανδία	5,03	4,03	1,00
Πολωνία	5,32	4,50	0,82
Πορτογαλία	1,92	1,18	0,75
Ρουμανία	3,05	1,65	1,40
Σλοβακία	1,55	0,49	1,05

Σλοβενία	0,96	0,21	0,75
Ισπανία	7,50	5,00	2,50
Σουηδία	4,07	2,05	2,02
Ηνωμένο Βασίλειο	9,82	22,60	-12,78

Συμπεράσματα

Στην παρούσα μελέτη έγινε μια εκτενής προσπάθεια ανάλυσης των παραμέτρων που επηρεάζουν το οικονομικό κόστος της ΕΕ σε επίπεδο άμυνας. Η ΕΕ έχει πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 μέχρι σήμερα για να πετύχει να φέρει τον τομέα των εξοπλισμών στην αρμοδιότητα του θεσμικού οργάνου της ΕΕ. Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε, ωστόσο, η αμυντική βιομηχανική πολιτική παραμένει ένας τομέας στον οποίο κυριαρχούν τα κράτη μέλη μεμονωμένα και όχι μια συντονισμένη αμυντική ένωση.

Όπως περιγράφηκε παραπάνω, η ΕΕ έχει πολιτικές που επηρεάζουν το εμπόριο αγαθών διπλής χρήσης, καθορίζει θέματα ανταγωνισμού, ενθαρρύνει (έστω και έμμεσα) την αμυντική E & A, διέπει ορισμένες αμυντικές προμήθειες και βοηθά στην οικονομική ανάπτυξη περιοχών που εξαρτώνται από την άμυνα. Μαζί, αυτές οι πολιτικές αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό βήμα σε έναν τομέα πολιτικής που παραδοσιακά εμπίπτει αποκλειστικά στον τομέα των κρατών μελών.

Ομοίως, οι οικονομικές πιέσεις που ασκούνται για τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς που μπορεί να ανταγωνιστεί καλύτερα την παγκόσμια οικονομία έχει αντίκτυπο στην αμυντική βιομηχανία της ένωσης. Η πεποίθηση ότι οι εθνικές αμυντικές βιομηχανίες μπορούν να θεωρηθούν ως ένα σωσίβιο κυρίαρχου προνομίου κλονίζεται από κύματα οικονομικής και πολιτικής διαρροής. Ωστόσο, εξακολουθεί να λείπει η πολιτική βούληση της ΕΕ για να επιτραπούν αυτές οι πιέσεις. Προτού διαμορφωθεί μια πιο ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή αμυντική αγορά, πρέπει να σημειωθεί πρόοδος στην ανάπτυξη μιας κοινής άμυνας.

Ωστόσο, η Ευρώπη έχει δημιουργήσει σταδιακά μια πιο ολοκληρωμένη και παγκόσμια ανταγωνιστική αμυντική βιομηχανία. Τα ευρωπαϊκά κράτη έχουν παρακινηθεί από την επιθυμία να μειώσουν την εμπιστοσύνη στις ΗΠΑ και στο NATO και να οικοδομήσουν ευρωπαϊκή οικονομική και αμυντική δύναμη. Όπως καταδεικνύουν τόσο οι θεσμοί που έχουν ιδρυθεί τα τελευταία έτη όσο και τα στατιστικά δεδομένα που αφορούν την εξέλιξη των αμυντικών δαπανών συνολικά αλλά και ειδικά για E&A, υπάρχει μια συλλογική επιθυμία για ενίσχυση της υφιστάμενης κατάστασης.

Τα κράτη-μέλη της ΕΕ εμφανίζονται αρκετά συντονισμένα και αποφασισμένα στο στόχο δημιουργίας μιας ισχυρής αμυντικής ένωσης παρότι η τελευταία δεκαετία υπήρξε τρικυμιά σε επίπεδο οικονομικής σταθερότητας. Ενώ οι αμυντικοί

προϋπολογισμοί υπέστησαν σοβαρές περικοπές δαπανών μετά την οικονομική κρίση του 2008 για πολλές από τις χώρες-μέλη της ΕΕ, οι δαπάνες για την άμυνα υπέστησαν μικρές συνέπειες. Μάλιστα, οι συνολικές αμυντικές δαπάνες της ένωσης εμφανίζονται αυξημένες κατά 37% την περίοδο 2002-2018, ενώ τα κράτη μέλη αύξησαν τις δαπάνες τους για άμυνα για πέμπτη συνεχόμενη χρονιά το 2018 και κατά 2% σε σύγκριση με τα επίπεδα δαπανών του 2017.

Συνοψίζοντας, η ΕΕ έχει ολοκληρώσει μόλις τα πρώιμα στάδια της σε επίπεδο αμυντικής ένωσης. Οι χώρες-μέλη εστίασαν για πολλές δεκαετίες στις κρατικές τους αμυντικές τακτικές και λιγότερο στην κοινή αμυντική πολιτική. Τα τελευταία χρόνια φαίνεται πως υπάρχει μια κινητοποίηση στον τομέα αυτό, με άμεσες επιπτώσεις σε πολιτική και οικονομική σταθερότητα της ένωσης. Θα πρέπει να αναμένουμε τις επόμενες κινήσεις και χειρισμούς της ΕΕ για να διαπιστωθεί αν η κοινή αυτή στρατηγική μπορεί να επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Σε μια εμπειρική προσπάθεια ανάλυσης του επιμερισμού του οικονομικού κόστους μιας ενδεχόμενης μελλοντικής αμυντικής ένωσης, ακολουθώντας το παράδειγμα των (Beeres & Bollen, 2017; Kollias, 2008; Sandler & Forbes, 1980) δημιουργήσαμε ένα δείγμα μεταβλητών έτσι ώστε να αποτυπωθεί η συμβολή κάθε χώρας μέλους της ΕΕ27 σε αυτή. Για να επιτευχθεί αυτό δημιουργήθηκαν δύο δείκτες, ένας δείκτης οφέλους και ένας δείκτης βάρους κάθε χώρας που απεικονίζει ουσιαστικά το κόστος που αποδίδει στην ένωση. Έγινε μια διαδοχική προσθήκη μεταβλητών στο δείκτη οφέλους, όμως και τις τρεις φορές οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμβολή στην αμυντική ένωση εμφανίζονται το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Γαλλία, ενώ αντίθετα τη μικρότερη συμβολή έχουν η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Σουηδία.

Βιβλιογραφία

- Action, C. J. (2004). 551/CFSP on the establishment of the European Defence Agency. *Official Journal of the European Union (17 July 2004)*.
- Airbus. (2019). FY 2018 HIGHLIGHTS.
- Airbus. (2020). About the Airbus.
- ASD Europe. (2018). European Defence Fund.
- Beeres, R., & Bollen, M. (2017). Towards a European Defence Union?: Military Burden Sharing in the European Union 2006-2013. *Athens Journal of Social Sciences*, 4(2), 147-160.
- Brasoveanu, L. O., & Brasoveanu, I. (2008). The correlation between fiscal policy and economic growth.
- Chang, F.-C. (2011). European Defense Agency-Motor of Strengthening the EU's Military Capabilities. *Eur. Foreign Aff. Rev.*, 16, 59.
- Chappell, L. (2009). Differing member state approaches to the development of the EU Battlegroup Concept: implications for CSDP. *European security*, 18(4), 417-439.
- Conclusions, P. (1999). Cologne European Council. *SN*, 150(99), 3.
- Constantinescu, M. (2016). Economic Challenges for European Defence. *Europolity-Continuity and Change in European Governance*, 10(2), 75-108.
- De la Brosse, G. (2017). Deploying financial tools in support of European defence cooperation. *Comment. Armament Industry European Research Group (ARES)*.
- Deger, S. (1986). *Military expenditure in Third World countries: the economic effects*: Taylor & Francis.
- Deighton, A. (1998). The last piece of the jigsaw: Britain and the creation of the Western European Union, 1954. *Contemporary European History*, 181-196.
- Dundee, L. (1995). WEAG [Western European Armaments Group]: the course to be followed. Assembly of Western European Union Forty-First Ordinary Session (First Part) Document 1483, 6th November 1995.
- EU Open Data Portal. (2019, 09/01/2019). Defence Data 2016-2017. Retrieved 25/07/2020, from <https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/defence-data-2016-2017>
- EUGS. (2016). Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy.
- EUR-lex. (2020). https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/white_paper.html?locale=el.
- Europa. (2005). European Defence Agency. Retrieved 21/07/2020, from <https://web.archive.org/web/20061020130416/http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/r00002.htm>
- European Commission. (2014). Traditional own resources.
- European Commission. (2016). Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Social and Economic Committee and the Committee of the Regions. European Defense Action Plan.
- European Commission. (2018a). THE EUROPEAN DEFENCE FUND.
- European Commission. (2018b). REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, establishing the European Defence Fund.

- European Defence Agency. (2006). Birth of European Defence Equipment Market with Launch of Code of Conduct. Retrieved 21/07/2020, from <https://www.eda.europa.eu/aboutus/who-we-are/Finance>
- European Defence Agency. (2018, 28/06/2018). Capability Development Plan, Fact Sheet. Retrieved 23/07/2020, from https://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/2018-06-28-factsheet_cdpb020b03fa4d264cfa776ff000087ef0f
- European Defence Agency. (2019, 06/08/2019). Capability Development Plan. Retrieved 21/07/2020, from <https://eda.europa.eu/what-we-do/activities/activities-search/capability-development-plan>
- European Defence Agency. (2020a). Coordinated Annual Review on Defence (CARD). Retrieved 21/07/2020, from [https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-\(card\)](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/coordinated-annual-review-on-defence-(card))
- European Defence Agency. (2020b). Current list of PESCO projects. Retrieved 21/07/2020, from [https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-\(PESCO\)/current-list-of-pesco-projects](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-(PESCO)/current-list-of-pesco-projects)
- European Defence Agency. (2020c). Defence Data Portal. Retrieved 17/11/2020, from <https://www.eda.europa.eu/info-hub/defence-data-portal>
- European Defence Agency. (2020d). EDA Finance. Retrieved 21/07/2020, from <https://www.eda.europa.eu/aboutus/who-we-are/Finance>
- European Defence Agency. (2020e). Jiří Šedivý, EDA Chief Executive. Retrieved 21/07/2020, from <https://eda.europa.eu/Aboutus/who-we-are/chief-executive>
- European Defence Matters. (2017). The Coordinated Annual Review on Defence (CARD).
- Eurostat. (2020a). General government expenditure by function
- Eurostat. (2020b). Goods and services, imports and exports. Retrieved 15/11/2020, from <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00110&language=en>
- Eurostat. (2020c). Real GDP growth rate - volume.
- Global Security. (2016). Out of Area Operations.
- Gourlay, C. (2004). European Union procedures and resources for crisis management. *International Peacekeeping*, 11(3), 404-421.
- Grieco, J. M. (1996). State interests and institutional rule trajectories: A neorealist interpretation of the Maastricht treaty and European economic and monetary union. *Security Studies*, 5(3), 261-306.
- Hartley, K. (2003). The future of European defence policy: An economic perspective. *Defence and Peace Economics*, 14(2), 107-115.
- Hartley, K. (2006). Defence industrial policy in a military alliance. *Journal of peace research*, 43(4), 473-489.
- Hartley, K. (2017). *The economics of arms*: Agenda Publishing.
- Hartley, K. (2018). The Economics of European Defense Industrial Policy *The Emergence of EU Defense Research Policy* (pp. 77-92): Springer.
- Hepher, T. (2020). Exclusive: Airbus beats goal with 863 jet deliveries in 2019, ousts Boeing from top spot. *Reuters*.
- Hollande, F. (2013). French White Paper on defence and national security.

- Howorth, J. (2010). The EU as a global actor: grand strategy for a global grand bargain? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 48(3), 455-474.
- Howorth, J. (2017). *For a True European Defence Union*: Wilfried Martens Centre for European Studies Brussels.
- iefimerida.gr. (2017, 31/08/2017). Η Ουγγαρία χτίζει τείχος για τους μετανάστες και ζητά λεφτά από την ΕΕ. Retrieved 25/07/2020, from <https://www.iefimerida.gr/news/359414/i-oyggaria-htizei-teihos-gia-toys-metanastes-kai-zita-lefta-apo-tin-ee>
- IndexMundi. (2020). Surface area (sq. km) - Country Ranking. Retrieved 17/11/2020, from <https://www.indexmundi.com/facts/indicators/AG.SRF.TOTL.K2/rankings>
- Kaplan, L. S., & Honick, M. (2007). *NATO 1948: The Birth of the Transatlantic Alliance*: Rowman & Littlefield.
- Kentor, J., & Kick, E. (2008). Bringing the military back in: Military expenditures and economic growth 1990 to 2003. *Journal of World-Systems Research*, 142-172.
- Keohane, D. (2017). Three's company? France, Germany, the UK and European defence post--Brexit. *Elcano Royal Institute, ARI*, 1, 2017-2015.
- Koenig, N., & Walter-Franke, M. (2017). France and Germany: spearheading a European security and defence union. *Policy Paper*, 202, 19.
- Kollias, C. (2008). A preliminary investigation of the burden sharing aspects of a European Union common defence policy. *Defence and Peace Economics*, 19(4), 253-263.
- Koutrakos, P. (2013). *The EU common security and defence policy*: Oxford University Press.
- Leonardo. (2020). Profile - Leonardo - Aerospace, Defence and Security
- Los Angeles Times. (2015, 7/09/2015). Germany's open-door policy in migrant crisis casts nation in a new light. Retrieved 25/07/2020, from <https://www.latimes.com/world/europe/la-fg-germany-migrant-help-20150907-story.html>
- MaltaToday. (2017, 15/12/2017). Malta to 'wait and see' before deciding on PESCO defence pact, Muscat says. Retrieved 23/07/2020, from <https://www.maltatoday.com.mt/news/europe/83085/malta-to-wait-and-see-before-deciding-on-pesco-defence-pact-muscat-says#.XxljfZ4zaUI>
- Mogherini, F. (2015). Joint statement by EU High Representative Federica Mogherini and Iranian Foreign Minister Javad Zarif. *European External Action Service*, accessed July, 15, 2015.
- OECD. (2020a). Gross domestic expenditure on R&D by sector of performance and socio-economic objective (SEO).
- OECD. (2020b). Gross domestic product (GDP). Retrieved 15/11/2020, from <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>
- PESCO. (2020). ABOUT PESCO. Retrieved 23/07/2020, from <https://pesco.europa.eu/>
- Reliefweb. (2020). Global Peace Index 2018. Retrieved 17/11/2020, from <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Global-Peace-Index-2018-2.pdf>
- Sandler, T., & Forbes, J. F. (1980). Burden sharing, strategy, and the design of NATO. *Economic inquiry*, 18(3), 425-444.

- Semenescu, A., Catarama, D., Pele, D., Dragota, V., & Obreja Brasoveanu, L. (2008). „Corruption, investments and economic growth”. Paper presented at the Proceedings Of The Eighth International Business Research Conference, Dubai, UAE.
- SIPRI. (2020a). SIPRI Arms Industry Database. Retrieved 24/07/2020, from <https://www.sipri.org/databases/armsindustry>
- SIPRI. (2020b). TOP LIST TIV TABLES. Retrieved 24/07/2020, from <http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/toplist.php>
- The Economist. (2017). BAE Systems sheds 2,000 jobs in Britain.
- The World Bank. (2020). World Development Indicators. Retrieved 17/11/2020, from <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SP.POP.TOTL&country=>
- Tietje, C. (1997). Concept of Coherence in the Treaty on European Union and the Common Foreign and Security Policy, *The. Eur. Foreign Aff. Rev.*, 2, 211.
- Wikipedia. (2019, 16/08/2019). Saint-Malo declaration. Retrieved 2020
- Wikipedia. (2020a, 21/07/2020). Airbus. Retrieved 2020, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Airbus>
- Wikipedia. (2020b, 21/07/2020). BAE Systems. Retrieved 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/BAE_Systems
- Wikipedia. (2020c). European Defence Agency. Retrieved 21/07/2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/European_Defence_Agency
- Wikipedia. (2020d). European Union Global Strategy.
- Wikipedia. (2020e). Leonardo.
- Wikipedia. (2020f). Permanent Structured Cooperation.
- Wikipedia. (2020g). Stockholm International Peace Research Institute.
- Wikipedia. (2020h). Thales.
- Winter, A. C., & Anderson, D. A. (2011). Implications of the Lisbon Treaty on the European Union's Common Security Defense Policy and the Emerging Strategic Partnership between NATO and the EU: ARMY COMMAND AND GENERAL STAFF COLL FORT LEAVENWORTH KS.
- Zamarripa, E. (2020). The permanent structured cooperation in the European Union. Its real potential value *Security and Defence in Europe* (pp. 87-95): Springer.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 30/11/2016). Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης στον τομέα της Άμυνας: Πρόταση για ένα Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας. Retrieved 21/07/2020, from https://ec.europa.eu/greece/news/20163011_evropaiko%20sxedio_amynas_el
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2007, 01/02/2020). Η Συνθήκη της Λισαβόνας. Retrieved 25/07/2020, from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2020). Χρονολόγιο: Συνεργασία της ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας.

Παράρτημα

Πίνακας 16 Σύνολο δαπανών γενικής κυβέρνησης για άμυνα σε εκατομμύρια ευρώ για τις χώρες της ΕΕ, 2001-2018. Πηγή: (OECD, 2020a)

Σύνολο δαπανών γενικής κυβέρνησης για άμυνα (εκατομμύρια ευρώ)						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ΕΕ	151.563,3	158.950,0	161.386,2	168.117,9	171.606,3	179.243,5
ΗΒ	38.228,2	40.848,9	40.896,5	45.286,3	46.019,3	49.025,3
Γαλλία	30.937,0	32.347,0	30.255,0	31.483,0	31.834,0	33.121,0
Γερμανία	22.584,0	23.050,0	22.980,0	22.572,0	22.637,0	23.227,0
Ιταλία	15.245,0	15.477,0	17.453,0	18.526,0	18.886,0	18.744,0
Ισπανία	7.458,0	8.140,0	8.336,0	9.231,0	9.974,0	10.256,0
Ολλανδία	7.155,0	7.145,0	7.250,0	7.263,0	6.710,0	7.424,0
Σουηδία	5.431,6	5.490,8	5.564,2	5.393,5	5.165,4	5.486,3
Πολωνία	3.493,4	3.459,3	3.161,2	3.280,2	3.807,9	4.455,2
Ελλάδα	3.931,0	4.722,0	6.522,0	5.705,0	5.348,0	5.617,0
Νορβηγία	3.402,4	4.143,8	3.789,9	3.669,9	3.699,9	4.272,9
Ελβετία	3.469,4	3.547,9	3.363,7	3.280,9	3.228,8	3.085,9
Βέλγιο	3.198,3	3.248,9	3.213,8	3.253,2	3.314,5	3.267,9
Δανία	2.725,1	2.791,1	2.819,1	2.899,2	2.941,3	3.452,4
Φιλανδία	1.868,0	1.930,0	2.122,0	2.350,0	2.509,0	2.458,0
Πορτογαλία	1.928,0	1.913,5	1.923,1	2.040,6	2.125,1	2.142,9
Αυστρία	1.808,5	1.776,8	1.909,3	2.004,7	1.987,2	1.912,1
Ρουμανία	858,7	1.080,7	1.331,7	1.341,6	2.195,0	2.250,5
Τσεχία	1.293,6	1.542,5	1.724,2	1.217,3	1.651,3	1.421,8
Ουγγαρία	714,7	1.009,8	973,3	1.098,5	1.171,5	1.243,7
Ιρλανδία	635,1	607,4	609,9	687,6	648,2	685,5
Κροατία	368,0	449,3	430,7	542,0	501,8	538,3
Σλοβακία	317,3	381,7	269,8	292,2	310,8	396,8
Βουλγαρία	416,8	456,0	468,3	359,3	484,5	439,2
Σλοβενία	289,9	295,1	334,3	393,3	378,6	453,1
Λιθουανία	178,3	225,9	233,1	255,5	300,0	386,0
Κύπρος	221,2	246,8	268,4	248,3	272,2	301,2
Εσθονία	89,9	105,6	115,9	132,6	156,0	175,2
Λετονία	87,5	111,1	113,4	144,4	159,8	248,8
Λουξεμβούργο	68,0	64,6	69,4	73,1	74,2	77,3
Μάλτα	33,0	33,2	38,6	44,3	43,6	37,1
Ισλανδία	:	:	:	:	:	:
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΕ	183.592,2	188.603,7	187.575,8	192.270,9	189.243,4	192.972,3
ΗΒ	49.066,3	46.942,0	43.643,8	47.443,6	47.094,1	49.765,1
Γαλλία	33.654,0	34.324,0	36.546,0	37.225,0	36.727,0	37.525,0
Γερμανία	22.122,0	22.936,0	24.438,0	24.540,0	25.196,0	30.258,0
Ιταλία	19.293,0	21.481,0	23.554,0	22.068,0	22.502,0	20.837,0
Ισπανία	10.818,0	11.244,0	10.946,0	11.283,0	11.155,0	9.695,0
Ολλανδία	7.879,0	8.086,0	8.529,0	8.126,0	8.108,0	7.475,0
Σουηδία	5.474,1	5.175,8	4.569,7	5.600,0	5.834,5	5.980,1
Πολωνία	6.043,3	7.020,9	4.814,1	5.925,9	6.005,9	5.722,8

Ελλάδα	6.436,0	7.241,0	7.883,0	6.069,0	4.955,0	4.610,0
Νορβηγία	4.563,2	4.754,8	4.540,1	4.742,8	5.451,4	5.385,2
Ελβετία	2.963,8	3.242,2	3.425,4	3.649,2	4.151,1	4.204,1
Βέλγιο	3.485,4	3.730,3	3.484,0	3.529,1	3.561,0	3.574,6
Δανία	3.298,7	3.392,7	3.185,5	3.278,6	3.342,4	3.571,6
Φιλανδία	2.528,0	2.790,0	2.883,0	2.817,0	2.715,0	2.992,0
Πορτογαλία	2.059,0	2.118,9	2.519,3	3.420,4	2.181,4	1.873,3
Αυστρία	2.145,2	2.633,5	2.037,7	1.903,4	1.928,9	1.892,4
Ρουμανία	2.232,9	2.070,6	1.768,3	1.827,4	1.111,0	957,1
Τσεχία	1.523,2	1.659,7	1.509,9	1.539,8	1.458,3	1.304,3
Ουγγαρία	1.292,2	1.103,8	865,2	1.170,6	1.073,1	726,0
Ιρλανδία	745,1	831,4	707,0	595,8	702,7	682,9
Κροατία	619,9	766,9	689,8	675,1	671,3	644,9
Σλοβακία	462,7	515,5	591,2	612,0	646,4	648,5
Βουλγαρία	450,7	456,6	450,7	641,1	482,3	438,1
Σλοβενία	485,5	535,6	557,0	545,3	429,0	388,0
Λιθουανία	535,6	456,8	366,7	305,6	300,9	312,3
Κύπρος	293,3	313,0	330,0	423,6	376,7	358,3
Εσθονία	205,0	280,4	312,8	254,2	249,5	324,6
Λετονία	319,5	357,9	222,7	188,1	199,8	198,2
Λουξεμβούργο	88,9	101,4	117,5	213,1	180,2	166,6
Μάλτα	35,6	38,1	53,9	50,4	56,0	50,6
Ισλανδία	:	:	:	:	:	2,1
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ΕΕ	188.509,4	185.550,4	197.119,3	198.472,2	203.461,7	207.589,8
ΗΒ	46.323,9	48.807,9	53.655,1	46.516,1	44.612,0	45.165,1
Γαλλία	37.523,0	36.191,0	38.499,0	41.160,0	40.995,0	41.385,0
Γερμανία	29.769,0	28.138,0	29.158,0	30.582,0	33.174,0	35.542,0
Ιταλία	19.732,0	19.342,0	19.710,0	21.980,0	22.284,0	22.117,0
Ισπανία	9.877,0	8.950,0	10.416,0	10.888,0	10.374,0	10.283,0
Ολλανδία	7.503,0	7.288,0	7.708,0	8.015,0	8.531,0	9.088,0
Σουηδία	6.379,9	5.646,6	5.502,0	5.597,1	5.669,5	5.661,0
Πολωνία	6.541,8	6.047,6	6.675,9	6.734,3	7.920,1	8.134,1
Ελλάδα	3.879,0	4.757,0	4.443,0	3.706,0	4.486,0	3.751,0
Νορβηγία	5.371,0	5.434,4	5.355,1	5.274,5	6.019,7	6.311,2
Ελβετία	4.363,7	4.248,8	4.811,5	4.926,7	4.951,2	4.784,4
Βέλγιο	3.630,9	3.530,0	3.450,0	3.457,5	3.520,7	3.480,1
Δανία	3.393,2	3.024,6	3.052,4	3.149,9	3.438,8	3.517,4
Φιλανδία	2.988,0	2.863,0	2.760,0	2.887,0	2.814,0	2.782,0
Πορτογαλία	1.878,6	1.816,6	1.835,2	1.592,4	1.720,1	1.688,5
Αυστρία	2.013,4	1.928,5	1.912,1	2.122,0	2.192,0	2.250,7
Ρουμανία	1.002,8	1.106,0	1.389,1	2.848,6	3.347,2	3.414,9
Τσεχία	1.210,4	1.096,3	1.550,9	1.279,6	1.554,7	1.822,2
Ουγγαρία	686,8	621,7	755,9	904,6	1.365,1	1.260,8
Ιρλανδία	682,7	769,6	803,0	836,6	825,1	973,5
Κροατία	600,5	551,1	594,2	568,4	570,5	589,5
Σλοβακία	660,3	753,5	696,2	704,5	822,2	927,2
Βουλγαρία	502,3	589,7	633,0	522,7	553,2	636,8

Σλοβενία	349,2	325,5	332,0	378,0	384,3	443,1
Λιθουανία	320,1	348,5	469,5	574,9	686,7	782,8
Κύπρος	301,7	278,2	264,3	292,3	416,0	399,9
Εσθονία	343,9	355,2	385,5	510,4	480,8	525,2
Λετονία	206,5	211,4	249,4	410,6	446,1	616,3
Λουξεμβούργο	160,7	149,8	141,8	193,1	207,9	289,5
Μάλτα	49,1	62,9	77,9	60,8	70,9	63,3
Ισλανδία	3,2	2,7	2,6	3,8	12,7	4,6